

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

SÜLEYMANCILIK CEMAATİNDE
DİNİ EĞİTİM METOTLARI
Yüksek Lisans Tezi

EMİNE ÇAKMAK

İstanbul 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

**SÜLEYMANCILIK CEMAATİNDE
DİNİ EĞİTİM METOTLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE ÇAKMAK

DANIŞMANI: PROF. DR. ALİ COŞKUN

İSTANBUL 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı DİN SOSYOLOJİSİ Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi EMİNE ÇAKMAK'ın SÜLEYMANCIK CEMAATİNDE
DİNİ EĞİTİM METODLARI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.07.2013
tarih ve 2013/28-49 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek
Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 6 / 9 / 2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. ALİ COŞKUN	
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. ZEKİ ARSLANTÜRK	
3. Jüri Üyesi	Doç. Dr. GÜLGÜN UYAR	

ÖZET

“SÜLEYMANCILIK CEMAATİNDE DİNİ EĞİTİM METOTLARI”

EMİNE ÇAKMAK

DANIŞMAN: PROF. DR. ALİ COŞKUN

Bu çalışma ile hakkında oldukça az bilgi bulunan “Süleymancı” cemaatin eğitim sisteminin tanıtılması ve açıklanması amaçlanmaktadır. Çalışma üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde; “Süleymancılığın Ortaya Çıkışı, Gelişim Evreleri ve Günümüzdeki Durumu” ele alınmaktadır. Cemaat olarak “Süleymancılık” ifadesinin ortaya çıkışı, Süleyman Hilmi Tunahan’ın genel hayatı, tahsil hayatı ve vefatı ayrıca “Süleymancılık”ın oluşum sürecine değinilmektedir. Son olarak ise cemaat sahiplerinin faaliyet gösterdikleri alanlar açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise; “Süleymancılık Cemaatinde Eğitim Metotları”na değinilmektedir. Günümüzde “Süleymancı” cemaat tarafından informel olarak hâlâ devam ettirilen eğitimi daha iyi anlayabilmek için, çalışmada “Eğitim Metotları” hakkındaki bölüm *Batını* ve *Zahiri* ilimlerdeki eğitim metotları şeklinde iki kısımda incelenmektedir.

Batını ilimlerdeki eğitim metotları bölümünde; ruhsal gelişim için nefis terbiyesi eğitim ve ilkeleri, bu amaçla yapılan çalışma ve faaliyetler, zihinsel gelişim için tasavvufi bilgilerin aktarılması eğitimi ve metotları, bu amaçla okutulan ve tavsiye edilen kitaplar ve yapılan faaliyetler ele alınmaktadır.

Zahiri ilimlerdeki eğitim metotlarında ise; Kuranın okunmasının öğretimi, Kuran ilimlerinin eğitimi ve öğretimi, bazı Kuran bölümlerinin ezberletilmesi, İlmihal ve dini bilgilerin eğitim ve öğretimi, Arapça ilimlerin eğitim ve öğretimi, incelenmektedir. Çalışmanın ikinci bölümü cemaatin yurtdışındaki faaliyetleri konusuyla son bulmaktadır.

Çalışmanın *üçüncü ve son bölümünde de; “Uygulamalı Araştırma”* yer almaktadır. Bu bölümde cemaatin kurucusu ve ismini aldığı zat olan Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerinden bazıları ile görüşmeler yapılmış ve Süleyman Hilmi Tunahan’ın hayatta iken nasıl bir eğitim metodu uyguladığı, talebelerini nasıl yetiştirdiği anlatılmaya çalışılmıştır. Bu son bölümde Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebeleri ile yapılan görüşmelerin özetlerine ve sonrasında da genel olarak mülakatların ve çalışmanın değerlendirmesine yer verilmektedir.

ABSTRACT

“SÜLEYMANCI COMMUNITY’S PERCEPTIONS AND PRACTICES ABOUT RELIGIOUS EDUCATION”

EMİNE ÇAKMAK

ADVISER: PROF. DR. ALİ COŞKUN

This thesis aims to provide an investigation of the Süleymancı Community’s perceptions and practices about religious education. This Study has three chapters.

In the first chapter, the birth, evolution and the current state of “Süleymancı Community” are investigated: The birth of “Süleymancılık” as a concept, and the life, education and death of Süleyman Hilmi Tunahan are explained. The fields in which the members of “Süleymancı Community” are active are among the explained.

“Süleymancı Community”’s educational methods are shown in the second chapter. In order to better grasp the current informal educational practices of the Süleymancı Community, this chapter has two sub-chapter: Educational Methods in Batıni ve Zahirî Sciences.

In the third and last chapter, interviews conducted with living students of Süleyman Hilmi Tunahan, the founder of the Süleymancı Community, are taken place. Thanks to these interviews, the kind of educational methods practiced by Süleyman Hilmi Tunahan himself are revealed. The last part of this work is about the re-evaluation of the interviews, and conclusion drawn from the study.

ÖNSÖZ

Ülkemiz tarihi çok eskilere dayanan ve zaman içerisinde bizim kültürümüze de etki etmiş olan pek çok tarıkata ev sahipliği yapmaktadır. Bu tarikatlar haricinde, sonradan belli bir İslami anlayışın temsilcileri olarak ortaya çıkmış olan ve değişen sosyo-politik yapıya uygun olarak zaman içerisinde yapısını ve örgütlenme tarzını değiştiren, geliştiren bazı dini grup yahut cemaatler de bulunmaktadır. Bu cemaat ve gruplardan bazıları gerek yapıları gerekse sayıları itibarı ile dini eğitim ve öğretim alanında daha öne çıkmaktadır.

Öne çıkan bu cemaat ve gruplar genelde içine kapalı bir yapıya sahip bulunduklarından eğitim sistemleri ve yöntemleri hakkında kapsamlı bir bilgiye ulaşabilmek oldukça zordur. Ancak diğer bir yönden bu grupların ülkemizdeki dini eğitimde etkili oldukları küçümsenmesi imkânsız olan kitle nedeniyle bilimsel olarak da incelenmeye ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Bu ihtiyaca rağmen bu konuda kapsamlı ve geniş çalışma bulunmaması dikkat çekmektedir.

Yaptığımız bu çalışmada, ülkemizde bulunan bu tür cemaatlerin önde gelenlerinden olan ve “Süleymancılar” olarak bilinen ve tanınan cemaatin dini eğitim ve öğretim metotlarını incelemeye çalıştık. Bu cemaatin yapısına dair az sayıda çalışma bulunmakla beraber eğitim sistemine dair bir çalışma henüz bulunmamaktadır.

Çalışmamızın bu konudaki eksiği az da olsa kapatacağı ve tarafsız bir gözle inceleyenlere bu cemaatin dini eğitim metotlarına dair bir fikir verebileceği görüşündeyiz.

Bu çalışmanın ortaya çıkma aşamasında bana madden ve manen yol gösteren, eğitimim için her türlü emeği veren anneme ve babama, benden hiçbir konuda desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Zeki Arslantürk beyefendiye, değerli fikirleri ve katkılarıyla bitirmemi sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Ali Coşkun beyefendiye hem teşekkür ediyor hem de hürmetlerimi sunuyorum. Ayrıca her konuda yanımda bulunan ve bana destek olan değerli eşim Cebbar Çakmak ve güzel huyu ile bana hep kolaylık gösteren kızım Saliha'ya da çok teşekkür ediyorum.

EMİNE ÇAKMAK

İstanbul-2013

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
A. KONU, AMAÇ VE ÖNEM	1
B. KAPSAM VE SINIRLAR	1
C. İDDİA VE VARSAYIMLAR	1
D. YÖNTEM	2
1. BÖLÜM: “SÜLEYMANCILIK” ORTAYA ÇIKIŞI, GELİŞİM EVRELERİ VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU	3
A. SÜLEYMAN HİLMİ TUNAHAN’IN HAYATI	4
B. “SÜLEYMANCILIK” ORTAYA ÇIKIŞI	12
C. “SÜLEYMANCILIK” GELİŞİM EVRELERİ	14
a. Süleyman Hilmi Tunahan Dönemi	14
b. Süleyman Hilmi Tunahan Sonrası Dönem	18
D. “SÜLEYMANCILIK” GÜNÜMÜZDEKİ GENEL DURUMU	23
a. Bilimsel Eğitime Destek Çalışmaları	24
b. Kreş ve Anaokulları, Özel Okullar	26
c. Hastaneler, Turizm Şirketleri ve Ticari Kurumlar	27
d. Yayınevleri, Takvim ve Dergiler	28
2. BÖLÜM: “SÜLEYMANCILIK” CEMAATİNDE EĞİTİM METODLARI.....	30
A. MÂNEVÎ EĞİTİM (BÂTİNÎ İLİMLERDE TÂLİM VE TERBİYE) METODU	30
a- Ruhsal Gelişim İçin Nefis Terbiyesi Eğitimi ve İlkeleri	30
b- Zihinsel Gelişim İçin Tasavvufi Bilgilerin Aktarılması Eğitimi ve Metotları	44

B. ZAHİRİ EĞİTİM (ZAHİRİ İLİMLERİN ÖĞRETİMİ VE EĞİTİMİ)	
METOTLARI	52
C. CEMAATİN YURT DIŞINDAKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM	
FAALİYETLERİ	60
3.BÖLÜM: UYGULAMALI ARAŞTIRMA	64
A. MÜLAKAT SONUÇLARI	64
B. MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	99
SONUÇ.....	106
EK-1(ELİF CÜZÜ).....	109
EK-2(MÜLAKAT SORULARI)	116
BİBLİYOGRAFYA	117

KISALTMALAR

A.g.e. : Adı Geçen Eser

A.g.m. : Adı Geçen Makale

Bkz. : Bakınız

H.z. : Hazreti, Hazretleri

S. : Sayfa

Terc. : Tercüme Eden

Vb. : Ve Benzeri

GİRİŞ

A. KONU, AMAÇ VE ÖNEM

Bu çalışmanın konusu “Süleymancılık Cemaatinde Dini Eğitim Metotları” ile sınırlıdır. Amacımız; dini eğitim konusunda Süleyman Hilmi Tunahan’ın ve onun usulünü devam ettiren cemaatin zahiri ve bâtını ilimleri ne gibi yöntemler ve metotlar ile öğrettiği noktasına açıklık getirmektir. Cemaatin sosyal durumunu analiz etmek araştırmamızın konusu dâhilinde değildir.

Gerek din eğitimi alanında olsun gerekse din sosyolojisi alanında olsun “Süleymancı” cemaatiyle ilgili yapılan bilimsel çalışmalara baktığımızda, dini eğitim alanında küçümsenmesi mümkün olmayan bir faaliyet alanına sahip olmalarına rağmen metotları konusunda çok az bilgiye sahip olunduğu görülmektedir. Zira bütün dini gruplar ve cemaatlerde olduğu gibi, doğal yapısı itibarıyla içine kapalı olan bu cemaat hakkında da, grup dışında kişiler tarafından bu yönde yeterli derecede bilimsel bilgi elde edilememiştir. Bu yöndeki bilimsel bilgi eksikliğini gidermesi yönünden yapılan bu çalışma önem arz etmektedir.

B. KAPSAM VE SINIRLAR

Yapılan bu araştırmada özellikle Süleyman Hilmi Tunahan’ın ve onun yolunu izleyen cemaatin dini eğitim ve Arapça eğitimindeki yöntem ve metotları üzerinde durulmuştur. “Süleymancılık” hakkında cemaat olarak sosyal bir inceleme yapılmamaktadır. Cemaatin eğitim usulü dışındaki sosyal ve kültürel yönü, etkileri, yaşam tarzı vb. yönleri bu çalışmanın kapsamına dâhil edilmemiştir.

C. İDDİA VE VARSAYIMLAR

Bu araştırmadaki iddiamız; Süleyman Hilmi Tunahan’ın ayrıca onu izleyen ve içe kapalı bir yapısı olan bu cemaatin bugüne kadar öğrenilemeyen veya dile getirilemeyen “dini eğitim ve Arapça eğitimindeki metotlarını ve yöntemlerini”, ayrıca bu eğitimlerdeki amacını ortaya koymaktır.

“Süleymancılar” cemaat olarak “Kuran’ı ve Kuran ilimlerini en güzel ve en çabuk şekilde öğrettiklerini” ve yine “Arapçayı da en iyi şekilde öğrettiklerini” iddia etmektedirler. Ayrıca hem halk arasında hem de bazı akademik çevrelerde

cemaatin bu yönlerinin kabul edildiği görülmektedir. “Süleymancı” cemaatin kendisine izâfe edildiği, metotları ve tavsiyeleri ile dini eğitime devam ettikleri Süleyman Hilmi Tunahan’ın dini eğitimdeki metotlarından başlayarak, günümüzde bu cemaatin dini eğitimde izlediği yöntemleri incelemeye çalıştık. Bu çalışmamızda, yukarıdaki varsayımlar ele alınarak, cemaatin gerçekten bu özelliklere sahip bir eğitim yöntemine sahip bulunduğunun doğruluk ve yanlışlığı konusunda tartışma yapılmaktadır.

D. YÖNTEM

Yapılan çalışmanın birinci bölümünde ağırlıklı olarak dokümantasyon metodu kullanılmıştır. İkinci bölümünde dolaylı gözlem ve cemaat mensuplarının kişisel tecrübelerinden yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde ise mülâkat metodu kullanılmıştır. Bu metotlar yoluyla toplanan bilgi ve belgelerde tartışma tekniğini uygulanmıştır. Ayrıca şahsi gözlem ve kişisel deneyimlerden de faydalanılmıştır.

1. BÖLÜM: “SÜLEYMANCILIĞIN” ORTAYA ÇIKIŞI, GELİŞİM EVRELERİ VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Burada “Süleymancı” hitabı hakkında ifade edilmesi gereken nokta şudur; “Süleymancı” veya “Süleymancılık” kavramlarının ortaya çıkışı hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte, Süleyman H. Tunahan’ın talebesi Ali Ak’a göre; bu ifade ilk defa 1967-1968 senelerinde, İmam Hatipler ve Diyanet çevreleriyle yaşanan kutuplaşmalar zamanında, icat edilen¹ “sun-i bir yafta”²’dır. Dışarıdan cemaate verilen bu isim Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebeleri ve cemaate mensup olanlar tarafından tasvip edilmemektedir.³ Onlar “Süleymancı” yerine kendilerine; “Süleyman efendinin talebeleri” veya “Süleymanlı” denilmesinin daha uygun olduğunu belirtmektedirler. Nitekim Süleyman Hilmi Tunahan’ın damadı ve vefatından sonra da cemaatin yöneticisi olan Kemal Kacar’da⁴ 1976 yılında Almanya’nın Mainhaim şehrinde verdiği bir konferansında bu konuda; “biz Süleymancı değiliz, fakat Osmanlı gibi Süleymanlıyız” demiştir. Ayrıca Kacar 1980 yılında bir yurt dışı dönüşünde gazeteci Yavuz Donat’a da kendilerine “Süleymanlı” denilmesinin daha doğru olacağını ifade etmiştir.⁵

Her ne kadar cemaatin arzusu “Süleymanlı” olarak anılmak yönünde olsa da, halk arasında cemaat hakkında bilinen en yaygın tanım olarak “Süleymancı” isminin kullanıldığı görülmektedir. Biz de bu nedenle çalışmamızda bu tanımı kullandık.

“Süleymancılık” adı; Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerine ve onun yolundan gidenlere verilmektedir.⁶ “Süleymancılık” cemaatini üç bölüm halinde ele alıp; ortaya çıkışı, gelişimi ve bugünkü durumunu anlatmaya geçmeden önce

¹ Ak Ali-1, *Süleymancılık Uydurması*, Coşkun Ofset, İstanbul-1986, s:11

² Ak Ali-2, *Süleymancılık ile yaftalanan federasyon ve dernekler ‘İthamlar – Cevaplar’*, Kırıl Matbaası, İstanbul-1987, s:32

³ Yılmaz Hızır, *Süleymancılık(!) Hakkında Bir İnceleme*, Köln-1977, s:31

⁴ Kemal Kacar Tunahan’ın büyük kızı Hatice Bedia (1923-1981) ile evlenmiş olup çocukları bulunmamaktadır.

⁵ Kirman M.Ali, “‘Süleymancılık’ Ortaya Çıkışı, Gelişim Evreleri ve Günümüzdeki Durumu”, Demokrasi Platformu, Yıl:2, Sayı:6, 2006, s:165(dipnot açıklaması)

⁶ Yılmaz Hızır, *a.g.e.*, s:18

ismen izafe edildiği kişiyi bilmek gerektiği düşüncesiyle, çalışmamızda evvela Süleyman Hilmi Tunahan'ın hayatına yer verilecektir.

A. SÜLEYMAN HİLMİ TUNAHAN'IN HAYATI

Adı; “Süleyman Hilmi Tunahan”, 1888 senesinde bugünkü yer itibarı ile Bulgaristan'da olan Silistre'nin Hezargrad (Razgrad) kasabasının Ferhatlar köyünde dünyaya gelmiştir.⁷ Annesi Hatice Hanım, babası Satırlı medresesinin müderrislerinden Osman Efendi'dir. Osman Efendi ve Hatice Hanım'ın dünyaya gelen Zahide isimli kızının haricindeki dört erkek evladından ikincisidir. Diğerleri Fehim, İbrahim ve Halil Efendilerdir.⁸ Dedesi “Kaymak Hafız” namıyla meşhur Mahmut Efendi, 110 yaşında vefat etmiş âlim bir zattır.

Ayrıca Süleyman Hilmi Tunahan'ın ceddinin “Hocazâde” namıyla maruf olduğu ve Fatih Sultan Mehmet devrinde “Tuna Hanı” ilan edilerek, Fatih'in kız kardeşiyle evlendirdiği Seyyid İdris Bey'e dayandığı söylenmektedir.⁹ Soyadını İdris Bey'in bu ünvanından almıştır.¹⁰

Süleyman Hilmi Tunahan'ın nesebi hakkında en güvenilir olabilecek vesika Şeyhülislamlık makamında olan bizzat kendisinin doldurduğu “Sicil Özeti”dir. 4137 numaralı bu sicilde Süleyman Hilmi Tunahan hakkında şu bilgiler yer almaktadır;

İsim ve Mahlas ve şöhreti: Hoca-zâde Süleyman Hilmi Efendi

Pederinin İsim ve Mesleği: Hoca-zâde Müteveffâ Osman Efendi

Mahall-i Tevellüd: Silistre

Tarih-i Tevellüdü: Rumi 1304 (Milâdi 1888)

Mezhebi: İslam

⁷ Komisyon, *İslam Ansiklopedisi 41. Cilt*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara-2012,s:375

⁸ Akgündüz Ahmet, *Arşiv Belgeleri Işığında Silistre'li Süleyman Hilmi Tunahan*, OSAV Yay.,İstanbul-1997, s:14,Vakkasoğlu Vehbi, *Maneviyat Dünyamızda İz Bırakanlar*, Nesil Yay., İstanbul-2010, s: 56, Emre Mehmed, *Üstadım Süleyman Hilmi Tunahan ve... Hatıralarım*, Erhan Yay, İstanbul-2000, s:5

⁹ Komisyon, a.g.e., s:375

¹⁰ Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 13, Emre Mehmed, a.g.e., s:5, Özmen Mehmet Ali, *İslamiyet ve Süleymancılık Üzerinde Mukayeseli İlmi Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara-1978,s:3

Tâbi'iyeti: Devlet-i Aliyye-i Osmaniye

Vesikanın Cinsi ve Tarihi: Tezkire-i Osmaniye Suret-i Musaddakası (tasdikli Osmanlı Nüfus cüzdan Sûreti) 13 Teşrin-i Sani 1336

Sicil Numarası: 4137¹¹

Vefatından sonra eşinin maaş tahsisi ile alakalı olarak yapılan tahkik sonucunda, elde edilen ve “Fatih, Koğacıdede Mahallesi, Kalaycı Sok. Hane:5 Cilt:13 Sahife:73”de bulunan, nüfus hüviyetinde ise evlendikten sonraki aile bilgileri şu şekildedir;

Adı-Soyadı: Süleyman Hilmi Tunahan (1304-16.09.1959)

Karısı: Hafize Tunahan (05.05.1321-sağ ve dul)

Kızı: Hatice Bedia Tunahan (1339-05.01.1944’de Kemal Kacar ile evlendi)

Kızı: Feriha Ferhan (1931-18.09.1952’de Seyit Hüseyin Kâmil ile evlendi)¹²

Bu bilgilerdeki iki kızı haricince, Süleyman Hilmi Tunahan’ ın 3 yaşında vefat etmiş olan Faruk isminde birde oğlu olduğu ve ona nispetle künyesinin de “Ebu-l Fâruk” olduğu ifade edilmektedir.¹³ Kızlarından Hatice Bedia Hanım’ın çocuk sahibi olmadığı, Feriha Ferhan Hanım’ın ise Mehmet, Ahmet ve Gülderen isimlerinde 3 çocuğunun olduğu bilinmektedir.

O dönemde tahsil kademeleri ibtidâî, rüşdî, idadî ve âlî şeklinde dört kademe olup sicilinde de belirtildiği üzere, Süleyman Hilmi Tunahan’ın ilk iki eğitim kademesini memleketi Silistre’de tamamladığı bilinmektedir.¹⁴ Eğitimine babasının müderris olduğu Satırlı medresesinde başlayan Tunahan, burayı bitirdikten sonra Silistre Rüşdiyesine devam eder. Tahsilini tamamlamak üzere İstanbul’a gelir. Süleyman Hilmi Tunahan’ın memleketinde bitirdiği ilk tahsil kademelerinden sonra tahsiline devam için geldiği İstanbul’da ikmal ettiği tahsil sürecini dört başlıkta özetlemek mümkündür;

¹¹ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 12-13

¹² Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 85-86

¹³ Emre Mehmed, a.g.e., s:5, Komisyon, a.g.e., s:375

¹⁴ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 14

a.Fatih'teki Hâfız Paşa Medresesi'nin, Bahr-ı Sefid Çifte Baş Kurşunlu Dershanesi'nde, Dersiâm Bafralı Ahmet Hamdi Efendi'den klasik medrese usûlü tahsilini tamamlaması ve icazet alması,

Fatih Medresesi'nde o zamanın meşhur âlimlerinden biri olan Bafralı Ahmet Hamdi Efendi'den 1913 yılında¹⁵ birincilikle icazet alan Süleyman Hilmi Tunahan'ın¹⁶ İstanbul'a geldiği tarih kesin bilinmemektedir. Bununla birlikte sicil özetindeki bilgi şu şekildedir; *“...Dersa’adet’e gelerek Fatih Camii şerifi dersîâmlarından Bafra’lı Ahmet Hamdi Efendi’nin halka-i tedrisinde ulum-u aliye ve ‘âliye-i arabiyye tahsilini bil-itmam ahz-i icâzete muvaffak olmuş ve dâhil olduğu Medrese-i Süleymaniye’den icâzetnâme alarak neş’et etmiştir. Rüşdî şehadetnâmesiyle Ahmet Hamdi Efendi’den aldığı icazetnâmenin Fatih Harîk-i Kebirinde muhterik olduğu, Türkçe ve Arapça tekellüm ve kitabet eylediği tercüme-i hal varakasında mündericidir.”*¹⁷

b.Âli kademedeki eğitimini, dört sınıftan oluşan ancak Bafra’lı Ahmet Efendinin icazetiyle Süleyman Hilmi Tunahan’ın üçüncü sınıftan başladığı¹⁸ Dâru-l Hilâfeti-l Aliyye Medresesinde 1916 yılında tamamlaması,¹⁹

c.Dört şubeden oluşan²⁰ Medresetü-l Mütahassisîn (Süleymaniye Medresesi) ’nde, “Tefsir ve hadis Şubesi”nde üç sene tahsil görmesi ve burayı da 27 Mayıs 1919 tarihinde birincilikle bitirmesi,²¹

İlk iki yılını tamamladıktan sonra Süleymaniye Medresesi’nde 19 Kasım 1919 tarihinde zamanın en tanınmış âlimleri tarafından yapılan sınav neticesinde, kendisiyle birlikte 20 kişiye *(bu sayı Vakkasoğlunun eserinde 15 kişi olarak geçmektedir.)* verilen²² “İstanbul Müderrisliği Ruusü”nü alarak²³ Dersiâm

¹⁵ Komisyon, a.g.e., s:375

¹⁶ Bkz: Ayrıntılı bilgi için Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:19-21, Ak Ali, a.g.e.2,s:31, Emre Mehmed, a.g.e., s:6

¹⁷ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:18

¹⁸ Komisyon, a.g.e., s:375

¹⁹ Bkz: Ayrıntılı mezuniyet notları için Yılmaz Hızır, a.g.e., s:18, Emre Mehmed, a.g.e., s:6,

²⁰ Bkz: Diğer şubeler hakkında bilgi için Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:25

²¹ Komisyon, a.g.e., s:375

²² Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e.,s: 57 , Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 26, Emre Mehmed, a.g.e., s:6-7

²³ Komisyon, a.g.e., s:375

(müderri) olmak hakkını kazanmış ve icazetini almıştır. Süleyman Hilmi Tunahan ile birlikte İstanbul müderriliği ruûsu alan 20 kişi şunlardır: ²⁴

- 1-Adapazar'lı Muhammed Nusreddin,
- 2-İşkodra'lı Hafız Yusuf,
- 3-Silistre'li Süleyman Hilmi,
- 4-Gelibolu'lu Mahmud Raif,
- 5-Silistre'li Ahmed,
- 6-Kalkandere'li İbrahim,
- 7-Malkara'lı Halil,
- 8-Batum'lu Hafız Hamdi,
- 9-Bosna'lı İbrahim,
- 10-Şumnu'lu Nuri,
- 11-Siroz'lu Ahmed,
- 12-Akseki'li Hasan,
- 13-Akseki'li Ahmed,
- 14-Kafkasya'lı Abdullah Muhyiddin,
- 15-Nevrekop'lu Yusuf,
- 16-Göynük'lü Hafız Muhammed Hilmi,
- 17-Kuruçay'lı Mustafa,
- 18-Rize'li Kasım,
- 19-Ahıska'lı Selim Sabit,
- 20-Kırkkilise'li Mustafa Necati Efendilerdir.

d. Tanzimattan sonra alanında ilk olan Medresetü-l Kuzât, şimdiki ifadesiyle “Hukuk Fakültesi”nden mezun olması.²⁵

²⁴ Emre Mehmed, a.g.e., s:6-7, Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 29

²⁵ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 18-43

Aynı zamanda devrin hâkimlerinin yetiştirildiği “Medresetül Kuzât” veya şimdiki ifade ile “Hukuk Fakültesi”ne giriş imtihanına giren Süleyman H. Tunahan, bu imtihanı da birincilikle kazanmıştır. Ancak babasına yazdığı telgrafta “bu mesleği yapmak arzusunda olmadığını, amacının devrindeki ilimlerin en üst seviyesine çıkmak olduğunu” bildirir.²⁶ Okulu bitirdikten sonra da bu mesleği hiç yapmamış, Cumhuriyet zamanında dâhil uzun süre İstanbul Müftülüğü’nden dersiâmlık (müderrislik) maaşı almıştır.²⁷ 1920 yılında Bulgaristan tâbiyetinden Osmanlı tâbiyetine geçmiştir.²⁸

Osmanlı Devleti zamanında ve Cumhuriyet’ten sonraki dönemde Süleyman Hilmi Tunahan’ın yapmış olduğu resmi vazifeleri şöyle sıralamak mümkündür;

* 1 Haziran 1336/1920 tarihinden itibaren Padişah iradesiyle dersiâm olarak vazifeye başlamış, 27 Nisan 1337/1921 tarihine kadar bu vazifesine devam etmiştir.

* 1922 yılında Padişah tarafından dersiâmlık göreviyle birlikte “Dârul Hilafeti-l Aliyye Medresesi”nin Birinci kısmında Türkçe Müderrisliği görevine başlaması uygun görülmüştür.

* 29 Mart 1923 tarihinden itibaren “Dârul Hilafeti-l Aliyye Medresesi”nin İbtidai Hariç Kısmı “Sarfi Arabi Müderrisliği”ne tayin olunmuştur.

* Aynı yılın 25 Eylül’ünde tekrar “Türkçe Müderrisliği”ne tayin olunmuştur.

* Beş yıl süren bu müderrislik görevlerinden sonra 3 Mart 1924 tarihinde “Tevhid-i Tedrisât Kanunu” gereğince medreseler önce Maarife bağlanmış, sonra lağvedilmiştir. Ancak Süleyman Hilmi Tunahan’ın vazife yaptığı “İbtidai Hariç Medreseleri”, “İmam Hatip Mektebi”ne çevrilmiştir. Ancak bu gelişmeler sonucunda, prensip olarak din eğitimi verilen okulların Diyanet’e bağlı olmasının daha faydalı olacağı görüşüne sahip olan Tunahan, bu şekilde gerçek anlamda bir din eğitimi yapılamayacağı düşüncesiyle, dersiâmlık uhdesinde kalmak şartı ile müderrislik görevinden kendi isteğiyle ayrılmıştır.²⁹ Böylece Süleyman Hilmi

²⁶ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:39, Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e., s:58, Yılmaz Hızır, a.g.e., s:10, Emre Mehmed, a.g.e., s:7

²⁷ Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e., s:56-57, Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 39, Yılmaz Hızır, a.g.e., s: 9-11

²⁸ Komisyon, a.g.e., s:375

²⁹ Komisyon, a.g.e., s:375

Tunahan, vefat ettiği 16 Eylül 1959 tarihine kadar devletten dersiâmlık maaşı almaya devam etmiştir.³⁰

Süleyman Hilmi Tunahan'ın, aynı zamanda “Dersiâmlar Cemiyeti” Umumi Kâtipliğini yapmakta olduğu bilinmektedir. Tunahan, yapılan toplantıda cemiyete üye olan ve o dönemde sayıları 500-520 civarında bulunan ve daha sonra imamlık, vâizlik gibi görevlere verilen “İstanbul Müderrislerini”³¹, yapılan bir toplantıda dini ilimleri okutmaya devam etmeye davet etmiştir. Bu toplantı sonrasında müderrislerden kendisine destek veren birkaç kişi ile beraber resmi makamlara telgraf çekmişlerdir. Bu telgrafta **“Biz aşağıda isim ve imzaları bulunan dersiâmlar hükümetimizin Harb-i Umumî gibi büyük bir felâketten çıkması dolayısıyla, mâlî müzâyaka içinde bulunduğunu dikkate alarak, dînî ve islâmî ilimleri fahriyen okutmaya hazır olduğumuzu bildiririz...”** ifadeleriyle bu ilimleri karşılıksız okutabileceklerini bildirmişler, **“Memlekette Tevhid-i Tedrisat Kanunu yürürlükte dir. Hilâfına hareket şiddetle cezayı müstelzimidir.”** cevabını almışlardır.³² Kısa bir zaman sonra ise Dersiâmlar Cemiyeti’nde kapatıldığı bilinmektedir.³³

1930 yılında Süleyman Hilmi Tunahan İstanbul’dan ayrılıp babasından kalan külliyetli mirasla Çatalca’nın Kabakça köyünde Hâlid Paşa Çiftliğini kiraladı ve ziraat ile meşgul olmaya başladı. Çiftlikte çalışan işçilerden bazılarını seçerek onlara birkaç yıl ders okuttu. Bu durum jandarma tarafından tespit edilince başka yerlerde aynı yöntemi denemeye çalıştı. Ancak çok sıkı takip edildiği için tatmin edici bir sonuç elde edemedi.³⁴

Medreselerin lağv edilmesi, İmam Hatip Okullarının ve İlahiyat Fakültelerinin kapatılması sonucunda, milletin dini yönünün zayıfladığı görüşünde olan Süleyman Hilmi Tunahan, talebe bulamadığı dönemlerde ilk önce evde iki kızını okutmaya başlamış³⁵, daha sonra da dini eğitim almak isteyen kişileri okutmaya devam etmiştir. Bu dönemi kendisi şöyle anlatmıştır; **“Okutma imkânı yoktu, fakat okuyan dahi bulamadım. Bir zaman geldi mebus maaşı kadar para verip talebe okutmak istedim, bulamadım. Parayı alıp kaçıyorlardı,**

³⁰ Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:44-45,

³¹ Emre Mehmed, a.g.e., s:8

³² Komisyon, a.g.e., s:375

³³ Kirman M.Ali, a.g. m., s:154, Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 46-47

³⁴ Komisyon, a.g.e., s:376

³⁵ Komisyon, a.g.e., s:376

çünkü korkuyorlardı. O zaman ümidim kırıldı. Bu ilimler yeryüzünden kaybolacak diye korkuyordum. Bunun üzerine kızlarımı okutmaya başladım. İleride torunlarım olursa onlara öğretirler ve böylece bu ilimler yeryüzünden kaybolmaz, dedim. Fakat sonradan Cenâb-ı Hak sebepler halk etti ve okutma imkânı buldum. Yaşlılardan başladık, gençler daha sonra geldi. Ve şimdi yürüyor... Bütün bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın bize lütfudur.³⁶

Diyanet İşleri Reisliği teşkilatını düzenleyen 16 Kasım 1937 tarihli nizamnâmede dersiâmların vaizlik görevi alabilecekleri belirtilince Süleyman Hilmi Tunahan 4 Şubat 1938 tarihinden itibaren vaizlik görevine başladı. İlk dönemlerde Doğancılar, Aziz Mahmut Hüdâî, Yağkapanı gibi İstanbul'un nispeten küçük camilerinde vaaz etmiş, ardından İstanbul'un Sultanahmet, Süleymâniye, Şehzâdebaşı, Sultanahmet, Beyazıt, Yenicâmi gibi büyük camilerinde de³⁷ vaaz ederek geniş bir çevreye ulaşmıştır. Bu sıralarda bazı cami odalarında ve bazı evlerin bodrum katlarında ders halkaları oluşturmuş ve talebe okutmuştur.³⁸

Süleyman Hilmi Tunahan'ın sicil kayıtlarına göre vaaz yetkisi 1943 yılından itibaren elinden alınmış, ancak sonra 24 Mart 1950 tarihinde tekrar iade edilmiştir. Bu arada resmi belgelerde 1946 ve 1948 yıllarında Tunahan'ın dilekçe yazarak vaaz verme yetkisinin iadesini istediği ancak reddedildiği de görülmektedir.³⁹

Vaazları ve verdiği dersler nedeniyle takibat altına alınan Tunahan, İlk olarak 1939 yılında tevkif edilmiş olup üç gün "tabutluk" denilen nezarethanede işkenceye tabi tutulmuştur. Bundan sonra da 1944 yılında ikinci defa tevkif edilerek yine 1. Şubenin Tabutluklarında sekiz gün boyunca işkence gördükten sonra kefaletle serbest bırakılmıştır.⁴⁰ Bu davaların neticesinde ise beraat etmiştir.⁴¹ Son olarak da 1957 yılında Bursa Ulu Camii'nde Kütahya Tavşanlı'dan Âkif Efendi adlı bir şahsın taraftarları kılıçla ortaya atılıp mehdilik gösterisi

³⁶ Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 54

³⁷ Ak Ali, a.g.e.2, s: 31, Emre Mehmed, a.g.e., s:8

³⁸ Komisyon, a.g.e., s:376

³⁹ Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s:56-70, Komisyon, a.g.e., s:376

⁴⁰ Kısakürek Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yay., İstanbul 2010, s:271-274, Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e., s: 58-60, Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s:56,71-79, Komisyon, a.g.e., s:376

⁴¹ Kısakürek Necip Fazıl, a.g.e., s:271-272

yapınca, hiç ilgisi bulunmadığı halde Süleyman Hilmi Tunahan Kütahya Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan işkenceli sorgunun ardından tutuklanmıştır. Elli dokuz gün sonra idam talebiyle hâkim karşısına çıkarılmış, ancak 29 Ağustos'ta yine kefaletle serbest bırakılmıştır. Ardından 8 Kasım'da da beraat etmiştir.⁴²

Vaazları ile geniş kitleler tarafından tanınan Süleyman Hilmi Tunahan 1950 yılındaki iktidar değişikliği ile oluşan kısmi özgürlükten yararlanarak din eğitimi faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Bu çerçevede 1951 yılında Konya lezzet lokantasının sahibi Mustafa Doğanbey'in Üsküdar Çamlıca'daki evinde yirmibeş kadar talebe ile ilk yatılı Kuran Kursu'nu açmışlardır. Daha sonra kendi evinin müstemilatında, Çamlıca ve çevresinde kiraladığı evlerde ders halkaları oluşturmuştur. Yine İstanbul'un Vefa semtindeki Taştekneler Camii'nde çevreden toplanan imam ve müezzinlere, Eyüp Topçular Camii'nin bitişiğindeki bir binada değişik yerlerden gelen talebelere dersler vermiştir. 1956 yılında ders okuttuğu yerlere polis tarafından baskın düzenlenip, Üsküdar Adliyesi'nde sorgulandıysa da ders gruplarını dağıtmamışlardır. Aksine eskiden yetişmiş olan hocalardan ve kendi yetiştirdiği talebelerinden yararlanarak ders halkalarının sayılarını artırmıştır. Yetiştirdiği talebelerini özellikle Ramazan aylarında olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerine göndererek yurt genelinde Kuran Kurslarının sayılarını da artırmıştır. Diğer taraftan ise yetiştirdiği talebelerini Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açtığı imtihanlara sokarak müftü, vaiz, imam ve Kuran kursu hocası olmalarını sağlamıştır. Devlet tarafından 13 Ekim 1951 tarihinden itibaren açılmaya başlanan İmam Hatip okullarında yeterli din eğitiminin verilemeyeceğini düşündüğü için bu okullara destek vermemiş ve bu okulların Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlanması gerektiğini savunmuştur.⁴³

Tunahan'ın yaşadığı sıkıntılı dönemlerde şeker hastalığına yakalanmış olduğu bilinmektedir. 1959 yılında kanındaki şekerin aniden 6 grama kadar yükselmesi nedeni ile hastalığı ağırlaşmış ve 16 Eylül 1959'da 71 yaşında Üsküdar-Kısıklı' da ki evinde vefat etmiştir. Vasiyeti üzere Fatih Camii Haziresine defni için devletten izin alınmış, ancak cenazesini taşıyan kalabalık Altunizâde' de polis tarafından durdurularak, Karacaahmet Mezarlığına yönlendirilmiştir. Dönemin içişleri bakanı Namık Gedik'in emriyle Karacaahmet Mezarlığında polisin açtığı yere defin edilmiştir.⁴⁴

⁴² Kısakürek Necip Fazıl, a.g.e., s:274, Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 80-83, Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e., s: 59, Emre Mehmed, a.g.e., s:14, Komisyon, a.g.e., s:376

⁴³ Komisyon, a.g.e., s:376

⁴⁴ Vakkasoğlu Vehbi, a.g.e., s: 60, Akgündüz Ahmet, a.g.e.,s: 84-85, Kısakürek Necip Fazıl, a.g.e., s: 275-276, Emre Mehmed, a.g.e., s:17, Komisyon, a.g.e., s:376

B. “SÜLEYMANCILIK” ORTAYA ÇIKIŞI

Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelik yılları, iş hayatı ve öğrenci yetiştirme çalışmaları İstanbul’da cereyan ettiğinden, “Süleymancılık”ında ilk olarak İstanbul’da ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta Süleyman Hilmi Tunahan’ın hayatta olduğu dönemde “Süleymancılık” diye bir oluşumun bulunmamasıdır.

Vefatından sonra ise ilk olarak, özellikle irtica ile mücadeleye çalışan devlet görevlilerinin raporlarında ve bu grupla fikir karşıtlığı bulunan çevreler tarafından yapılan yayınlarda kullanılmaya başlanılan ve ayrı bir din, yeni bir mezhep gibi açıklamalar ile izah edilen “Süleymancılık” ifadesinin, zaman içinde halk tarafından da kullanılmaya başlandığı görülmektedir. İlk ortaya çıktığı dönemlerde bu ifadenin şiddetle reddedilmesi, hatta bu açıklama ve yayınlara cevap mahiyetinde kitap ve yazılar yazılmasının sebebinin de bu tür iddialar olduğu bilinmektedir.⁴⁵

“Süleymancılık”, Süleyman Hilmi Tunahan’ın gerek talebelerinin gerekse çevresinin gözünde belli bir karizma sahibi olması sebebiyle, onun bu karizmatik liderliği etrafında oluşmuş bir gruptur. Talebelerinin⁴⁶ verdikleri bilgilere göre Tunahan’ın ilmi seviyesi, dine hizmet etmek yolundaki olağanüstü gayretleri, talebelerine karşı hitabının tatlılığı ve onlara olan şefkati, merhameti olması, maddi-manevi olarak destekte, yardımda bulunması gibi sıra dışı sayılan vasıfları ve davranış tarzı nedeniyle belli bir karizma kazandığı görülmektedir. Ayrıca din eğitiminin devlet eliyle verilmediği bir dönemde “informel” olarak bu fonksiyonu üstlenmesinin de karizmatik vasfının artmasında etkisi bulunmaktadır.

İlk gençlik yıllarında babasından Nakşibendi usulüyle tasavvuf eğitimi alan Süleyman Hilmi Tunahan, İstanbul’da Nakşibendiliğin Müceddidiyye koluna mensup olan Özbekistan’lı Şeyh Salâhuddin İbn Mevlâna Sirâcüddin’in rehberliğinde Bursa Uludağ’da erbaîn çıkarmış ve seyrü sülükünü tamamlayarak tasarruf almıştır. Tarikat silsilesi hocası İbn Mevlâna Sirâcüddin yoluyla İmamı Rabbânî’ye ulaşmaktadır.

⁴⁵ Bkz: özellikle Ali Ak’ın kaynak olarak kullandığımız iki eserinde ayrıca Hızır Yılmaz, Ahmet Akgündüz ve Mehmed Emre’nin eserlerinde de Süleymancılığın yeni bir inanç şekli, ayrı bir mezhep olmadığı konusunda izahlara yer verilmektedir.

⁴⁶ Hasan Arıkan, Musa Emrikçi, gibi talebelerinin hatıralarında nakletmelerinin yanı sıra Mehmed Emre’de yukarıda adı geçen eserinde sık sık bu yönlerinden bahsetmektedir.

Tasavvuf yolunda nefis terbiyesi için şeyhe rabıta yapılmasının önemini sıkça vurguladığı, varlık konusunda Müceddidiyye yoluna uygun olarak vahdeti vücutçuluğa karşılık vahdeti şühud anlayışını savunduğu ifade edilmektedir.⁴⁷

Bağlılarına göre de yine hayatındaki konuşma ve ifadelerine bakıldığında da Süleyman Hilmi Tunahan'ın, itikat ve amel yönünden Sünni bir Müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Mânevi yönden ise kendisi Nakşibendî tarikatının Müceddidiyye koluna mensup bulunmaktadır.⁴⁸ Damadının ifadesi ile Tunahan, “Silsile-i Sâdât'ın (Büyükler zincirinin) 32. halkası olan Mevlâna Sirâcüddin'e cismani nispetle, bu silsilenin kutuplarından olan İmamı Rabbani Müceddidi Elfisâni'ye de ruhani nispetle bağlı ve varistir”.⁴⁹

Bu açıklamalar sonucunda “Süleymancılık”, tarikatlara özgü fikir ve uygulamalara sahip olması bakımından “tarikat” olarak nitelendirmenin mümkün olduğu, ancak klasik tarikatlardan farklı bir görünüme sahip olan “dini bir grup” olarak değerlendirilebilir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın Kuran'ın kısa sürede öğrenilmesi amacıyla yazdığı “*Kuran Harf ve Harekeleri: Kuran-ı Kerimi En Kısa Zamanda Okumayı Öğreten Yepyeni Bir Tertip ve Usul*” adlı birkaç sayfalık elif cüzünden başka basılmış bir eseri bulunmamaktadır.⁵⁰ Kendisi kitap yazmak yerine yazılmış mevcut kitapları okuyacak, anlayıp anlatacak insanlar yetiştirmeyi amaçladığını belirtmiştir. Böylece eski medrese usulünü temel alarak talebe yetiştirmiş ve onu izleyenler de bu yolu devam ettirmişlerdir.⁵¹

Bu gurubun temeli, Süleyman Hilmi Tunahan'ın “informel” olarak din eğitimi fonksiyonunu üstlendiği ve bu amaçla Kuran-ı Kerimi, Kuran ilimlerini, dini bilgileri, Arapça ilimlerini öğretmeye yoğunlaştığı İstanbul'da atılmıştır. Ancak Tunahan'ın Anadolu'yu da ihmal etmediği, yetiştirdiği talebelerini Anadolu'ya göndererek orada aynı şekilde ders okutmalarını tavsiye ettiği görülmektedir. Talebeleri de Tunahan'ın bu tavsiyesini emir telakki ederek, gittikleri yerlerde ondan öğrendikleri ilimleri öğretmeye başlamışlardır. Bu vesile

⁴⁷ Komisyon, a.g.e., s:376

⁴⁸ Kirman M.Ali, a.g. m., s:152-153, Özmen Mehmet Ali, a.g.t., s: 8

⁴⁹ Kısakürek Necip Fazıl, a.g.e., s:268, Emre Mehmed, a.g.e., s:17-20, Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 93

⁵⁰ Bu elif cüzü Ek-1 olarak verilmektedir.

⁵¹ Komisyon, a.g.e., s:376

ile kısa zamanda bu hareketin Türkiye ve dünya genelinde yayılma imkânı bulunduğu söylenebilir.⁵²

C. “SÜLEYMANCILIĞIN” GELİŞİM EVRELERİ

Bu cemaatin tarihi süreç içinde geçirmiş olduğu evreler öncelikle iki ana döneme ayrılabilir. İlki Süleyman Hilmi Tunahan’ın hayatta olduğu dönem, ikincisi ise Tunahan’ın vefatından sonraki dönemdir. Bu iki dönemde ülkede meydana gelen siyasi değişiklikler ile bağlantılı olarak, kendi içlerinde ayrıştırılabilir.

a. Süleyman Hilmi Tunahan Dönemi

Süleyman Hilmi Tunahan’ın 1959 yılında vefat edişine kadar devam eden bu dönem cemaat açısından oluşum ve gelişim dönemi olarak kabul edilebilir. Ancak bu dönemi de daha iyi değerlendirebilmek için 1950 yılından öncesi ve sonrası şeklinde ele almak mümkündür.

a.a. 1950 Öncesi Dönem

Osmanlı’nın son dönemlerinde Medreselerden eğitim alarak önce dersiâm ardından müderris olan Süleyman Hilmi Tunahan, Tevhidi Tedrisat Kanununun ilanı ile birlikte bütün medreselerin Maarif Nezaretine bağlanması sebebiyle müderrislikten ayrılmıştır.⁵³ Ancak medreselerin, yeni kurulan İmam Hatip Okullarının, İlahiyat Fakültelerinin peş peşe kapatılması sebebiyle din eğitimi alanında büyük bir boşluk meydana gelmiş ve din görevlisi yetiştirmek için tek kaynak olarak Kuran Kursları kalmıştır. 1933 yılında bu kursların sayısı ise sadece 9 adettir.

Din eğitimi hakkında eski Diyanet İşleri Başkanlarından olan Ahmet Hamdi Akseki’nin hazırladığı rapora göre 1928-1948 yılları arasında neredeyse 20 yıl boyunca devlet eliyle din adamı yetiştirilmemiş, halkın din eğitimi ve Kuran öğrenme ihtiyaçları karşılanmamıştır. Ayrıca bu dönemde camilerin kapatıldığı, dini neşriyatlara izin verilmediği de bilinmektedir.⁵⁴ Mesela; Ahmet Hamdi Akseki’nin “*Hazreti Muhammed*” adıyla yazdığı kitap içişleri bakanlığı

⁵² Kirman M.Ali, a.g. m., s:153

⁵³ Kirman M.Ali, a.g. m., s:154, Akgündüz Ahmet, a.g.e., s:44-45,

⁵⁴ Kirman M.Ali, a.g. m., s:155

tarafından toplatılmıştır. Sebebi ise İçişleri Bakanlığı Matbuat Umum Müdürü Vedat Nedim (Tör) imzasıyla 17.5.1943 tarihli 653 sayılı resmi yazıda şöyle açıklanmıştır; **“Biz her ne şekil ve suretle olursa olsun memleket dâhilinde dini neşriyat yapılarak dini bir atmosfer yaratılmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz.”**⁵⁵

Bütün bu uygulamalar netice olarak, din hizmetlerini yerine getirecek görevli bulunamaması, cenazelerin günlerce kaldırılamaması, gerekli dini görevler yerine getirilemeden cenazelerin defnedilmek zorunda kalınması gibi sıkıntıları ortaya çıkarmıştır. Bir inkılâbın yerleştirilmesi amacıyla ihmal edilen din eğitimi ve mesleki din öğretimi sebebiyle, ülkemizde etkisi günümüze kadar gelen ve bugünde devam eden bir “boşluğa” neden olmuştur.⁵⁶

Süleyman Hilmi Tunahan 1941 yılında bu boşluğu doldurmak amacıyla okutmak için talebe aramaya başlamıştır. Sonuçsuz kalan pek çok girişiminin ardından önce kendi evinde iki kızını okutur. Daha sonra ise başka mesleklerle sahip olan yaşı ilerlemiş kişilere ders vermeye başlar. İlk talebeleri; Avukat Osman Bey, Biletçi Mehmet Akçalıoğlu ve sonradan müftülükten emekli olan Antalya’lı Refik Akçalıoğlu olmuştur. İlerleyen zamanlarda Hüseyin Efendi, Alanya’lı tüccar Mustafa Çırpanlı, Beypazar’lı terzi Ali Erol, Akif Tarhan ve Kalaycı Mehmet Oral’da talebelerinin arasına katılmışlardır.

1943 yılında ikinci tevkifinden sonra vaizlik belgesi elinden alınan Tunahan’ın, talebe okutmaya daha çok ağırlık verdiği görülmektedir. Ancak o dönemde halkı dini konularda aydınlatmaya çalışan kişiler de 163. Madde gereğince baskı altında tutulup hapsedilir olmuşlardı. 1938 yılından itibaren laiklik ifadesi dinsizlik ve din düşmanlığı haline getirilmiş ve bu anlayış tepeden inme, dayatmacı bir zihniyet ile yaygınlaştırılmıştır.⁵⁷

Dini eğitim ve öğretim konusunda büyük bir baskının olduğu bu yıllarda, Süleyman Hilmi Tunahan’ında sürekli takibata uğradığı, sorgulandığı ve tutuklandığı bilinmektedir. Henüz çekirdek halinde olan hareket de bu nedenle gelişmemiştir. Tunahan’ın da (o zaman illegal kabul edildiği için) eğitim faaliyetlerini, Kuran Kurslarının açılmasına izin verilen 1949 yılına kadar, gizli ve sessiz bir şekilde sürdürdüğü görülmektedir. Yine Anadolu’ya gönderdiği talebeleri de şehir merkezinden uzak olan, nüfusu seyrek yerleşim yerlerinde, çoğunlukla kendi köyleri veya tanıdık çevrelerinde faaliyet göstermişlerdir.

⁵⁵ Kirman M.Ali, a.g. m., s:155(dipnot açıklaması)

⁵⁶ Kirman M.Ali, a.g. m., s:155

⁵⁷ Kirman M.Ali, a.g. m., s:156

1950 yılından önceki bu dönemde, Süleyman H. Tunahan'ın okutma faaliyetlerinde asıl rahatlatma tek parti döneminin sonlarına doğru yaşanmıştır. Zira çok partili demokrasiye geçiş sürecinde, CHP kurmayları tedbir ve taktik olarak dine karşı olan tavırlarını yumuşatmışlardır.⁵⁸ 1947 yılındaki kurultaydan itibaren sebebi siyasi olmakla beraber bu konuda bazı tavizler verilmiş, bunlar neticesinde kuran kursları açılmaya başlanmış ve okullara da din dersi konulmuştur. Bu gelişmelerin devamında ise 1949 yılında Ankara Üniversitesine bağlı olarak İlahiyat Fakültesi açılmıştır.

O dönem dikkate alındığında, “Süleymancı” cemaatin bir “ara form” veya “tampon bölge” olarak ortaya çıkıp din eğitimi noktasında önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ancak ortaya çıkan din eğitimi ve öğretiminden kaynaklanan boşluğu, bu cemaatin tek başına doldurduğunu söylemek indirgemecilik olacaktır. Zira o dönemde Süleyman Hilmi Tunahan ve talebeleri dışında; Said Nursi, Elmalılı Hamdi Efendi, Kamil Miras, Ahmet Hamdi Akseki, Ömer Nasuhi Bilmen gibi İslam aydınları da bu boşluğun doldurulması yönünde çalışmışlardır.⁵⁹

a.b. 1950 Sonrası Dönem

1950’li yıllardaki popülist uygulamalardan kaynaklanan kısmi serbestlik ortamında, açılan dini eğitim kurumlarının sayılarının arttığı, din eğitimi faaliyetlerinin meşruiyet kazandığı görülmektedir. Ayrıca önceki dönemlerde genelde “fahri” olarak yürütülen din hizmetleri görevlileri için yeni kadrolar tahsis edilmeye başlanmıştır. Ancak uygulamada devletin Kuran Kursu açtığı, görevlilerine kadro verdiği ancak maaş vermediği söylenmektedir. Bu nedenle, bu görevleri yapanların yine “fahri” olarak yapmış oldukları ve bulundukları yerlerde vatandaşların ayni ve nakdi yardımlarına ihtiyaç duydukları görülmektedir.

“Süleyman Efendi’nin talebeleri” de hem bu şekilde imamlık, müezzinlik yaparak halkın dini ihtiyaçlarını karşılamış hem de onların çocuklarını okutmuşlardır. Böylece merkezden uzak bölgelerde halk ile karşılıklı sıkı bir diyalog kurduklarını söylemek mümkündür. 1951 yılında açılan İmam Hatip Okullarının ilk mezunlarını vermeye başladıkları 1958 yılına kadar halkın dini ihtiyaçlarının Kuran kursu mezunları tarafından yürütüldüğü bilinmektedir.⁶⁰

⁵⁸ Kirman M.Ali, a.g. m., s:157

⁵⁹ Kirman M.Ali, a.g. m., s:158

⁶⁰ Komisyon, a.g.e., s:377

“Süleymancı” cemaatine ait ilk Kuran kursu, 1951 yılında Konya Lezzet Lokantasının sahibi olan Mustafa Doğanbey’in Çamlıca’ daki evinin birinci katında açılmıştır. Cemaatin “resmi” olarak açılan ilk Kuran kursu ise, 1952 yılında Aziz Mahmut Hüdâî Hazretleri’nin çile hânesinin yanındaki bir binada Üsküdar Müftülüğüne bağlı olarak faaliyete geçirilmiştir.

İlk zamanlar talebe bulmakta zorlanan Süleyman Hilmi Tunahan’ın bu dönemde talebelerinin sayısının giderek arttığı görülmektedir. Talebelerinin ifadelerine göre 1953 yılının sonlarında yaklaşık 40 talebeye ders okutan Süleyman Hilmi Tunahan’ın, 1959 yılında sadece Eyüp-Topçular’ da bulunan kursta 150’ ye yakın talebesi bulunmaktaydı. Bu nedenle Süleyman Hilmi Tunahan bazı yerlerdeki derslerini iptal etmek durumunda kalmıştır.⁶¹

Talebeleri tarafından Süleyman Hilmi Tunahan’ın, hayatının son zamanlarında İstanbul’da sadece üç yerde ders verdiği söylenmektedir. Bu yerlerden ilki “misafirhane” veya “ziyarethane” gibi farklı isimlerle anılan Mustafa Doğanbey’in Çamlıca’ daki köşküdür. Genellikle Anadolu’dan gelen talebelerin kaldığı bu ilk Kuran kursu haricinde, ikinci olarak Kısıklı Libadiye Caddesinde bulunan ve “Kırklar” adıyla bilinen mekânda ve son olarak da Eyüp-Topçular’da derslerine devam etmiştir.⁶²

Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerinden birisi, 1950 yılından sonra ülkede gerçekleştirilen demokratikleşme sürecinin bir uzantısı olarak dini faaliyetlerde rahatlama olduğu düşüncesinin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemde idari ve adli takibatların arttığına örnek olarak ise; Tunahan’ın 1957 yılında 69 yaşında olmasına rağmen Kütahya cezaevinde iki ay yattığını göstermektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerinden olup sonradan cemaatten ayrılan Hilmi Türkmen’in belirttiğine göre; 1950-56 yılları arasında, vaizlik ve müftülük imtihanlarında başarılı olan talebelerin gayretleriyle 70’e yakın Kuran kursu açılmıştır. Ancak 1956 yılında bu noktada gerçek bir patlama yaşanmış ve Kuran Kursu sayısı 400’e ulaşmıştır. 1960 yılında ise İstanbul dışında Alanya, Kütahya, Eskişehir gibi şehirlere de yayılan Kuran kursu sayısının 1000’i aştığı ifade edilmektedir. Cemaatin evvelce dağınık ve systemsiz yapmak durumunda olduğu dini hizmet faaliyetlerinin, 1050 yılından sonraki dönemde kurulan dernekler ile daha sistemli ve düzenli hale geldiği görülmektedir.⁶³

⁶¹ Kirman M. Ali, a.g.m., s:159

⁶² Kirman M. Ali, a.g.m., s:160

⁶³ Kirman M. Ali, a.g.m., s:161

b. Süleyman Hilmi Tunahan Sonrası Dönem

Süleyman Hilmi Tunahan'ın 16 Eylül 1959 yılında vefat etmesi üzerine, sosyal her grupta yaşanan bir durum ortaya çıkmış, cemaatte bazı kırılma noktaları meydana gelmiştir. Tunahan'ın vefatından sonra yaşanan bu kırılma noktaları dikkate alındığında vefatından sonraki dönemin de üç farklı bölümde ele alınarak incelenmesi daha uygun görünmektedir.

b.a. 1959-1971 Arası Dönem

1959 yılında Süleyman Hilmi Tunahan'ın vefat etmesiyle başlayan bu dönemin 12 Mart 1971 tarihinde hükümete verilen muhtıra ile sona erdiği söylenebilir. Bu dönemde oldukça homojen görünen cemaat yapısında, yönetim kararlarının “şûra” ile alındığı ve bu kararların alınmasında etkili olan bir “Müşavere Heyeti”nin bulunduğu anlaşılmaktadır.⁶⁴ Eskiden cemaatin mensubu olan Hilmi Türkmen'in ifadesine göre bu heyetin başkanlığını Tunahan'ın damadı Kemal Kacar başta olmak üzere, Halit Başar, Hüseyin Kaplan gibi bölgelerinde sözü geçen, hatırı sayılan insanlar yapmakta idi.

1959 yılından sonraki bu dönemde Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerinden özellikle öne çıktığı görülen isimler şunlar olmuştur; Kemal Kacar, Hüseyin Kaplan, Mehmet Arıkan, Seyfettin Alkan, Hilmi Türkmen, Hüseyin Kumaş, Harun Reşit Tüylüoğlu, Mehmet Emre, Ali Ak, Lütfü Davran, Mehmet Özeltin. Cemaat bir süre bu kadro ile kolektif bir tarzda idare edilmiş olup, daha sonrasında ise yönetimi tek başına Kemal Kacar'ın üstlendiği bilinmektedir. Kacar bu dönemde Kütahya milletvekili olmakla beraber aynı zamanda Avrupa Konseyi'ndeki Türk Parlamenterler Heyeti'nin de üyesi bulunmaktaydı. Bu durum hem kendisinin karizmasını güçlendirmiş hem de cemaatin yurtiçi ve yurtdışı organizasyonlarının uyumuna katkı sağlamış görünmektedir.⁶⁵

1960 yılındaki ihtilâl kadar cemaatin açtığı Kuran kurslarının sayısı 1000'den fazla iken, yapılan ihtilal bu sayının yükselişini kesintiye uğratmıştır. Askeri idarenin başta olduğu 1960-61 döneminde cemaatin faaliyetleri kesintiye uğramış, 1961 yılında seçim yapılarak iktidar sivilleştikten sonra tedrisata devam edilmiştir. Bu sürecin devamında 1966 yılında açılan Kuran kursları için, 3000 civarında bir sayı telaffuz edilmeye başlanmıştır.

Yine bu dönemde, 22.06.1965 tarihinde kabul edilen 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Kanunu 02.07.1965 tarihinde resmi gazetede

⁶⁴ Kirman M. Ali, a.g.m., s:162

⁶⁵ Kirman M. Ali, a.g.m., s:163

yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁶⁶ Bu kanuna göre müftü ve vaiz statüsünde olanlar mükteseplerini korurken, mevcut imam ve hatipler “vekil imam” statüsüne alınmıştır. Sonrasında da imam hatip görevlerine başvurabilmek için İmam Hatip Okulu mezunu olma şartı getirilmiştir. Ayrıca “asil imam” statüsünde bir İmam Hatip Okulu mezunu görevde olan bir vekil imamın yerine atandığında vekilin görevine son veriliyor veya başka bir yere gönderiliyor idi. Bu kanunun kabulüne kadar genelde fahri olarak görev yapan “Süleymancı” cemaat mensupları, dağınık olarak devam eden faaliyetlerini örgütleyerek bir araya getirmek zorunda kalmışlardır.⁶⁷

Bu örgütlenme çerçevesinde 1966 yılında öncelikle Ümraniye, Zeytinburnu, Beyoğlu Emin Camii Kuran Kursu Yaptırma ve Yaşatma Dernekleri bir araya getirilerek “*Kuran Kursları Kurma, Koruma ve İdame Ettirme Dernekleri Federasyonu*” kurularak diğer kurs dernekleri de bu federasyonun çatısında toplanmaya başlanmıştır. Bu tarihten sonra cemaat yeniden yapılanmakla birlikte Diyanet teşkilatında etkinliğini sürdürmeye devam etmiştir. Ayrıca 1962 yılında kurulan “Din Görevlileri Federasyonu”nda da çoğunluğu elde etmek için çaba gösterdikleri görülmektedir.

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir husus; bu dönemde Süleyman Efendinin talebelerinin açtığı kurslar 3000 civarında olmasına rağmen, “Süleymancılık” diye bir olgudan bahsedilmemesidir. Zira imam, müezzin, müftü gibi bütün din görevlileri için “Din Görevlileri Federasyonu” tek teşkilat olarak bulunmaktaydı. Kutuplaşmaların ortaya çıktığı yer ise, bu federasyonda söz sahibi olma konusunda yaşanan mücadelelerdir. Cemaat bu mücadelelerde federasyonun başkanlığını kaybetmiş ancak yönetimini kazanmışlardır.

Yaşanan bu mücadeleler neticesinde ortaya iki çeşit din görevlisi olgusu çıktığı görülmektedir. Bunların birincisi; İmam Hatip ve İlahiyat Fakültesi’nden yetişen “Mektepliler”, ikincisi ise; Kuran Kurslarından yetişen “Süleymancılar”. Böylece “Süleymancı” tabirinin ilk defa bu dönemde ortaya çıktığı söylenebilir.⁶⁸

Bu dönemde “Mektepliler” ile “Süleymancılar” arasında yaşanan tartışmalar ve mücadeleler esnasında karşılıklı ağır ve suçlayıcı ithamlar yapılmıştır. Aslında bu durumun Müslümanlar arasına sokulan bir nifaktan ibaret olduğunu düşünmek ve her iki tarafta da yapılan şahsi yanlışlıklar bulunmakla birlikte, iki tarafında asıl gayelerinin dine hizmet etmek olduğunu kabul etmek

⁶⁶ Komisyon, a.g.e., s:377

⁶⁷ Kirman M. Ali, a.g.m., s:164

⁶⁸ Kirman M. Ali, a.g.m., s:165

daha makul görünmektedir.⁶⁹ O dönemde yaşanan bu durumun “Süleymancı” cemaatin “dini grup” kimliğini güçlendirdiği de ortaya çıkan sonuçlardan biri olarak ifade edilebilir.

b.b. 1971-1980 Arası Dönem

Bu dönemin 12 Mart 1971 yılında hükümete verilen muhtıra ile başladığını söylemek mümkündür. Siyasi dengeleri değiştiren ve etkileri birçok alana yayılan bu olaydan sonra “Süleymancı” cemaatin de büyük bir değişim yaşadığı ifade edilebilir.

17.10.1971 tarihinde 13989 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran Kursları Yönetmeliğinin 3. Maddesinin “b” fıkrasına dayanılarak, bütün Kuran Kursları binalarının ve müstemilatının intifa hakkının Diyanet İşleri Başkanlığına devredilmesi istenilmiştir. En kısa zamanda devredilmeyen binalarda faaliyet gösteren kurslara ait izin ve ruhsatların hemen iptal edileceği bildiriliyordu. Bu dönemdeki Kuran kurslarının çoğu cemaate mensup kişilerin kurduğu dernekler tarafından idare edildiğinden, uygulamadan en çok “Süleymancı” cemaatin etkilendiği açıktır.

Cemaat çözüm yolu olarak ellerindeki derneklerin isim ve tüzüklerini değiştirmeye başlamışlardır.⁷⁰ Birkaç kez tekrarlanan bu değişiklikler sonucunda derneklerin bağlı olduğu federasyonun adı en son 26.04.1980 tarihinde “*Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Dernekleri Federasyonu*” şeklini almıştır. Böylece Diyanetin denetiminden çıkarak Milli Eğitim Bakanlığı’nın kontrol ve denetimine tâbi hale gelmiştir.⁷¹ Cemaatin sorumluları bu durumu bir “zorunluluk” olarak ifade etmişlerdir.

Bu zorunluluğun sebepleri incelendiğinde iki şeyin öne çıktığı görülür. Birincisi; Diyanetin değişen mevzuatı sebebiyle kurs bina ve müstemilatlarının intifa hakkının Diyanete devredilmesinin şart koşulmasıdır. İkincisi ise; Diyanete bağlı olan kurslarda görev yapabilmek için diploma sahibi olmanın şart koşulmasıdır. “Süleymancı” cemaatin kurs binaları devretmeme kararı ve Kuran kurslarından mezun olanların herhangi bir diploma veya belgeye sahip olmamaları, cemaatin bu yönde aldığı kararda etkili olduğu görülmektedir. Diğer taraftan o dönemde İmam Hatip okulları mezunlarının artan sayıları ile birlikte din görevliliği için aranan vasıfları karşılıyor oldukları da bir vakıadır.

⁶⁹ Bkz. Necip Fazıl Kısakürek, a.g.e., s:278-304

⁷⁰ Kirman M. Ali, a.g.m., s:166

⁷¹ Komisyon, a.g.e., s:377

Bu dönem itibarıyla “Süleymancı” cemaati faaliyetlerini “Kuran kursları” değil “öğrenci yurtları” şeklinde yapılanarak sürdürmeye başlamıştır. Şerif Mardin bu şekilde yapılan faaliyetler hakkında *“cemaatin aldığı bu son şeklin daha ziyade lise ve üniversite öğrenimi gören gençleri kazanmak maksadıyla yapılan, benzerlerine ABD, Fransa ve Mısır’da rastlanan organizasyonların ‘Türk Muadili’ olduğu”* nitelendirmesini yapmıştır.

Kuran kurslarından öğrenci yurtlarına geçişten sonra uygulanan programın sürdürülmesi noktasında bir takım sıkıntılar yaşanmıştır. Zira artık din eğitimi veren kurum olmaktan çıkılarak, verilen eğitime alt yapı hizmeti sunan kurum haline gelinmiştir.⁷² Ancak bu değişim ile yapılan eğitimin ve faaliyetlerin tamamen değiştiğini iddia etmek mümkün görünmemektedir. Bu alt yapı hizmetleri ile birlikte isteyen ve yeteneği olan öğrencilere yine aynı dini eğitimin de verildiği söylenebilir.

Sosyal açıdan bakıldığında 1971 yılı itibarıyla Diyanetin değişen mevzuatı sebebiyle teşkilatlanma düzeyinde bir açılım yapması zorunlu hale gelen cemaatin, bu yeni yapılanma şekli ile bir yönden dinamizmini yenileme imkânı bulduğu, diğer yönden ise gruptan ayrılmalar ve i’tizaller gibi olumsuzluklar ile karşılaştığı da görülmektedir.⁷³

Bütün sosyal grupların ve hareketlerin, kurucusu veya lideri öldükten sonra zamanla ilk hedeflerinden uzaklaştığı, kısmen de olsa bozulmaların, ilk durumlarından sapmaların olduğu bilinmektedir. Karizmatik liderler etrafında bir araya gelen gruplarda sık karşılaşılan ve âdeta kaçınılmaz olan bu sosyolojik gerçeği “Süleymancı” cemaatte yaşamıştır. Nitekim Kemal Kacar’ın liderliği ile grubun yönetimine hâkim olduğu 1971 sonrası dönemde, içinde üst düzey görevlerde bulunan bazı kişilerde olmak üzere i’tizallerin sayısının arttığı bilinmektedir.⁷⁴

b.c. 1980 Sonrası Dönem

Türkiye 12 Eylül 1980 ihtilâli ile siyasi, kültürel ve ekonomik olarak yeni bir sürece girmiştir. Bu dönemde uygulanan liberal politikalar sonucunda “Süleymancı” cemaatin “talebe yurdu”na dönüşen yapılanması daha belirgin hale gelmiştir. 1980 sonrası düzenlemeler ile din eğitiminin zorunlu hale

⁷² Kirman M. Ali, a.g.m., s:167

⁷³ Kirman M. Ali, a.g.m., s:168

⁷⁴ Kirman M. Ali, a.g.m., s:169

getirilmesinin ve devlet okullarında verilmesinin, cemaatin din eğitimi fonksiyonunu devam ettirmesinde faydalı olduğu görülmektedir.

1980 sonrasında “Süleymancı” cemaati, en çok askeri mahkemelerde açılan davaların etkilediği söylenebilir. İhtilâlle birlikte cemaate yönelik yapılan baskılardan en ciddisinin; 1971 yılında Kuran kurslarının Diyanete devredilmesi gibi, bu defa da öğrenci yurtlarına el konularak mal varlıklarının Hazine’ye devredilmesi yönündeki öneri olduğunu da söylemek mümkündür. Ancak bu konuda çalışmalar başlatılıp, raporlar hazırlatılsa da son anda geri adım atıldığı bilinmektedir. Bu geri adımın sebebi hakkında, yasal olmayan veya suç unsuru sayılabilecek olan herhangi bir durumun bulunmamasını sebep gösterenler olduğu gibi, 1982 Anayasasının “evet” oyu vererek desteklenmesi karşılığında cemaat ile pazarlık yapıldığını iddia edenler de olmuştur.⁷⁵

Bunlardan ayrı ve en makul görünen sebep ise şudur; 1971 döneminde tecrübe sahibi olan cemaat, tedbir olarak derneklerin kuruluşunda yapısal değişiklik yaparak dernekleri birbirinden bağımsız kurmuşlar ve dernek mal varlıklarını şahıslar üzerine tapulu hale getirmişlerdir. Bu tedbir, her derneğin mülkiyetinin ayrılmış olup olası bir kamulaştırmada hepsine şâmil bir davanın açılmayacağı, her derneğin tek tek kamulaştırma ile muhatap olacağı anlamına gelmektedir. Dolayısı ile Türkiye genelinde neredeyse bin derneğin kapatılma davasıyla ilgilenilmesi öncelikle zaman alacak ve artı devlete bir bütçe gerektirecektir. Bununla beraber bu yurtlar kapatıldığında barınan öğrencilere alternatif bir barınma olanağı sunulamayacak ve zaten sıkıntıda olan Maliye Bakanlığı, bu yurtlar devlete geçtiği takdirde kadro, bütçe ve ödenek ayrılması gibi ciddi sorunlar ile karşılaşacaktır. Bütün bu sebepler ile birlikte ayrıca vatandaşların bu yurtlara yaptıkları yardımlarında kesileceğini düşünen devlet idaresinin son noktada geri adım atmak durumunda kaldığı görülmektedir.

1980 sonrasında cemaate yönelik ikinci büyük tehdit ise; “özel emir” ile yani ihtilali gerçekleştiren Milli Güvenlik Konseyi ve Devlet başkanı Orgeneral Kenan Evren’in talimatı ile cemaate karşı açılan “*pilot davalar*” olmuştur.⁷⁶ Bu talimat üzerine derneklerin kapatılması ile ilgili emir yayınlanıp sonrasında da Kemal Kacar, Ali Ak başta olmak üzere, üst düzey sorumluların “laikliğe aykırı olarak devletin ictimai, iktisadi, hukuki veya siyasi temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla faaliyette bulundukları” iddia edilerek, haklarında Türk Ceza Kanunu’nun 163. Maddesini ihlalden dolayı

⁷⁵ Kirman M. Ali, a.g.m., s:173

⁷⁶ Bkz.Mehmet A.Kirman, a.g.m.,s:174 (*dipnot açıklaması*)

Antalya 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılmıştır.⁷⁷ Kemal Kacar ve 115 arkadaşı için açılan bu davada sanıklara toplam dört yüz seneye yakın mahkûmiyet cezası verilmiş ancak, temyiz edilen karar Yargıtay 9. Ceza Dairesi tarafından bozulmuştur. Kacar 65 yaşın üzerinde olmakla birlikte 8,5 ay hapis yatmış, ayrıca 41 kişi de izinsiz Kuran okutmaktan 6'şar ay hapis cezasına çarptırılmışlardır.

Bu dönemde peş peşe açılan ve cemaat mensuplarının ifadeleriyle “ucuz atlatılan” bu davalar nedeniyle, cemaatin medya alanında da savunma yapmak durumunda kaldığı görülmektedir. Nitekim 1980 sonrası “Süleymancı” cemaat hakkında pek çok haber, yazı dizisi ve röportaj yayınlanması sonucunda Ali Ak ve Kemal Kacar cevap haklarını kullanmışlar, böylece karşılıklı cevap hakkı doğuran uzun yazı dizileri ortaya çıkmıştır.⁷⁸

D. “SÜLEYMANCILIKIN” GÜNÜMÜZDEKİ GENEL DURUMU

12 Eylül 1980 ihtilâlinin özel şartları sebebiyle ifade edildiği üzere bazı hukuki sorunlar yaşayan cemaatin faaliyetleri günümüzde, lise ve üniversite talebeleri için il, ilçe ve köylerde kütüphaneler, etüt salonları, bilgisayar odaları gibi çok amaçlı eğitim ve öğretim imkânları sunan talebe yurtları ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olan Kuran Kursları ile devam etmektedir. Geçmiş dönemde İmam Hatip okulları mensuplarıyla ve diyanet çevreleriyle yaşanan olumsuzluklar da her iki taraftaki yeni kadroların daha uzlaşmacı tutumları sayesinde önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Hatta son yıllarda İmam Hatip liseleri ve İlahiyat Fakülteleri'nde okuyan talebeler de cemaatin yurtlarında barınmaktadır.⁷⁹

Kuran ve dini bilgiler öğrenmek isteyenlerin İstanbul'da Süleyman Hilmi Tunahan'ın etrafında toplanmaları ile teşekkül eden cemaatin daha sonra Anadolu'ya yayılmış olduğunu ifade etmiştik. Süleyman Hilmi Tunahan'ın vefatından sonra cemaatin yönetimini devralan Kemal Kacar, 17 Haziran 2000 tarihinde vefat ettikten sonra da cemaatin dağılacağı yönünde beklentiler meydana gelmiş ise de, cemaatin günümüzde hâlen varlığını sürdürdüğü bilinmektedir.

⁷⁷ Kirman M. Ali, a.g.m., s:174

⁷⁸ Kirman M. Ali, a.g.m., s:174-175

⁷⁹ Komisyon, a.g.e., s:377

Kacar' ın vefatından sonra cemaatin yönetimini Süleyman Hilmi Tunahan' ın torunu Ahmet Arif Denizolgun' un⁸⁰ devraldığı ve hâlen bu görevi sürdürdüğü belirtilmektedir. Ahmet Arif Denizolgun 1995 seçimlerinde Antalya Milletvekilliği yapmış, 5 Ağustos 1998 ile 18 Nisan 1999 tarihleri arasında da Ulaştırma Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.⁸¹

Günümüzde de gerek merkezlerde gerekse kırsal kesimlerde genişlemeyi sürdüren cemaatin, son zamanlarda faaliyetlerine şehir merkezlerinde daha fazla ağırlık verdiği görülmektedir. İlk Kuran kursunun açıldığı 1951 yılından itibaren dinamizmini kaybetmediği görülen cemaatin, daha önce yaşadığı muhtıra ve darbelerden kazandığı tecrübeler neticesinde uyguladığı bir takım yapısal tedbirler ile 28 Şubat sürecindeki gelişmelerden de çok fazla etkilenmediği söylenebilir.

Mesela; Öğrencilerini 5 yıllık ilkokulu bitirdikten sonra alan cemaat için mecburi eğitimin 8 yıla çıkarılması büyük bir sıkıntı sebebi olmuştur. Ancak kısa zamanda ortaokul öğrencilerine de kapılarını açan cemaatin, yurtlarında okula gidiş gelişleri dâhil bu öğrenciler ile ilgilenme ortamını temin ettiği, yapısal düzenlemeler yaparak bu sıkıntıyı da bertaraf ettiği görülmektedir. Sonraki yıllarda ise yurt binalarında liseli öğrenciler ile birlikte barındırıldığında ihtiyaçlarına yeterli karşılık verilemediği tespit edildiği için, halkın yardımları ile yurtlardan ayrı daireler kiralayan cemaatin, ortaokul dönemindeki gençleri bu dairelerde barındırarak okul eğitimleri ile birlikte dini eğitimlerini de temin etmeye yönelik çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

Ülkemizde değişen sosyal ve kültürel yapıya paralel olarak “Süleymancı” cemaatin de sosyal ve kurumsal yapısında çeşitli değişimler uyguladığını, zaman içerisinde faaliyet alanlarını geliştirdiğini veya genişlettiğini söylemek mümkündür. Günümüzdeki bu değişim ve gelişimleri burada dört başlık altında ele alarak kısaca açıklamaya çalışacağız.

a. Bilimsel Eğitime Destek Çalışmaları

İlk ortaya çıktığı dönemlerde “Süleymancı” cemaatin yurtlarındaki öğrencilerin kahir ekseriyetinin, okula gitmeyen, aileleri tarafından yatılı olarak ve sırf dini eğitim almaları amacıyla gönderilen gençlerden oluştuğu bilinmektedir. O dönemde içinde bulunduğu sosyal durumun da etkisiyle, ülkedeki kız öğrencilerin büyük çoğunluğunun okutulmadığı, erkek öğrencilerin

⁸⁰ Ahmet Arif Denizolgun, Tunahan'ın küçük kızı Feriha Ferhan (1931-2004) ile Kamil Denizolgun'un oğullarıdır.

⁸¹ Kirman M. Ali, a.g.m., s:177

ise okuma ve meslek edinmesinin ailesinin imkânına göre değiştiği bir sosyal ortamın mevcut olduğu söylenebilir.

Cemaatin de bu ortama uygun şekilde yapılanarak o dönemde kız yurtlarında halıcılık, dikiş, el sanatları gibi mesleki eğitimlere yer verdiği, erkek yurtlarında ise “Milli Eğitim Yurdu” olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ancak özellikle kız öğrenci yurtlarında bilimsel eğitime yönelik herhangi bir uygulama, teşvik ve destek amaçlı herhangi bir faaliyetin bulunmadığı görülmektedir.

Zaman sürecinde bu durumun önce erkek öğrenciler lehinde değiştiği ve yurtlarda okula devam etmeye yönelik programlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu sürecin devamında teşvik mahiyetli faaliyetlerin başlatıldığı, erkek yurtları arasında okulda kazanılan derecelere ve eğitim durumlarına göre yarışmaların düzenlendiği görülmüştür. Ancak erkek yurtlarında başlayan bu değişimin, okumaya yönelik sağlanan teşvik ve desteğin, çok yakın zamana kadar kız yurtlarında mevcut olmadığı da cemaat mensupları tarafından dile getirilmektedir. Yakın zamana kadar dikiş, nakış, el sanatları dersleri ile resmi varlığı devam eden kız yurtlarında, son zamanlarda “Diyanet İşleri Başkanlığı”na bağlı resmi “Kuran Kursu”na çevrilerek statü değişikliğine gidildiğini ifade eden cemaat mensupları tarafından, özellikle kız öğrencilerin okul eğitimine devam ve adaptasyon yönünden geri planda kaldıkları söylenmektedir.

28 Şubat sürecinin devamında kiralanen daireler ile ortaokul öğrencilerini lise öğrencilerinden ayıran cemaatin yurtlarda da lise öğrencilerine yönelik programlar uyguladığı görülmektedir. Eğitim dereceleri ve yaşları dikkate alınarak uygulanan bu programlar çerçevesinde, öğrencilere okul derslerinde yardımcı ve destek olmaları amacıyla etüt öğretmenlerinin de görevlendirildiği söylenmektedir.

Böylece cemaat görevlileri tarafından; Ortaokul öğrencilerinin bir yandan okullarına giderek akşamları da okul derslerine yönelik etütler ile yardım aldıkları, diğer yandan ise boş zamanlarında ve hafta sonu, tatil gibi okula engel olmayan zamanlarda dini eğitim gördükleri anlatılmaktadır. Lise öğrencilerinin ise okullarından yurtlarına döndüklerinde yine etütler ile dersleri desteklenmekle beraber imkân ve fırsat dâhilinde dini eğitimlerine de devam ettikleri ifade edilmektedir.

Ayrıca yurt ve yurt evlerinde uygulanan bu programların dışında, cemaat mensuplarının sınavlarda öğrencilere destek olmak amacıyla faaliyete geçirdikleri dershaneler de mevcuttur. Bu dershanelerin hem liselere hazırlık aşamasında, hem de üniversitelere hazırlık sürecinde öğrencilere hizmet verdiği bilinmektedir.

Cemaat mensupları tarafından bu gelişmelerin kız yurtlarında sınırlı şekilde yaşandığı, sadece belli kız yurtlarında okul eğitime yönelik destek ve teşvikte bulunduğu belirtilmektedir. Ancak dikiş, nakış, vs. gibi eğitimlerin kaldırılarak kız yurtlarının da “Diyanet İşleri Başkanlığı”na bağlı resmi Kuran kursları veya resmi Kuran kurslarının barınma yurtları haline getirildiği ifade edilmektedir. Böylece kız yurtlarının da zaman içinde giderek daha dışa dönük hale geldikleri, ülkemizde yaşanan sosyal ve kültürel değişimin neticesi olarak kızlarında okuma oranlarının artması sonucunda kaçınılmaz olarak bilimsel eğitime daha çok önem verdikleri görülmektedir.

Bu yönde yaşanan değişim ve gelişime başka bir örnek olarak, cemaatin üniversitede okuyan veya okuyacak olan gençlere yönelik olarak açmış olduğu “üniversite yurtlarını” göstermek mümkündür. Cemaatin özellikle son yıllarda üniversite bulunan büyük şehirlerde, bu yöndeki faaliyetlerine ağırlık verdiği görülmektedir. Bu noktada son yıllarda cemaatin özellikle erkek yurtlarının üniversite öğrencilerine kapılarını açtıkları ve belli şartlar altında üniversite öğrencilerine barınma imkânı sundukları bilinmektedir.

Kız yurtlarında ise genel anlamda bu yönde bir çalışma bulunmamakla birlikte, özellikle Anadolu’da üniversite kazanan kız çocuklarına, bölgede bulunan kız yurtları tarafından barınma imkânı verildiği gözlemlenmiştir.

b. Kreş ve Anaokulları, Özel Okullar

Bilimsel eğitime yönelik uygulamalarda cemaatin yaşadığı son değişimlerin içinde, cemaat mensupları tarafından açılan kreşler, anaokulları ve özel okulları da saymak mümkündür.

Yaşanan sosyal ve kültürel değişim neticesinde ülkemizde de küçük yaşta eğitim ve terbiyenin önemi anlaşılmış ve bu yönde gerek devlet eliyle gerekse özel kurumlar tarafından çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu yöndeki çalışmalar bağlamında, hemen hemen bütün ilköğretim okullarına anasınıflarının açıldığı, çalışan bayanların sayısının artması sonucunda bazı devlet dairelerinde kreş ve bakımevi desteğinin verilmeye başlandığı görülmektedir. Devlet uygulamasının dışında, özel olarak açılan kreş, anaokulu ve özel okulların da sayılarının arttığını söylemek mümkündür.

“Süleymancı” cemaat mensuplarının da bu alandaki faaliyetlere yöneldikleri ve dini eğitime ve terbiyeye ağırlık verilen, çocukların dini hassasiyetlere uygun bakıldığı kreşler ve anaokulları açtıkları bilinmektedir. Bu kurumlarda çocuklara oyun, eğlence, el becerisi faaliyetleri ile birlikte Kuran’ın ve dini bilgilerin öğretildiği ifade edilmektedir.

Yine bu kurumlarda çocuk psikologları ve çocuk gelişimi eğitimi almış olan elemanlar ile birlikte cemaatin yurtlarında yetişmiş olan öğretmenlerin de görev yaptıkları bilinmektedir. Pedagojik kurallara uygun çocuk eğitimi ile birlikte küçük yaştaki çocuklara din eğitimini de veren bu kurumlarda, çocukların yaş ve zekâ seviyelerine göre Kuran okumayı, namaz surelerini, 32 farzı, bazı Hadisi Şerifleri ve İslami âdâbı öğrendikleri görülmektedir.

Küçük yaşta eğitim ve terbiyenin önemi sebebiyle cemaat mensubu olsun veya olmasın, maddi imkâna sahip birçok ailenin bu tür anaokullarını ve devamında da özel okulları tercih ettikleri görülmektedir. “Süleymancı” cemaat mensuplarının da bu yönde açtıkları İstanbul’da faaliyet gösteren özel okullar bulunmaktadır. Bununla birlikte gerek bu kreşler, anaokulları ve gerekse özel okullara sadece cemaat mensuplarının çocuklarının gittiğini iddia etmek yanlıştır. Cemaat mensupları haricinde, çocuğunun dini hassasiyet ve âdâba uygun şekilde yetişmesini ve bilimsel eğitim sürecinde de başarılı olmasını isteyen birçok ailenin de bu eğitim kurumlarına rağbet ettiklerini söylemek mümkündür.

Açılan dershaneler, kreşler, anaokulları ve kolejler hakkında isim verememe sebebimiz; hemen hemen her şehirde veya ilçede açılan kreş, anaokulu veya kolejlerin kurumsal olarak birbirleriyle bağının olmamasıdır. Ayrıca son yıllarda oldukça yaygın hale gelen ve çoğunlukla cemaate mensup olan veya muhabbet duyan şahıslara ait olan bu kurumlara ait toplu bir bilgiye de sahip bulunmamaktayız.

c. Hastaneler, Turizm Şirketleri ve Ticari Kurumlar

Bunlardan ayrı olarak, “Süleymancı” cemaatin son on yılda farklı alanlarda da faaliyet gösterdiği söylenebilir. Bu farklı alanlar içinde öncelikle hastaneler, turizm şirketleri ve market, düğün salonu gibi ticari kuruluşların yer aldığı görülmektedir.

Cemaat mensuplarının ilk hastanelerini on yıl kadar önce İstanbul Ümraniye’de “*Hisar Intercontinental Hospital*” adı altında açmış oldukları bilinmektedir. Bunun ardından, yine cemaate mensup kişiler tarafından İstanbul Ümraniye’de bulunan “*Sur Polikliniği*” gibi farklı şehir veya ilçelerde farklı polikliniklerin de açıldığı bilinmektedir. Ayrıca görevliler ve öğrenci aileleri tarafından, bu sağlık kuruluşlarının cemaatin yurtlarında kalan öğrencilere ve cemaat görevlilerine de yardımcı oldukları, hatta zaman zaman genel sağlık kontrolü amacıyla yurtlardaki öğrencileri ziyaret ettikleri de anlatılmaktadır.

Yine cemaatin, ilk dönemlerde hac ve umre organizasyonları amacıyla kurduğu “*Hizmet Turizm*” gibi şirketlerin, sonraki yıllarda kapsamını genişlettiği

görülmektedir. Cemaatin bu şirket ve kurumlar vasıtasıyla dini hizmet faaliyetlerinin yurtdışına yayılması için gönderdiği personellerinin ulaşımını sağladığı bilinmektedir. Cemaat görevlileri tarafından, günümüzde cemaat mensuplarına veya cemaat dışından olan kişilere yönelik, hemen her ülkeye ulaşım konusunda aracı olan bu şirketlerin gelirlerinin de yurt ve kursların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değerlendirildiği ifade edilmektedir.

Ayrıca yurtların, Kuran kurslarının ihtiyaçlarını ve devamlılığını büyük ölçüde halkın yardımları aracılığıyla karşılayan “Süleymancı” cemaatin son zamanlarda ticari kurumlar ve külliyeler yaparak bu konuda da alternatif çözümler aradığı görülmektedir. Ticari kurum olarak açılan büyük market zincirlerine “*Arden Hipermarketleri*” örnek olarak gösterilebilir. Bu marketlerin özellikle et ve tavuk ürünlerinde helal üretimi (kuru yolum, besmeleyle kesim) sağlaması sebebiyle tercih edildikleri ifade edilmektedir.

Ayrıca cemaatin, mekânlarının ve resmi prosedürlerin izin verdiği imkânda yeni yapılan binalarını “külliye” şeklinde yaptıkları görülmektedir. Külliye olarak yapılan bu binaların bir bölümünde kiraya verilen iş yerleri veya düğün salonları inşa edilerek, elde edilen gelirlerin bu yurt veya kursların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak kullanıldığı ifade edilmektedir.

Yukarıda bahsedilen kurumlar dışında yine cemaat mensuplarının şahıs olarak kendilerine ait olduğu bilinen gıda, züccâciye, ev tekstili vs. gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren birçok şirket de bulunmaktadır. Ancak bu şirketlerin her birini bilmek veya burada ismen zikretmek imkânlarımızın dışındadır.

d. Yayınları, Takvim ve Dergiler

1970’li yıllardan itibaren kurulan “*Fazilet Neşriyat*” ile başta kendi ders kitapları olmak üzere dini kitaplar, duvar-masa-cep takvimleri ve ajandalar gibi neşriyat faaliyetlerinde bulunan cemaatin, mensuplarına ait “*Çamlıca Yayınları*”, “*Osmanlı Yayınevi*” gibi yayınlarının de açılmasıyla birlikte son yıllarda neşriyat faaliyetlerinin de kapsamlarının genişlediği görülmektedir. Bu yayınlarının tercüme, tefsir, hadis gibi farklı eserleri basmakla birlikte, şahsi kitapları da yayınladıkları görülmektedir.

“Süleymancı” cemaatin özellikle “*Fazilet Takvimi*” ile duvar takvimi alanında, Müslümanlara hitap eden bu yöndeki ilk uygulama olarak kabul edilebilecek olan bir dini hizmet alanı oluşturdukları bilinmektedir. Şöyle ki; “Süleymancı” cemaatin, cemaatin kimliğinde de büyük yeri olan bu takvim faaliyetlerinde takvimlerin arka yüzlerine dini bilgileri, dini olarak kıymetli olan gün ve geceleri, çeşitli nafîle ibadet tariflerini, tesbîhât şekillerini, tarihi

şahsiyetleri ve daha pek çok konuyu basarak Müslümanlara okuma ve öğrenme fırsatını sunmuş olduğunu söylemek de mümkündür.

Basımı bugün de devam eden, yurt içinde ve dışında da dağıtımı yapılan bu takvimlerde Türkiye'nin dört bölge şeklinde ayrılarak basım yapıldığı, farklı namaz vakitlerine de bu şekilde yer verilmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca günümüzde Türkçe dışında; *İngilizce, Arnavutça, Kazakça, Gürcüce, Hollandaca* dillerinde de basılan bu takvim, ülkemizle birlikte elli ülkeye daha neşredilmekte ve yollanmaktadır.⁸²

Yayınevleri ve takvimler dışında, cemaatin son yıllarda aylık olarak düzenli şekilde çıkarılan, özellikle yanlış veya az bilinen tarihi konular üzerinde duran “*Yedi Kıta*” isimli, ilmi içerikli bir dergisi de mevcuttur. Bahsedilen yayın evleri ve dergi dışında, yine cemaate mensup olan veya muhabbet duyan şahıslara ait yayın evleri yahut dergiler bulunmaktadır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi şahsi olan bu kuruluşlara ait topluca bir bilgiye sahip olmadığımız için hepsini burada zikretmek imkânımız dışındadır.

⁸² Bkz. www.fazilettakvimi.com/aciklamalar/detay/16

2. BÖLÜM: “SÜLEYMANCILIK” CEMAATİNDE EĞİTİM METODLARI

Bu bölümde informel olarak günümüzde hâlâ devam ettirilen “Süleymancı” cemaatte verilen din eğitiminde izlenen metot ve uygulamaları ele almaya çalışacağız. “Süleymancı” cemaatte verilen dini eğitimi anlamak için öncelikle cemaatin tasavvufî bir yönünün de bulunduğunu bilmek gerekmektedir. Mevcut bulunan tasavvufî yönü itibarı ile ele alındığında cemaatin manevi bir eğitim yahut manevi bir terbiye yöntemine sahip olduğunu söylemek de mümkündür. Bu nedenle “Eğitim Metotları” hakkındaki bölümü Batını ve zahiri ilimlerdeki eğitim metotları şeklinde iki kısımda izâh etmeye çalışacağız.

A. MÂNEVİ EĞİTİM (BÂTİNİ İLİMLERDE TÂLİM VE TERBİYE) METODU

a- Ruhsal Gelişim İçin Nefis Terbiyesi Eğitimi ve İlkeleri

Damadı Kemal Kacar’ ın ifadesi ile mânevi yönden Nakşibendî tarikatının Müceddidiye koluna mensup bulunan Süleyman Hilmi Tunahan; “*Silsile-i Sâdât*”ın (*Büyükler zincirinin*) 32. halkası olan “*Mevlânâ Siracüddin*”e cismânî nispetle, bu silsilenin kutuplarından olan “*İmamı Rabbânî Müceddidi Elfisânî*”ye de ruhani nispetle bağlı ve vâristir”.⁸³

Bu büyükler zinciri, kendisini ve hayatını Allah’ın rızasını kazanmaya adanmış olan, bu sebeple her biri bir Allah dostunun tasavvufî terbiye ve eğitimi altına giren, netice olarak manevi makamlarda ilerleyerek kendileri de birer manevi ve maddi terbiyeci olan zâtlardan oluşmaktadır. Bu zâtların kimliklerini anlamak için evvelâ tasavvufun ne olduğunu bilmek gerektiğinden burada kısaca tasavvufun tanımına ve açıklamasına değinip sonra konumuza devam edeceğiz.

Her tanımda olduğu gibi tasavvufun tanımında da âlimlere göre farklılıklar bulunmaktadır. Bizim buraya alabildiğimiz birkaç tasavvuf tarifi şunlardır;

Cüneyd-i Bağdâdî’ye göre: “ Tasavvuf; Bütün alakaları keserek, Allah-ü Teâlâ ile beraber olmandır.”

⁸³ Kısakürek Necip Fazıl, a.g.e., s:268, Emre Mehmed, a.g.e., s:17-20, Akgündüz Ahmet, a.g.e., s: 93

Maruf el-Kerhî'ye göre: “Tasavvuf; gerçeklere yapışmak ve insanların elinde olan şeylerden ümidi kesmektir.”⁸⁴

Ebu Hafs el-Haddad'a göre: “ Tasavvuf; Bütünüyle edepten ibrettir. Her ânın, her hâlin ve her makamın kendine göre bir edebi vardır. İçinde olduğu her vaktin edebine riâyet eden kimse, Hakk erlerinin ulaştığı hâle ulaşır. Edepleri korumayan kimse ise; her ne kadar kendini Hakk'a yakın zannetse de, esasen Hakk'tan uzaktır. İlâhi huzurda kabul gördüğünü düşünse de, oradan tardedilmiştir.”

Ebu Muhammed el-Cerîrî'ye tasavvufun ne olduğu sorulduğunda: “ Tasavvuf; bütün güzel huylarla süslenmek, bütün çirkin şeylerden de çekinmektir.” demiştir.⁸⁵

Ruveym b. Ahmed: “Tasavvuf; Nefsi Allah'ın iradesine teslim etmektir.” derken,

Semnun ise: “Tasavvuf; hiçbir şeyin sana, senin de hiçbir şeye mâlik olmamandır.” demiştir.

Amr b. Osman Mekkî: “Tasavvuf; kulun içinde bulunduğu vaktin gereğine göre, o an ne yapılması gerekiyorsa onu yapmaktır.” der.

Ali b. Abdurrahim Kannad ise: “ Tasavvuf; mânevî makamları genişletmek ve devamlı onlara bağlı kalmaktır.” demiştir.⁸⁶

Kuşeyrî'nin tasavvuf anlayışının temel özellikleri ise şöyledir; “ Alabildiğine mistik ama daha çok dogmatik, âzamî derecede sûfî lâkin daha fazla müteşerrî, mümkün olduğu kadar bâtınî bilgilere âşina olan bir ârif, ama daha çok zâhiri ilimlere vâkıf bir âlim...”⁸⁷

Dr. Dilaver Selvi' ye göre: “Tasavvuf yolu Allah'a en yakın olandır. Çünkü bu yolda kırık kalple gidilir, her adımında, bütün menzil ve duraklarında Cenâb-ı

⁸⁴ Sühreverdî Şihâbuddîn, *Avarîfûl Mearîf-Gerçek Tasavvuf*, Tercüme; Dilaver Selvi, , Semerkand yay., Ankara-2000, s: 65

⁸⁵ Sühreverdî Şihâbuddîn, a.g.e., s: 66-67

⁸⁶ Tûsî Ebu Nasr Serrâc, *El-Lüma-İslam Tasavvufu –Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar*, Tercüme; H.Kâmil Yılmaz, Altınoluk yay., İstanbul-1996, s: 24-25

⁸⁷ Kuşeyri Abdülkerim, *Tasavvuf İlmine Dâir Kuşeyri Risalesi*, Terc.: Süleyman Uludağ, Dergâh yay.-1999, s: 18

Hakk zikredilir. Böylece Allah Teâlâ'nın; “*Beni zikredin ki ben de sizi (özel olarak) hatırlayayım.*” (Bakara/152) âyetindeki müjdeye ve “*Ben, beni zikredenle beraberim*” (Buharî, Müslim) kudsî hadisindeki rahmete erilir. Bu yolda edeb ve tevâzu hâkimdir. Nâfile ibâdetlere ihtimam gösterilir. Hep Allah’a yakınlık vesilesi olacak şeyler tercih edilir. Özellikle ilâhî huzura girmeye mâni olan kibir ve ucûb gibi huylar kalbten defedilir”⁸⁸.

Bütün bu tanımlarda; kendini her şeyi ile Hakk’a adamak, ona yakınlık için çaba sarf etmek, edepli ve ahlaklı olmak, farzlarla dikkatli ve eksiksiz ilgilenirken nafileler ile de meşgul olmak, nefsinin Allah’ın iradesine teslim etmek şeklinde ifade edilen hususlar, ruh ve nefis terbiyesi uğrunda çabalayanların nihâî hedefleridir.

Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerine ruhî ve manevî terbiye amaçlı telkin ve nasihatlerde bulunduğu talebeleri tarafından anlatılmaktadır. Bu noktada günümüzde de devam ettirilen uygulamalara baktığımızda, talebelere ilk önce farz ibadetlerin öğretildiği ve farzların uygulanması konusunda ilim ve amel olarak hassasiyetle durulduğu görülmektedir. İlk başlayan talebeler, bir sene boyunca farzlara alıştırılırken, ikinci seneden itibaren talebelere farzların dışında Peygamber Efendimizin devamlı kıldığı rivayet edilen; Duhâ, Evvabin ve Teheccüd namazlarının da tavsiye yoluyla kıldırıldığı bilinmektedir. İbadetler haricinde hemen hemen her gün Kurân-ı Kerim hatimlerinin yaptırıldığı, yine özel usuller ile Hatmi Hâcegân, Hatmi Kadiri ve Hatmi Enbiyâ gibi hatimlerin yapıldığı anlatılmaktadır.

“Süleymancı” cemaate ait kuran kurslarında yetişen ve ismini vermek istemeyen bir talebeden, yetiştirilişine dâir süreci dinlediğimizde şu şekilde anlatmıştır;

“İlkokulu bitirdikten sonra henüz 10 yaşında iken, zamanımızda kızlar okutulmayıp ya evlendirildiği ya da dikişe-nakışa gönderildiği için âilemin de yönlendirmesiyle “Süleymacı” cemaate ait olan ve yaşadığımız şehirden ancak 19 saatlik bir yolculukla gidebildiğimiz uzak mesafedeki bir kuran kursuna gittim. Gittiğim kurs oldukça fakir ve sıkıntılıydı. Mesela; ısınma sistemi yoktu ve sobalar ile ısıniyorduk. Yine yemek-banyo-çamaşır gibi ihtiyaçlarımızda oldukça sıkıntılar yaşıyorduk. Başka pek çok sıkıntı olmasına rağmen verilen eğitim ve hocalarımızın ilgileri sayesinde çok severek ve şikâyet etmemeye çalışarak okuduğumuzu hatırlıyorum.

⁸⁸ 06.10.2012 tarihinde; <http://www.tasavvufnedir.com/component/content/article/25-tasavvuf-nedir/234-tasavvuf-allaha-en-yakn-yoldur.html> adresindeki internet sitesi sayfasından alınmıştır.

Mânevi ve ahlâkî yönden hocalarımız çok hassas bir şekilde bizimle ilgilenirlerdi. Kursa başladığımız günden itibaren bir Müslüman nasıl oturmalı, nasıl yürümeli, nasıl konuşmalı, nasıl bir arkadaş olmalı, küçüklerine ve büyüklerine nasıl davranmalı, nasıl yemek yemeli vs. aklınıza gelebilecek her konuda bizimle alâkadar olup eğitim verdiler. Bir taraftan bu ahlak ve edep eğitimini alırken diğer taraftan elif cüzünden başlayarak kuran eğitimi alıyorduk. Kuran okumaya başladıktan sonra ilmihal, tecvit, mahreç, sıfatı lâzıme gibi derslerin yanında sık sık hatim yapmaya devam ederek, bir dakika da bir sayfayı yanlışsız ve anlaşılır şekilde okuyacak dereceye gelinceye kadar kuran kıraatimizin üzerinde durmaya devam ettiler.

Kursun temizlik işlerinden sorumlu olan özel bir temizlik görevlisi yoktu. Bu durumdan şikâyet edenler olduğunda bu durum bize şöyle izah edilirdi; *“Biz burada talebelerimizi hayatın her yönüne hazırlamaya çalışıyoruz. Temizliği beraber yaparak hem nasıl temizlendiği öğretilmiş oluyor hem de temiz tutulmasının önemi üzerinde durmuş oluyoruz. Ayrıca medrese, dergâh ve kuran kursu gibi Allah’ın evi kabul edilen yerlerde temizlik yapmak nefis terbiyesi ve manevi terakki noktasında da önemli kabul edilir.”* Yine nefis terbiyesi amacıyla sabahları tespih çekerdik, haftada bir veya iki gün topluca tespih namazı kılınırdı ve her hafta mutlaka dini veya mânevî bilgilerin bize anlatıldığı sohbetler yapılırdı. Hocalarımızın bize devamlı Allah rızası noktasında telkinlerde bulunduklarını hatırlıyorum.

İlk senemizi bitirdikten sonra artık bilerek ve farzlarını, sünnetlerini, mekruhlarını ayırt ederek namazlarımızı kılıyorduk. İkinci senemizde tasavvuf hakkında da sohbetler ve bilgiler verilmeye başlandı. Sabah namazlarında tevbe ve hazırlık bâbında tespihler çekiyorduk. Bir zaman sonra hazır hisseden ve isteyenlere mânevî vazife (*râbûta-i şerife*) târif edildi. Bu vazifeden sonra sabahları ve akşamları “hatmi hâcegân” denilen hatimler yapmaya başladık. Bu günleri çok huzurlu ve güzel zamanlar olarak anımsıyorum.

Nefsi terbiye amacıyla; dini ilimleri öğrenmenin ve alçak gönüllülüğün önemini, her zaman Allah’ın gördüğünü unutmadan konuşmak ve davranmak gerektiğini, arkadaşlarımızdan hasta olanlar ile ilgilenmemizin ne kadar sevap olduğunu, yaptığımız her şeyi Allah Rızası için yapmamız gerektiğini öğrendik.”

Bu talebenin anlattıklarına göre kursa gelen talebelere manevi terbiye olarak ilk önce tevâzunun, din kardeşiyle güzel geçinmenin, cami, medrese, dergâh ve kuran kursu gibi yerlerin temizliğinde Allah rızasını gözetmenin öneminin öğretildiği anlaşılmaktadır. İkinci seneden itibaren ise tespihler, tespih namazları gibi ibadet ve zikirler ile talebelerin tasavvufa hazırlandığı görülmektedir. Bu

hazırlıkların devamında hazır hissedenlere ve isteyenlere mânevi vazifenin (*râbıta-i şerife*) tarif edildiği bilinmektedir.

Gerek bu talebenin anlattıklarına gerekse genel olarak okuyanların anlatımlarına bakıldığında “Süleymancı” cemaatin kurslarında verilen manevi eğitimin yöntem ve metotlarını şu başlıklar altında ifade etmek mümkün görünmektedir;

a.a. Adanmışlık ruhu oluşturma ve “havas” olma hissinin kazandırılması

Genelde okul yaşlarında kurs eğitimine başlayan öğrencilere ilk önce “seçilmiş olma” ve “Havas Sınıfı”na yükselmenin önemi ve değeri anlatılıp, özel insanlar oldukları bilinci kazandırıldığı anlaşılmaktadır. Zira akran ve arkadaşları dışarıda sırf dünyevi ilimler ve hevesler ile meşgul olurlarken bu öğrencilerin daha “Âlemi Ervâh”ta iken mânevi evlat olarak seçildiklerine ve bu nedenle bu kurslara gelmelerinin nasip olduğuna inanılmaktadır.

Bu düşünce şeklinin tasavvuf temelli olduğu anlaşılmaktadır. Zira Cenâb-ı Hak daha ruhlar âleminde iken seçilmiş evliya kullarına evlatlarını seçme hakkını tanımış ve onlarda seçmişlerdir. Bu seçilmiş gruptan olmak “özel” olmak anlamındadır. Çünkü “Avam” dünya işleri ve ilimleri ile meşgul olurken, “Havâs” hatta “Ehassü-l Havâs” olan bu sınıf, sırf Allah’ın dinini ve kitabını, bu uğurdaki diğer ilimleri öğrenmek ve öğretmek amacıyla, Cenâb-ı Hak’ kın rızasını gözeterek ailelerinden ayrılma ve benzeri güçlüklerle göğüs gererek kurslara gelmişlerdir.

Kuran kurslarında yetişmek ve terbiye almak rastgele bir durum olmayıp Hz. Allah’ın seçtiği ve kayırdığı kullarına nasip ettiği “Nimet-i Uzmâ” yani büyük bir nimettir. Talebeler de görevli hocalar da bunun kıymetini bilmeleri için sık sık ikaz edilirler. Ayrıca gerek derslerde gerekse ibadet zamanında ve sohbetlerde bu husus özellikle vurgulanır.

Böylece bütün cemaatlerin sosyal yapısında bulunan ve bulunması da gerekli olan âidiyet hissinin oluşturulduğu görülmektedir. Seçilmişlik bilinci kazanan öğrencilerden artık hal, hareket, tavır, ibadet vs. konularda bu seçilmiş kişiliğe uygun şekilde davranmaları beklenmektedir. Kurslara başlayan öğrencilerde kurs hayatının belirgin derecede değişiklik meydana getirdiği, giyimleri veya tavırlarıyla hemen belli oldukları, okuldaki öğretmenleri veya kendi aile çevreleri tarafından da dile getirilmektedir.

İlk senelerinde bu şekilde bilinçlendirilen, diğer taraftan farz namazlara ve ibadetlere alıştırılan öğrenciler, ilk senenin sonunda yahut ikinci senenin başında artık manevi eğitim olarak da tanımlamanın mümkün olduğu tasavvufi eğitime doğru yavaş yavaş ilerletilmektedirler.

a.b. Tespih vazifesi verilmesi ve mânevi zikre (Râbîta-i Şerife'ye) hazırlık dönemi

İslam dininin de diğer dinlerde ki ritüellere benzetmenin mümkün olduğu, kendine has ritüelleri vardır. Tasavvufta ise bu ritüellerin daha fazla olduğu görülmektedir. Sadece şeraite göre namaz, oruç, zekat ve hac gibi ritüeller yeterliyken, tasavvufa adım atıldığında bunların üzerine açık veya gizli zikirler, çekilen zikir tespihleri, okunan evrad-ü ezkar (virdler ve zikirler) ve yapılan hatm-i şerifler de eklenir. Amaç Hz. Allah'ın yolunda daha fazla mesafe kat etmektir.

Ancak tasavvufta verilen bu sorumlulukların altına girmeden önce bir müddet deneme, takip etme veya hazırlanma diyebileceğimiz bir dönem bulunmaktadır. Bu dönemde “Süleymancı” cemaate girmeyi düşünen kişi kursta ise kendisine tespih tarif edilir.

Tespih tarifi (cemaat mensuplarının ifadelerine göre) şöyledir; “*mümkünse sabah namazından sonra veya en geç ikindi namazından sonra abdest alınıp kibleye doğru dizüstü oturulur. Evvela bir Fatiha üç ihlâs-ı şerif okunur ve şöyle hediye edilir; ‘Yarabbi! Okumuş olduğum Fatiha-i şerife ve ihlâsı şeriflerden hâsıl olan sevabı silsile-i sâdâtımızın hââssaten hz. Üstazımızın mübarek ruhlarının makamlarına hediye ettim’.* Sonra özellikle anlamı düşünülerek ve mümkünse kalp diliyle yüz defa tevbe istiğfar getirilir.⁸⁹ Eğer imkânı varsa “*Seyyidül İstiğfâr*” duasını ezberleyip bunu okumaları tavsiye edilir.⁹⁰ Bütün günahlarından nedamet duyarak yüz defa istiğfar ettikten sonra, Rasûlüllah Efendimiz’e yüz defa salâtü selam getirilir.⁹¹ Sonrasında ise Hz. Allah’ın

⁸⁹ Tervbe istiğfar; en kısası “estağfirullah” biraz daha uzununu “estağfirullahel azim ve etübü ileyk” olan duadır.

⁹⁰ Seyyidül istiğfar duası Peygamber Efendimizin “Kim sabah okursa akşama kadar ibadet etmiş olur. Kim akşam okursa sabaha kadar ibadet etmiş olur. “ buyurdıkları şu duadır: “Allahümme entel melikül hayyüllezii la ilahe illa ente. Ente rabbi halagtenii ve ene abdike ve ene ala ahdike ve va’dike mestedağtü. Eüzü bike min şerri ma sanağtü ebüü-ü leke bi ni’metike aleyye ve ebüü-ü bizenbii fağfirlii zünübii feinneke la yağfiruz zünübe illa ente.”

⁹¹ En kısası “Allahümme salli ala Muhammed” olan biraz daha uzununu ise “Allahümme salli alaa seyyidinaa Muhammedin ve alaa aali seyyidinaa Muhammed” olan duadır. Çok çeşitli salevat duaları bulunmaktadır.

büyüklüğü tefekkür edilerek onun zatından bahseden “İhlâs Suresi” yüz defa okunur. Bittikten sonra tekrar bir Fatıha-i Şerife üç İhlâsı Şerif okunup çekilen tespihlerle birlikte yukarıdaki gibi hediye edilir.”

Kurs talebesinin bu tespih vazifesine devam durumu hocaları tarafından takip edilir. Eğer ciddiyetsizlik veya devamsızlık yapıldığı tespit edilir ise o zaman tespih çektiği dönem uzatılarak öğrencinin verilen vazifeye sadakat kazanması için çalışılır. Bir aydan en fazla bir seneye kadar uzayan bu dönem öğrenci için cemaate katılmak isteyip istemediğini anlaması yönünde verilen bir zamandır. Eğer istemezse yahut verilen vazifeye devam edemezse o zaman bir sonraki aşamaya geçmek için yeterli olgunluğa sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Netice olarak “zıkr-i kalbi” “râbıta-i şerife” denilen sonraki görev kendisine tarif edilmez.

a.c. Râbıta-i Şerife ve Zıkr-i Kalbi’nin tarif edilmesi ile cemaate girilmesi

Tespih vazifesini hakkıyla ve sadakatle devam ettirip bir sonraki aşamaya geçmeyi de arzu eden talebelere bu konuda görevlendirilen bir hoca tarafından topluca “Rabıta-i Şerife”, “Zıkr-i Kalbi” tarif edilir. Bu özel vazifeyi kimsenin birbirine anlatması uygun görülmediğinden, anlatanların manevi olarak zarar görebilecekleri, Pîrânın ve maneviyat ricalinin rahatsızlık duyacağı ifade edildiğinden, öğrencilerinde birbirlerine anlatmaları veya tarif etmeleri mümkün değildir.

Tarif edilen bu zikir kendine has usulünce yapılan manevi bir ibadet olarak kabul edilir. Tarif edilen kişilere de her gün sabah namazından önce veya sonra en geç ikindi namazından sonra, günlük olarak bu vazifenin yapılmasının gerektiği ifade edilmektedir. Zira yapılan bu zikir bereketiyle kişinin işlerinin yolunda gideceği ve manevi ricalin ve evliyanın yardımlarının (Himmet-i Âlîlerinin) o kişiyle birlikte olacağı ifade edilmektedir.

Rabıta-i Şerife cemaat içinde okunan ve tavsiye edilen “Mektuplar Risalesi” isimli eserde şu şekilde tarif edilmektedir; “Rabıta; vasfı muhabbetle sureti pîri istifade ve istifaza mülâhazasıyla kalben tasavvur etmektir. Şahsen görülmemiş ise ruhaniyetini tasavvur eylemektir. Kablel fenâ turuku mûsilenin en müessir ve enfaı budur. Bu nisbet muktedi ve mukteda arasında eşeddi

münasebeti, muktedada ki ilim ve mearifin cezbini, azami istifade ve istifazayı müstelzimdir. Anınçün ‘tariki rabıta akrabi turuktur’ denilmiştir.”⁹²

Rabıta-i Şerife’yi alan kişi artık Süleyman Hilmi Tunahan’ a mânen intisap etmiş ve onun tasavvufi terbiye yoluna girmiş kabul edilmektedir.

a.d. Belli bir aşamaya gelenlere, günlük vazifelerine ek olarak “Evrad-ı Şerif” okuma müsâdesinin verilmesi

Uzun bir yola vazife alarak çıkan cemaat mensuplarının içinde özellikle cemaatin kurslarında veya dışarıdaki hizmet alanlarında görevli olan veya vazife zikrinde belli bir aşamaya ulaşmış olan erkeklerden ahlaki durumu onaylanan ve ibadetlerinde dikkatli olan bazı erkeklere vazife dışında “Evrad-ı Şerif” denilen bir “vird” in okunma izninin verildiği bilinmektedir.

Bu virdin çoğunluğunu Kuran-ı Kerim’den ayetler oluştururken diğer kısımlarını da Hz. Peygamberin duaları, Rasûlullah’a salâtü selamlar ve diğer İslam büyüklerinin duaları oluşturmaktadır.

Bu virdin de izinsiz okunamayacağı, izinsiz okuyanların sıkıntı yaşayacağı söylenmektedir. Böylece izinsiz okunmasının ve yayılmasının da önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu noktada dikkat çeken diğer bir husus da evradı şerif okunma müsâdesinin bayanlara verilmemesidir. Okumaya müsâdeli yaşlı cemaat mensuplarının bayanlara ait ileri seviyedeki kurslarda bu virdi sesli şekilde okudukları böylece bayanların istifadesine çalışıldığı bilinmektedir.

Bu virdi okumaya müsâdeli olmak kurslardaki ve cemaatte içindeki manevi eğitimin en üst noktasıdır. Ancak “evradı şerifi okuyanlar cemaatin en maneviyatlı kişileridir” şeklinde bir genelleme yapmak da yanlış olacaktır. Bu bilgilerin verilmesindeki amaç maneviyat derecelerinin ölçülmesi değil manevi eğitim sürecinin işleyişine vurgu yapmaktır.

a.e. Cemaat mensuplarının manevi eğitim ve terbiyesi için hatimler yapılması, hatimlere devam sağlanarak Kuran Kursları’ndaki ve dışarıdaki cemaat mensuplarının birlikteliğinin sağlanması

⁹² *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:65

Türkiye’ de mevcut cemaatsel hareketlerin büyük kısmının temeline inildiğinde, köklerinin tasavvuf geleneğine dayandığı görülmektedir. “Süleymancı” cemaat de daha önce ifade edildiği üzere, Kadiri ve Nakşî geleneklerin birleştiği bir tasavvufî temele dayanmaktadır. Bu nedenle hem Kadiri hem de Nakşî hatimlerini yapmaktadırlar.

Kuran kurslarındaki talebeler ve görevliler arasında sabah namazlarında ve akşamla yatsı arasında yapılan bu hatimler, dışarıdaki cemaat arasında ise bayanlar arasında haftada iki gün öğleden sonraları, erkekler arasında ise haftada bir gün akşamları yapılmaktadır.

Kuran kurslarında sabahları yapılan hatmi hâcegânlara aynı zamanda Kuran-ı Kerim hatimleri de eklenmektedir. Akşam yapılan hatimlerde ise sadece hatim yapan öğrenci ve görevliler sonrasında işlerine dağılmaktadırlar.

Dışarıdaki cemaat gruplarında ise şehirler mahalle mahalle bölümlere ayrılmıştır. Bazı mahallelerde ise grupların birden fazla olduğu bilinmektedir. Haftada iki gün toplanan bayan gruplarına da hatimlerden sonra eğitim verildiği anlatılmaktadır. Bir gün hatimden sonra kuran-ı kerim ve tecvit dersleri verilirken, ikinci gün ise hatimden sonra dini bilgilere ve ilmiyal bilgilere yönelik sohbetler verilmektedir. Erkek cemaate de hatimlerden sonra sohbet yapıldığı bilinmektedir.

Dışarıda toplanan cemaatin hatim gruplarına ait önemli bir bilgi de, bu toplantılarda yiyecek ikramının yapılmasına izin verilmeyip sadece çay, meyve suyu gibi bir çeşit içecek ikramı yapılmasına müsaade edilmesidir. Bunun sebebi şöyle anlatılmaktadır; “maddi durum itibarıyla ikrama imkânı olanlar bulunduğu gibi, buna imkânı olmayan cemaat mensupları da bulunmaktadır. İmkânı olmayanların hatim almaktan çekinmemesi ve hatimlerin insanlara külfet oluşturmaması için ayrıca dünyevi ihtiyaçlardan çok manevi ihtiyaçların önde tutulması amacıyla ikram yapılmamaktadır”. Ancak en önemli neden olarak; “manevi bir kazanç elde etmek amacıyla yapılan bu toplantılarda dünyevi söz ve muhabbetlere en az seviyede yer verilmesi çabası” gösterilmektedir.

HATMÎ HÂCEGAN’IN YAPILIŞI:

İlk önce katılacak herkesin mânevi zikir vazifesini yani “râbîta-i şerife” yi almış olmaları gerekmektedir. Bu vazifeye sahip olan herkes gruba dâhil olabilmektedir. Başka cemaatlerde vazifeli olanlar ise bu gruplara dâhil edilmemekte ve “bağlılık farkı” sebebiyle hatim halkalarının dışında tutulmaktadırlar. Kendi içinde belli bölümlere ayrılan cemaat grupları kendi

aralarında ayarladıkları uygun günlerine göre haftada iki defa toplanıp hatim yapmaktadırlar.

Toplanan cemaat mensupları abdestli bir şekilde halka halinde oturlar. Halka halinde oturulmasının sebebi kimsenin kimseye bir üstünlüğünün olmayıp, o halkaya oturan herkesin eşit kabul edilmesidir. Her grubun mutlaka sorumlu görevlileri bulunmaktadır. Bu görevliler ilk önce sayı hesabı yaparak bir defada okunan duanın 100 sayısına ulaşabilmesi için herkese belli sayı verirler.

Hatim şu usulle yapılmaktadır;

Evvela niyet edilir,

Eüzü besmele ve Fatiha-i şerife suresi okunur,

“âmin - âmiine yâ mûîn” denilir,

Devamında besmelesiz ve peş peşe Tevbe süresi 128.- Yunus süresi 81.- Mümteherine süresi 7. Ayetleri okunur,

Besmeleyle Tahrir süresi 8. âyet okunup istiğfar-ı şerif denilir,

Besmeleyle Ahzab süresi 56. ayeti okunup salevât'ı şerife denilir,

Besmeleyle Ali İmran süresi 200. ayeti okunup Râbıta-i şerife denilir,

(sağdan 7 kişiye okumaları için paylaştırılan) Fatiha-i şerife denilir,

Sonra peş peşe 10 defa İhlâs-ı şerif denilir, (böylece sayı 1000 olup İhlâs hatmi sayısına ulaşılmış olur)

(soldan 7 kişiye okumaları için paylaştırılan) Fatiha-i şerife denilir,

Tekrar salevât'ı şerife denilir,

Aşrı şerif okunur

Dua ve hediye yapılır.

HATMÎ KADİRİNİN YAPILIŞI:

Aynı usûlle oturlan halkada başta niyet edilip, eüzü besmele çekilip Fâtiha-i şerife dışındaki ayetler okunur. Ayrıca hâcegân hatmine ek olarak;

Birinci Fâtiha süresinden önce “*Medet ya seyyid Abdül Kadir Geylani*” münacatı söylenir,

İkinci Fâtiha süresinden önce de “*İnşirah Suresi*” (herkes tarafından kendi sayısı kadar) okunur,

İkinci Fâtiha süresinden sonra da sırasıyla şu münâcâtlar okunur;

“*Yâ dâfiâ belıyyât*” (Ey maddi manevi belaları def eden Rabbim)

“*Yâ hallel müşkilât*” (Ey her türlü zorluğu halleden Rabbim)

“*Yâ kâfiyel mühimmât*” (Ey bütün önemli işlere kâfi olan Rabbim)

“*Yâ gâziyel hâcât*” (Ey her türlü ihtiyacı gideren Rabbim)

“*Yâ râfiad deracât*” (Ey maddi ve mânevi dereceleri yükselten Rabbim)

“*Yâ şâfiyel emrâz*” (Ey maddi ve mânevi hastalıklara şifa veren Rabbim)

“*Yâ münzilel berakât*” (Ey madden ve manen bereketler indirmeye kadir olan Rabbim)

“*Yâ erhamerrahimiin*” (Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbim)

“*Lâ havle velâ guvvete illâ billâhil aliyyil azim*” (Hz. Allah’tan başka hiçbir kuvvet ve hiçbir güç yoktur)

Bu münâcâtlardan sonra salevât’ı şerife ve aşrı şerif okunarak dua ve hediye edilir. Bu hatimdeki farklı bir durum da Fâtiha sürelerinin 7 defa değil en az 11 defa okunmasıdır.

Yapılan bu hatim toplantılarında amaçlanan diğer bir durum da cemaat birlikteliğinin sağlanması alınan genel kararların veya duyuruların cemaat mensuplarına iletilmesidir.

a.f. Cemaate “ihvan”⁹³ kazandırma çabaları

Sosyal yapıya sahip bütün gruplar devamlılığını sağlamak için büyümek, ilerlemek zorundadırlar. “Süleymancı” cemaat tarafından da, bu noktada kurumsal ve cemaatsel kimliğini devam ettirebilmek için “ihvan” kazanma faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu anlamdaki faaliyetler iki şekilde gerçekleştirilmektedir;

f.a. Daha önce cemaatin kurslarında kalmış olup farklı sebeplerle kurslar veya yurtlardan ayrılmış olan kişilerin cemaate kazandırılma faaliyetleri

Bu gruptakiler cemaati tanıyan, içinde bir dönem de olsa bulunmuş olan, bazı farklı sebeplerle cemaatle veya kurslarla irtibatları kesilmiş olan kişilerden oluşmaktadır. Bu tür kişiler kursların görevlilerinin çabalarıyla kazanılmaya çalışılmaktadır. Davetlerle, kurslara gidip gelmeleri, hatimlere iştirak etmeleri, talebelerin iâşe ve ihtiyaçlarıyla ilgili işlere iştirakleri sağlanmaya çalışılır. Böylece bir dönem kaybedilmiş denilebilecek bu kitle tekrar kazanılmış ve cemaate kazandırılmış olur. İkinci gruba nispetle bu grubun kazanılması daha kolay görünse de yer yer daha büyük zorluklar da çıkabilmektedir.

f.b. Hiç kurslarla alakası olmayan, bilmeyen ve tanımayan kişilerin mevcut “ihvan” veya cemaat görevlileri tarafından cemaate kazandırılma çalışmaları

Bu aşamadaki kişiler diğerleri gibi çabuk veya kısa yoldan değil, bir takım aşamalardan geçtikten sonra kazanılabilmektedirler. İlk önce içki, sigara gibi kötü alışkanlıklara sahip olmayan veya bu tür alışkanlıkları olsa bile bırakmaya azmi olan kişiler ile ilgilenilmektedir. Bu tür kişiler kurslara getirilerek kursların düzenlerini, tertiplerini ve talebelerin yaşadıkları ortamları görmeleri sağlanmaktadır. Kurslarda ilk göze çarpan temizlik, düzen ve misafir ağırlama âdâbının bu tür kişileri ilk etkileyen etkenlerden oldukları görülmektedir.

Kursları benimsemeleri için yapılan bu davetler, ufak tefek istenen yardımlar sonucunda eğer müspet bir karşılık alınırsa sohbet ve nasihatlere davet edilirler. Bu sohbetlerin devamında da hatmi hâcegân halkalarının dışında oturarak duaya katılmaları tavsiye edilmektedir. Bütün bu aşamalar nadiren kısa

⁹³ “ihvan” kelime olarak “kardeş demektir. Aynı cemaate mensup kişiler genelde birbirlerine karşı bu şekilde hitap etmektedirler. Kastedilen ise aynı manevi büyüğe talebe olarak “kan kardeşliğinden” öte “manevi ve yüce” bir kardeşliğin kazanılmış olmasıdır.

zamanda da kat edilebildiği gibi, genel olarak uzunca bir zaman sürecinde meydana gelmektedir.

Bu uzun sürecin devamında ise eğer kendisi de istekliyse râbıta-i şerife olarak hatim halkasının artık içinde yer almak için öncelikle adaya tespîh vazifesi tarif edilir. Bu vazifeyi devam ettirirken adaylar bir taraftan hatim halkalarının arkasında duaya katılmaya devam etmektedirler. Deneme süreci de denilebilecek bu sürede kişinin isti'dadı, vazife aldığı takdirde devam ettirebilip ettiremeyeceği gibi durumlar görevli hocalar tarafından ölçülür. Yine bu süre içinde halkaya girmenin kişinin manevi şevk ve iştıyakını artırarak, yapılan kalbi zikrin, maneviyat yolunda yapılan bu yolculuğun sonucundaki gönül huzurunu elde etmekte oldukça faydalı olduğu, yapılan manevi sohbetlerde anlatılmaya devam edilmektedir. Bu sohbetlerde cemaat bağlılarının maneviyatlarının ve teslimiyet yönlerinin kuvvetlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Aday olan kişi rabıta vazifesini alıp artık halkanın içine girdiğinde ise artık sohbetler tasavvufun önemine, cemaatin fazilet ve üstünlüğüne dair konularda yapılmaya devam edilmektedir. Kursta yatılı kalan talebelerde olduğu gibi cemaate yeni giren bu mensuplarda da cemaat olmanın önemi, girilen yolun mübarek olduğu gibi konuların üzerinde durularak “seçilmişlik” ve “ihvan” bilinci oluşturulmaya gayret edildiği görülmektedir. Rabıtalara ve hatimlerine devam eden kişilerin, hem dünyada hem de ahrette selamet ve saadete ulaşacağı noktalarına özellikle vurgu yapılmaktadır.

a.g. Cemaat mensupları arasında birlik ve beraberlik sağlamak amacıyla ve mânevi istifadeleri için seyahatler tertip edilmesi

Gerek kurslarda görevli “hoca hanım” veya “hoca efendiler”, gerekse kurs dışındaki ihvan zaman zaman sorumlu idareciler yönetiminde, bazen de onların dışında yapılan organizasyonlarla toplanıp Çanakkale, Konya, İstanbul gibi İslami kültürün yaygın olduğu ve manevi esasları temsil eden şehirlere seyahat ve ziyaretler düzenlemektedirler. Bu seyahat ve ziyaretlerde özellikle şehitlikler, enbiyâ, evliyâ ve sahabe kabirleri, dolaşarak buralarda dualar edilip hatimler bağışlanmaktadır.

Bu ziyaretlerin en sık ve en organize olanı ise Süleyman Hilmi Tunahan'ın kabrinin bulunduğu Üsküdar / Karacaahmet kabristanlığına İstanbul içi ve dışından, hatta yurt içi ve yurt dışından yapılan ziyaret ve seyahatlerdir. Bu ziyaretlerde bayanlar sadece kabristanda dua ederken, erkekler önce kabristanı ziyaret ettikten sonra ayrıca Üsküdar / Kısıklı'da bulunan Süleyman Hilmi

Tunahan' ın evini ve ders okuttuğu yer olan misafirhanesini de ziyaret etmektedirler.

Cemaate yeni katılan kişilerin de motivasyonlarının artırılması amacıyla en kısa zamanda bu ziyaret ve seyahatlere götürüldükleri bilinmektedir. İster yeni katılanlar olsun isterse daha önceden katılmış olanlar olsun bu ziyaretler hem ihvanın cemaate bağlılığını arttırmakta hem de devam eden hatim ve görevlerde moral ve motivasyonlarını yükseltmektedir.

a.h. Erkek ihvanların uygun olanlarının ve isteyenlerinin öğrenci yurtlarını yöneten derneklere üye yapılmaları ve derneklere maddi destek için “teberru” faaliyetlerine gidilmesi

Kurslarda okuyan öğrencilerin bütün ihtiyaçlarından, bağlı bulundukları “koruma ve yaşatma dernekleri” sorumludur. Bu dernekler ise makbuz karşılığında yapılan ayni ve nakdi yardımlar ile varlıklarını devam ettirmektedirler. Bu ayni ve nakdi yardımların gerek gönüllü ihvan tarafından gerekse görevli hocalar tarafından toplanmasına ise cemaat içinde “teberru” adı verilmektedir.

Teberru' Arapça bir kelime olup “bera'a” kökünden gelmektedir. Bera'a kelimesinin tefeu'ul babına nakli ile elde edilen teberru' kelimesi “istenmeden, gönülden koparak vermek, yardım veya iyilik için karşılıksız vermek, bağışlamak” anlamlarına gelmektedir.⁹⁴

Teberru' faaliyetine sorumlu bir veya birkaç hoca efendinin nezaretinde birkaç ihvan beraber çıkmaktadırlar. Bu grup bağlı oldukları derneğe ait makbuzlar ile beraber, bağlı oldukları kursların ihtiyaçlarına göre önce yöresel sonra bölgesel hatta bazen bölgeleri dışında seyahatlere çıkarlar. Bu seyahatlerde nakdi para yardımları yapıldığı gibi, zeytin, çay, fındık, soğan, patates vs. şeklinde ayni yardımlar da yapılmaktadır. Toplanan yardımlar ihtiyaç dâhilinde kullanılmakta veya fazla olanlar ihtiyacı olan kurslara yollanmaktadır.

Teberru' faaliyetleri esnasında görevli gönüllüler bazen hakaret ve ithamlara da maruz kalabilmektedirler. Allah rızası için, Allah yolunda ilim öğrenen talebeler için, Kuran kurslarına hizmet için, bu gönüllülerin hakaret ve ithamlara aldırmadan, karşılık vermeden, gülerek ve boyun bükerek oradan ayrılmaları tembih ve tavsiye edilmektedir.

⁹⁴Erkan Arif, *Büyük Arapça-Türkçe Lügat, El-Beyan*, Yasin yay., İstanbul-2004, cilt :1, s:656

Manevi terbiye ve eğitim yolunda atılan en son adımlardan bir tanesi de bu teberra' faaliyetleridir. Teberra' yapan gönüllü görevlilerin hakaret ve ithamlara cevap vermemeleri, alttan almaları, yardım toplama amacının dışında kendi nefislerini terbiye etmek için yapılmaktadır. Bu gönüllülerin ne kadar ağırlarına giderse gitsin alttan almalarının, tartışmaya girmemelerinin tavsiye ve tembih edilmesinin sebebi cemaat mensupları tarafından, bu durumlarda tahammül etmenin "Allah'ın rızasını kazanma yolunda manevi ilerleme kaydetmek" anlamına geldiği şeklinde ifade edilmektedir.

b- Zihinsel Gelişim İçin Tasavvufi Bilgilerin Aktarılması Eğitimi ve Metotları

Fiilen gösterilen bu gayretler dışında ayrıca bilgi olarak da gerek ihvan eğitimini gerekse kurslardaki talebelerin eğitimlerini tamamlamak için tasavvuf temelli bazı kitaplar ve dersler okutulmaktadır. Bu dersleri ve kitapları dört başlık altında incelemek mümkündür.

b.a. Mektubâtı İmam-ı Rabbani⁹⁵

İmam-ı Rabbani'nin "Mektubat" isimli eserinin "mektup" şeklindeki bölümleri, Kuran kurslarında stajyer hocalık seviyesine gelene kadar görevli hocalar tarafından sohbet şeklinde anlatılmaktadır. Stajyer hocalık seviyesine gelmeye aday olanlara ve bu seviyede bulunanlara ise bizzat Arapça metninden bu mektuplar okutulmaktadır.

Kuran kursları dışında mevcut bulunan "ihvan" gruplarına ise yalnızca görevli hocalar tarafından sohbet şeklinde anlatılmaktadır. Görevli hocalar için "hocalar toplantısı" düzenlenerek, onlara Mektubat'tan dersler okutulmakta ve bu sohbet görevine hazırlanmaları sağlanmaktadır.

İmamı Rabbani'nin bu eseri tasavvuf ağırlıklı olup, talebeleri veya sevenlerinin yazdığı mektuplardan ve onlara yazdığı cevaplardan meydana gelmektedir. Bütün tasavvufi cemaatlerde olduğu gibi "Süleymancı" cemaatte de özellikle kıymet verilen eserlerin başında gelmektedir. Bu eserin okutulmasındaki

⁹⁵ İmamı Rabbani; İsmi Ahmet'dir. Miladi 1564-1624 (Hicri 971-1034) yılları arasında Hindistan'ın alt kısımlarında yaşamış, Müslümanlara liderlik yapmış büyük bir alimdir. Halkı çok tanrılı dinlerden ve şirke düşmekten korumak için, önemli mevkilerde görevli olan müritleriyle birlikte birçok çalışma yapmışlardır. Bu amaçla dejenere olan İslam anlayışını aslına döndürmek için "tecdid-yenilenme" çalışmaları başlatmışlar, Müslümanların toplumda aktif olmaları için çaba göstermişlerdir. Günümüze ulaşan en kapsamlı eseri bahsedilen "Mektubat" dır. (*Yayın kurulu, Kelime Anlamı ve Açıklamalı Tercümeli Mektubatı Rabbani, Yasin yay. İstanbul*)

amaç talebelerin ve cemaate bağlı olanların tasavvufi bilgilerini artırmak ve bağlılıklarını kuvvetlendirmektir.

İki ana ciltten oluşan bu eserden okutulması tercih edilen ilk mektuplardan birkaç tanesini şöyle sıralayabiliriz;

*Ulema-i sü' hakkındaki 1.Cilt 33. Mektup,

*İhlâsın husule getirilmesi hakkındaki 1.Cilt 40. Mektup,

*Ulemaya ve ilim talebelerine ta'zim hakkındaki 1.Cilt 48. Mektup,

*Nefsi emarenin kötülükleri hakkındaki 1.Cilt 52. Mektup,

*Tasavvuf yolunda bulunan yedi adım hakkındaki 1.Cilt 58. Mektup,

*Namazda ta'dili erkan hakkındaki 1.Cilt 69. Mektup,

*Şeriate mütabaat hakkındaki 1.Cilt 165. Mektup,

*Zikirde devam etmek hakkındaki 1.Cilt 190. Mektup,

*Mâlâyâ'ni (dünyaya veya ahrete dair bir faydası bulunmayan şeyler) hakkındaki 1.Cilt 219. Mektup,

*İlimleri öğrenmek hakkındaki 1.Cilt 275. Mektup,

b.b. Süleyman Hilmi Tunahan'a İzafe Edilen “Kibrit-i Ahmer” Risalesi

Bu kitap mevcut olan maddi ve manevi âlemlerden, kalple yapılan zikrin bu âlemler ile olan bağlantısından, mânevi olarak yükselme neticesinde Cenâb-ı Hakka yakınlığın derecelerinden bahsedilmektedir. Ayrıca insanların “Anâsırı Erbea” (yaratılıştaki dört unsur olan toprak, hava, ateş ve su) ile olan ilişkisinden, peygamberlerin, meleklerin ve diğer insanların manevi makamlarından bahsedilmektedir.

Kibrit-i Ahmer Risalesi'nden bazı bölümlerin biraz sadeleştirilmiş hali aşağıda yer verildiği şekildedir;

”Allah” ismi celali bütün isimleri ve sıfatları içine alan bir zati isimdir. Zâtı bârîyi bu ismi zât ve celali ile zikreden sanki sınırsız celâlî ve cemalî isimleriyle

ve sıfatlarıyla zikretmiş, topluca isimlerinin ve sıfatlarının zikrinden elde edilen faziletleri ve yüksek hasletlere, üstünlüklere nâiliyetleri hâsıl etmiş olur.

Bu sebeple muamelatı zatiye ile meşgul olanlar, muamelatı esmâiyye ve sıfâtiyye ile meşgul olanların hâsıl edecekleri semerât ve netâyici bifazlillâh elde ederler. Fakat muâmelatı esmâiyye ve sıfâtiyye ile meşgul olanlar, muâmelatı zâtiyye ile meşgul olanların hâsıl edecekleri semerat ve netayici zâtiyyeyi tahsil eyleyemezler.⁹⁶

Tâlip hâlî ve Tahir bir mekânda oturur. Gözlerini yumup ağzını kapayarak dilini damağına ilsâk eder. İstiğfar ile kalbini havâtır ve mâsivâdan hâlî kılar. Bu hususta mürşidine râbîta-i muhabbetle râbîta eyleyerek ruhâniyetinden istimdâd eyler. (Ki; bu istimdadı has mürşidi vasıtasıyla bütün ervâhı silsilei sâdâta ve ruhaniyeti mukaddese-i Muhammediyyeye ve hak sübhânehü ve teâlâyâ râci ve müntehidir.)

Bâ'dehü sol göğsünün iki parmak aşağısında, kalbi hakikinin âşinâ-i hâssı makamında bulunan çam kozalağı şeklinde et parçası olan kalbe ve ondan bütün hakikatleri cem' eden mânevi kalbe bütün gücü ve hisleriyle yönelerek, (gerek et olan kalbe gerekse kalbin hakikatine bir şekil ve suret vermeksizin kalbin atışları ile ve nefeslerin girip çıkması ile alâkadar olmadan, damağa yapıştırılmış olan dilini de hiçbir suretle hareket ettirmeksizin) kalben, Allah-Allah-Allah zikrine me'mur ve me'zun olduğu vecihle devam eyler. Allah ismi celilinin sahibinin zâtı ehadiyyet olduğunu mülâhaza eder. Birçok faydalar için iki kaşının arasından bir zinciri nuraniyi de kalbine uzatmış bulunur.

Esnâyı zikirde tâkat ve kudreti nispetinde kalbine havâtır ve mâsivânın vürûd ve duhulüne mani olur. Şâyet kalbine masiva ve havatır vârid ve dâhil olursa yukarıda yazılı olan râbîta ve istimdâd ile onları def' ettikten sonra tekrar zikre başlar. Her halde gücü yettiği kadar kalbine düşünce getirirmeden huzur ile yapmaya çalışır.⁹⁷

b.c. Ödemişli Merhum Ziya Sunguroğlu'nun Notları Kitabı

Ziya Sunguroğlu Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerinden olup, Süleyman Hilmi Tunahan'ın dersi esnasında tuttuğu notları kitap haline getirilmiş, Türkçe ve Osmanlıca baskıları yapılmıştır.

⁹⁶ *Risale-i Kibriti Ahmer*, s:2-3

⁹⁷ *Risale-i Kibriti Ahmer*, s:5-6

Kitabın içinde bulunan konular, bazıları uzun bazıları kısa olmakla birlikte çeşitlidir. Sonunda da Süleyman Hilmi Tunahan'ın dersinde söylediği bazı sözleri yer almaktadır. Bu kısımlardan bazıları şöyledir;

- Evlatlarım! Tevhitçe bu âlem; Hz. Allah'ın zâtının, sıfâtının, esmâsının ve efâlinin eseridir. Tasavvufa göre bu âlem; zâtının, sıfâtının, esmâsının ve efâlinin zılli yani aksi ve gölgesidir. Cenâbı hak kudretini göstermek için bu akse vücut kisvesi giydirmiştir.

- Evlatlarım! Bu dünya gölgeye benzer. Nasılki arkayı güneşe dönsen gölge önüne düşer, arkasından ne kadar gitsen yakalamak kâbil olmazsa dünya da aynen bunun gibidir. Peşinden gidenlerin dâima bir adım önde olur. Fakat insan güneşe doğru dönüp ona doğru yürürse gölge arkasına düşer, peşini hiç bırakmaz. İnsan gölgenin peşinden gider mi? Mühim olan hakka dönüp gölge misali dünyayı kendimize tabi kılmaktır. Dünya için koşan, ahreti kaybeder. Ahret için çalışan, dünyayı da kazanır. Eğer bir ağacı yerinden alır götürürsen gölgesi de beraber gelir. Çünkü ahret asıl, dünya ise onun halefidir.

- Evlatlarım! Buraya kadar getirdiğimiz emaneti ilâhiye şu andan itibaren sizlerin uhdesindedir. Allah-ü Teâlâ dinini ihyaya hükmetti de ilâhi irade icâbı bu yenileme vazifesi benim ve sizin omuzlarınıza indi. Bu istemekle elde edilecek bir devlet değildir. Lâkin zaman içinde belli kimselere min indillâh tevdi edilir. Buraya ayrı ayrı yerlerden gelip toplanmanız dahî bir tesâdüf değildir. Cenâbı hak bu ilmi kısa zamanda sizlere öğretmek hatta irşâda bile isti'dâd vermekle, hepinizi bu emâneti kübrâya me'mur etmiştir.

- Evlatlarım! Sizler, Allah'ın me'muru, Rasûlullah'ın me'muru, kitabullahın me'muru ve füyûzâtı ilâhiyenin tevzi me'murlarısınız. Yegâne vazifeniz batağa düşmüş olan ümmeti Muhammed'in evlâdını bataklıktan kurtarmaktır. Gâye rızâ-i ilâhîdir. “ El-mücâhidü fî sebîlillâh, el-müştâk ilâ cemâlillâh, hüve ünvanüküm.”

• Evlatlarım! Kavmiyyet gütmeyin. Tefrikaya düşmeyin. Vahdeti vücudculuk ve melâmilik gibi ehli sünnete muğayir olan bâtil yollara meyletmeyin. İmamı Rabbânî hazretlerine irtibâtı olmayan bütün tarîklerin kandilleri sönmüştür. Size tâlim edilen hak yolun haricinde kâr ve kerâmet aramayın. Okuduğunuz bu ilimleri her yerde râbîta ile okutun. Bu yolda herkesin cevheri bundan sonra göstereceği sadâkat ve merbutiyet ile belli olur.

b.d. Cemaat Mensuplarının Süleyman Hilmi Tunahan’a Atfederek Okudukları Mektuplar Risalesi

Bu kitap “Sülûk Hakkında Mearifî Aliye” başlığı altında tasavvuf yolunun incelikleri hakkında güzel ve mühim bilgiler içermektedir. Bu kitabın içindeki başlıklardan bazıları şöyledir;

***Temessükü hakiki,**

Ey birader! Diyaneti celile-i Muhammediyye’nin mellâki, tarikati aliye –i Ahmediyye’ nin medârı füyuz ve terakkisi olan bazı desâtiri asliye ve esasiyyenin; mühimmât ve levâzımı zaruriye ve fer’iyyesini beyan edeceğim. Bu usûl ve fûru’ hakkındaki beyana ihvanın umumu muhatabdır. Suretini alarak mezanınını iyi anlamaları ve muktezasına Tevfîk hareket eylemeleri lazımdır.

Malum olsun ki; Yapılan a’mâli diniye ve vezâifi taabbüdiyyenin husulü netayic ve iktitafı semerâtına mâni olan esbâb ve avâmil-i kesiranın usûl ve esâsâtı mühimmesi şunlardır;

1- Kitap ve sünnetle sâbit; ehli sünnet ve cemaatin mu’tekidatı hakkasına nazaran ahkâmı i’tikadiyyede noksan ve hâlel bulunması.

2- Kitap ve sünnetle sâbit (ferâiz, vâcibât, sünenât, müstehibbât... gibi) me’muru bih olan âmâli sâlihanın noksan edası ve yahut ademi ityân ve îfâsı ve (haram, müfsid, mekruh, müştebih... gibi) menhiyyi anı olan âmâl ve ef’âli kabiha ve seyyienin irtikâbından mücânebet edilmemesi.

3- Sıfâtı seniyye, ahlâkı kerime, siyeri peygamberiyyeye, Ashâbı Güzin, selefi sâlihîn ve eimme-i diniye, evliya-i vâsılîn ve sulehâ-i mü’mînîne muhâlîf evsâf, ahlâk, sîretlerle ittisâf ve tahalluk olunması...⁹⁸

***Mâsivallaha giriftarlık,**

⁹⁸ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:22-23

***Zikre ait meârif,**

***Sülûkte feyzi muhabbet ve netâyici celilesi,**

***Tetebbu' hakkında,**

Bizim sâdâtımız: Tâlip nefsinı tezkiye edinceye kadar ferâiz, vâcibât, sünenâtı müekkedâtı ve yalnız muktedâsından aldığı nevâfili ezkârdan başka bir şeyle meşkul olmamalıdır, buyururlar. Çünkü kablel fenâ vez-zekâ yapılan her hareket ve fiil ve amel ta'lîlâtı nefsânîyyeâlevsiyle mülevvestir. Neticesi yok gibidir. İlk iş aynı zenb ve cehl ve hatîe olan nefsin islâhıdır. Bu salâh ve zekâyı hâsıl eyledikten sonra her fiil ve amel kabule şâyândır ve paktır. Mütalaalar kablez zekâ, vücudu ilmi gayrı sahîh vereceğinden ve enâniyyet ve bilgiçlikten yakayı kurtarmayı çok müşkil kılacağından, bunları terk etmek ilmi sahîh ve nâfi' tâlipleri için elzemdir.⁹⁹

***Mertebe-i hullet,**

***Tariki vusulü muhabbet,**

***İstirşad şerâiti,**

***Râbıta,**

Râbıta: Vasfı muhabbetle sureti pîri istifâde ve istifâza mûlahazasıyla kalben tasavvur etmektir. Şahsen görülmemiş ise ruhaniyetini tasavvur eylemektir. Kablel fenâ turuku musîlenin en müessir ve enfei budur. Bu nisbet muktedi ile muktedâ arasında eşeddi münâsebeti, muktedâdaki ulum ve meârifin cezbini, âzamî istifâde ve istifâzayı müstelzimdir. Onun için tarîki râbıta akrabı turuktur denilmiştir.¹⁰⁰

***Mürşitten suale dâir esâsâtı mühime,**

***Nefsi emare ve ittihamı nefsi,**

***Dârı cennette ru'yeti hüda,**

***Ölüm korkusu,**

⁹⁹ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:41

¹⁰⁰ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:65

Ölüm korkusu nefsin ilkâatı neticesidir. Ölümde mü'min için nev'an likâ vardır. Bu likâ başka bir şeyle bu neşe kâimken gayrı hâsıdır. "El mevtü cısrın yüsülül Habibe ilel habibi" haberi bu mânâyı müş'irdir. Âyâtı kurâniyye de bu keyfiyeti nâtıktır. Esasen hayat, eceli maktu' ve müsemmâdır. Tehalüflüne imkân yoktur. Bir an tekaddüm ve teahhur etmez. Bu takdirde korkmakta mazarrattan başka ne fâide olur? Mü'minler mevti korkmak için değil, likâ için düşünmelidirler.

Bütün alemin cüz'ıyyat ve külliyyatı ile hâdisi fâni, hâlik; Mevlânın hay ve bâki olduğunu muâyene ve müşâhede için hâtırdan çıkarmamalıdır. Mevt ile istînâs, ondan ademi tevehhuş, sıfâtı mü'minindendir. Bu hal ve sıfat fenâyı nefsi mucib olur. Hayatı Tayyibe-i ahreti, neşe-i sermediyyeti idrak edenler için dünya hayatı, bir zindan hayatıdır. Mü'min elbette bundan gerizân olacaktır. Yüzünü dünyanın hiçbir hayat ve neşesi güldürmeyecektir. Bununla beraber; dünya tahmı marifete mezra-i ahiret olduğu için zadı ahret zer' ve hasadı şartıyla anda ikameti makdûre iltizam edilir. Sermaye-i ahiret ancak burada tedârik ve istihsâl olunur. Ahretteki î şu hayatın ulüvvü bu sermayenin killet ve kesretiyle mütenâsibdir. Bu cihetten dünya hayatı son derece mühim ve nâziktir. Bazen bir nefes ubudiyet ona mazhar olmayan milyonlarca nüfusun hayatlarından râcih gelir. Dünyayı ve hayatı dünyayı istemek ancak mekasıdı mezkûreye nâiliyyet , likâi kâmile mazhariyetini te'min ve tekmil için sahihdir. Bizimde nokta-i nazarımız hep bu cihete ma'tuf ve müteveccihdir. Bu babda mevlâdan tevfiği tâm dileriz.¹⁰¹

***İhvan şerâiti,**

***Letaif-i alemi emir ve halk,**

***Kemâlâtı selâse,**

***Âdabı sohbet,**

Sohbetlerin hakikat ve mâhiyeti; Sohbet sünneti müekkededir. Bu tarikatı celilede pîri kâmil ve mükemmilin sohbeti; esbâbı vüsulün âzamı, mârifetullah kishine vesâilin muazzamıdır.

Sebebi fevz ve felâhı azimi ebedi ve sermedi olan evliyâullaha, rasûlüllâha, zâtullaha muhabbetin husûlü sohbetle mümkün netice-i fenâ fiş-şeyh olan fenâ fir-rasûl ve fenâ fil-lâha mazhariyet sohbetle hâsıl ve müyesserdir.

¹⁰¹ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:112

Sohbetin ve netâyici sohbetin azametindendir ki; cenâbı mürşidil âleminin diğer suretlerle olan ifade ve ifâzaları, tariki sohbetle olan ifade ve ifâzasına nisbetle dün mertebede kalmış; bu ifade ve ifazaları kendilerine bizzat tebeiiyet eden zevâtı mazharı saadeti sohbe nisbet edilerek (sahabi) nâmı celâlet ittisâmı ile –beynel ümmet- muhtas ve mümtaz olmuş, esrârı vahy ve teşrii, zâtı nübüvvet, bilâ fâsıla sohbet zımnında tebliğ ve tefhim buyurmuştur...

...Onun için; bu tarikatı celile ashabı teslik ve irşadının bütün hayatı sohbetle geçmiş, sohbet esbâbı vüsul ve îsâlin akvâ ve ekmeli olmuştur. Binaenaleyh sohbet hakkında ne söylense, ne yazılsa onun berekât ve füyûzâtı, güneşten bir zerre, deryadan bir katre teşkîl etmez.¹⁰²

***Sohbetin neticesi,**

***Hatmi hâcegân âdâbı,**

***Hatmi hâcegânın neticesi,**

***Âdab-ı zikr,**

Zikr ile iştiğalin âdâb ve keyfiyeti; Zikrin âdâbı asliye ve fer’iyyesi kesirdir. Âdâbı fer’iyye muktedânın ihtiyâr ve irâdesine tâbi olduğundan bu rada bazı âdâbı esâsiyye ve zaruriyyeden bahsedilecektir.

Öyle âdâbı esâsiyye ve zaruriye ki; hiçbir talibi müstersîd onlardan müstağni ve vâreste kalamaz.

Talip, piri muktedâdan aldığı zikri, nasıl telkin ve ta’rif buyrulmuş ise harfiyen öylece icra etmeli, nasıl emreylemişse biaynihâ emri ve iradesi mucibince yapmalı, ‘ferâiz, vâcibât, sünenât’ dan başka ona hiçbir şey karıştırmamalıdır.

Pîri muktedâ, bir tabibi hâziki mânevî ve ilâhî olduğundan, onun ta’yin ve tertip ettiği ilâc-ı mukviyi ziyadesiz ve noksansız, vakit ve zamanında isti’mâl eylemek lâzımdır. Aksi hal ve hareket te’sirini iptal etmekle kalmaz, emrâzı mâneviyyenin müştâk olmasını da intâc eyler.¹⁰³

***İlim ve mârifet,**

¹⁰² *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:109-160

¹⁰³ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:168

***Tarikat ve hakikat,**

***Velâyet,**

***Verâ' ve takvâya riâyet,**

Verâ' ve takvâ cüz'üne riâyet ehemmi mehâmmı islâmiyyeden, eşeddi zaruriyyatı diniyyedendir. Bu riâyetin medârı mehârimden ictinâb üzeredir. Mehârimden ber vechi kemâl ictinâbda fuzuli mübâhâttan ictinâba ve zaruret miktarıyla iktifâyâ vâbestedir. Zira mübâhâtın irtikâbında vâki' müsâmaha, umuru müştebiheye îsâl eder; müştebihât ise harama karıbdır. Kemâli vera' ve takvânın husûlünde mübâhattan zaruret miktarıyla iktifâ lâbüddedir. O dahi kulluk vezâifiniedâ niyeti ile meşruttur. Fuzuli mübâhattan bil külliye ictinâb, her vakitte alel husus bu vakitte nâdirul vuku ve azizül vücuttur.¹⁰⁴

Bütün bu meseleleri ve daha fazlasını teferruatıyla anlatan bu kitap her ne kadar şu anda cemaat mensupları tarafından Süleyman Hilmi Tunahan'a nisbet edilse de, bu konuda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

B. ZAHİRİ EĞİTİM (ZAHİRİ İLİMLERİN ÖĞRETİMİ VE EĞİTİMİ) METOTLARI

“Süleymancı” cemaatin kurslarında saatlere göre düzenlenmekte olan bir günlük programın uygulandığı görülmektedir. Bu programın uygulanmasından sorumlu olan ise kursta görevli hocalardan özellikle o gün nöbetçilik görevini üstlenen hocadır. Bu nöbetçi görevlinin sabah namazına kalkılmasından akşam yatış saatine kadar programın uygulanmasına öncülük ettiği görülmektedir. Yaptığımız görüşmelerde ifade edilen ve kurslarda uygulanmakta olan genel bir günlük program aşağıdaki gibidir;

GÜNLÜK PROGRAM

05:30 – Sabah Namazı

06:30 – Yatma Saati

08:00 – Kalkma Saati

08:30 – Kahvaltı

¹⁰⁴ *Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme*, s:180

09:00 – Günlük Vazife

09:30 – Ders Saati

10:30 – Kuşluk Namazı

11:00 – Ders Saati

13:00 – Öğlen Yemeğı

13:30 – Öğlen namazı

14:00 – Ders Saati

16:30 – İkinci Kahvaltısı

17:00 – İkinci Namazı

17:30 – Ders Saati

20:00 – Akşam Namazı

20:30 – Akşam Çayı (serbest vakit). Bu vakitte sohbet programları vs. düzenlendiğı görülmektedir.

21:30 – Yatsı Namazı

22:00 – Yatma Saati

a- Kuran Okumanın ve Kuran İlimlerinin Öğretim ve Eğitimi

“Süleymancı” cemaatin kuran kurslarına gelen öğrenciler ilk önce kuranı bilme seviyelerine göre en fazla 15-16 kişilik gruplar halinde ayrılmaktadırlar. Her gruba iki hoca tayin edilmekte olup bunlardan birisi sorumlu olunan grubun ders hocası diğeri ise müzakere hocasıdır. Kuran bilmeyenlere bizzat Süleyman Hilmi Tunahan’ın yazmış olduğı elif cüzünden kuran öğretilmektedir.

Bu elif cz altı sayfalık olup cemaat mensuplarının ifadelerine göre, öğrencilerin kısa zamanda kuran öğrenmelerini sağladığı için tercih edilmektedir. Bu elif cüzünde ilk bölümde, kuran harfleri ve harekeleri gösterilmektedir. İkinci bölümde, kuran harfleri birleştirilerek kelimeler oluşturulmuş, kelimelerin okunması üzerine çalışmalar düzenlenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, kurandan kısa sure ve ayetler, namaz duaları, kelime-i tevhid, âment duası,

Allah'ın zâtî ve sübûtî sıfatları yer almaktadır. Öğrenci harfler ve kelimelerden sonra bu ayet ve duaları okuyarak kuran okumaya adım atmaktadır.

Kuran okumaya başladıktan sonra öğrencilere hocaları tarafından tâlim dersi başlatılmaktadır. Bu derste önce hocaların telaffuz ettiği kuran ayetlerini öğrenciler de aynı şekilde telaffuz etmeye çalışarak okuyuşlarını düzeltmektedirler. Beraber okunan Kuran sayfasını daha sonra öğrenciler kendileri tekrar çalışıp hocalarına dinletmektedirler. Bu hocanın okuyuşuyla telaffuzun düzeltilmesi esnâsında da öğrencilere “mehârici huruf” denilen, Kuran harflerinin çıkış yerleri öğretilmektedir.

Ayrıca öğrencilerin okuyuşlarının hızlanması için kurandan cüzler verilip sesli şekilde okutulmaktadır. Öğrenciler bu derslerde, bir kuran sayfasının hem bütün harflerinin yerinden çıkarılarak, yanlışsız talimli bir şekilde okunması yetisini kazanırlarken, hem de bir sayfayı bir dakikada okuyacak seviyeye ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Öğrenciler bu seviyeye gelinceye kadar bu kuran cüzlerini sesli okuyup, sayfa dinletme derslerine devam edilmektedir.

Bu şekilde devam eden Kuran dersleriyle birlikte öğrencilere, emekli imam-hatiplerden Hafız Hattat Yusuf Tavaslı tarafından yazılan “Kuran Talebelerine Sualli Cevaplı Tecvit Dersleri” adındaki “Karabaş Tecviti” hem ezberletilmekte hem de kuran üzerinde anlatımlı ve uygulamalı ders verilmektedir. Öğrenciler bölüm bölüm bu tecvidi ezberleyip öğrenmeye başladıklarından itibaren kuran üzerinde uygulamalı tecvit derslerine girilmekte ve Kuran üzerinde “tecvit çözümü” yapılarak tecvit ilminin sağlamlaşmasına çalışılmaktadır.

Tecvit ilminin yerleşmesinden sonra öğrencilere kuran harflerinin “sıfatları” öğretilmektedir. “Sıfâtı Lâzıma” ve “Sıfâtı Ârızalar” şeklinde ayrılan bu sıfatlar, kuran harflerinin nasıl telaffuz edileceği ve nasıl çıkarılacağıyla alakalı olup öğrencilere bu bilgiler verilmektedir.

b- Kurandan Bazı Bölümlerin Ezberlenmesi

Yukarıda açıklandığı şekilde kuran ilimlerinin öğretildiği öğrencilere aynı zamanda ezber dersi de uygulanmaktadır. Bu derste öncelikle namaz sureleri yanlışsız ve tâlimli bir şekilde öğrencilerden ezbere dinlenmektedir. “Fil Suresi”nden başlayarak “Nas Suresi” dâhil namaz surelerini ezberleyen öğrenciler bir üst seviyeye geçmektedirler. Bu ikinci seviyede ise “Duhan Suresi”nden itibaren “Hümeze Suresi” dâhil ezberleyerek hocalarına dinletmeye devam etmektedirler. Bu ezberlerini dinleterek tamamlayan öğrenciler üçüncü ve son seviyeye geçerek Kurandaki bazı uzun sureleri ezberlemektedirler. Bu uzun

sureler içinde “Yasin Suresi, Fetih Suresi, Rahman Suresi, Vâkıa Suresi, Mülk Suresi ve Nebe’ Suresi” bulunmaktadır.

Bütün bu surelerin ezberlenmesinden sonra kurandan bazı bölümler de “aşırî şerif” olarak ezberletilmektedir. Öğrencilere ezberletilen bu sure ve ayetlerin her sene başında ve sene içinde sık sık tekrar ettirildiği ve hocaları tarafından tekrar tekrar dinlendiği görülmektedir.

c- İlmihal Bilgisi ve Diğer Dini Bilgilerin Öğretilmesi

Kuran kurslarında kalan öğrencilere bir taraftan yukarıda anlatıldığı şekilde kuran-ı kerim ve kuran ilimleri öğretilirken, diğer taraftan da “ilmihal” ve “dini bilgiler” dersleri verilmektedir.

İlmihal dersi olarak Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebelerinden ve cemaatin ileri gelenlerinden olan Hasan Arıkan tarafından yazılmış bulunan ve bilinen ilmihallerin özeti olduğu görülen, cemaatin yayınevi olan fazilet neşriyat tarafından basılan “*Muhtasar İlmihal*” kitabı okutulmakta ve öğrencilere hem anlatılmakta hem de ezberletilmektedir. Bu kitapta öncelikle iman ve imanın şartları, İslam’ın şartları içerikleri, farzları, vacipleri ve sünnetleri ile en kısa şekilde açıklanmakta ve sonunda da bazı dualara ve dini soru-cevaplara yer verilmektedir.

Bu ilmihalin ezberletilmesi dışında girilen genel derslerde 5-10 dakika kadar, ayrıca düzenli olarak haftada bir veya iki gün öğrencilere dini sohbetler yapılmaktadır. Bu sohbetlerde ayrıntılarına da değinilerek abdest, namaz, tesettür, ilim öğrenmenin fazileti, tasavvuf ve İslam âdâbı başta olmak üzere dini konular hakkında öğrencilere mâlumât verildiği görülmektedir.

Bu usulün Süleyman Hilmi Tunahan’ın usulü olduğu, kendisinin de derslerinde ara ara dini veya güncel meseleler hakkında sohbet ettiği talebeleri tarafından ifade edilmekle birlikte, ayrıca vaiz ünvânıyla camilerde de sohbetler yaptığı bilinmektedir.

d- Arapça İlimlerin Öğretimi ve Eğitimi

Kuran kurslarına gelen öğrenciler bir sene kadar yukarıda tarif edildiği üzere kuran ve kuran ilimleriyle meşgul olup bu yönde çalıştırıldıktan sonra, hocalardan oluşan bir heyet tarafından imtihana tabi tutulmaktadırlar. Bu imtihani başarıyla geçen öğrenciler Arapça ilimleri öğrenmeye hak kazanmaktadırlar.

Arapça konusunda ilk bilinmesi gereken husus, cemaatin kendi ifadesiyle klasik usulde yani Osmanlı medreselerinde okutulduğu şekilde Arapça öğretilmekte olunduğudur. Bu sebeple Arapça ilimleri okumaya başlayan öğrenciler öncelikle “Emsile”¹⁰⁵ kitabından başlamaktadırlar.

Emsile kitabı Arapça kelime kalıplarını ve kelime çekimlerini anlatan bir kitaptır. Öğrencilere “nasara” örnek kelimesi üzerinden, hem bu kelime kalıpları ve çekimleri hem de çekilen kalıpların anlamları ezberletilmektedir. Ezberini tamamlayan öğrencilere farklı kelimeler verilip, bu kelimeleri ezberledikleri kalıplara göre çoğaltmaları istenmektedir. Verilen kelimeyi çoğaltan öğrenci çekim kalıpları ve anlamlarıyla birlikte bu kelimeleri de hocasına dinletmektedir.

Son aşama olarak ise görevli hocalar gruptaki öğrencileri tek tek sınava tabi tutarak kalıpları, çekimleri ve anlamlarını karışık şekilde sormaktadırlar. Gruptaki bütün öğrenciler karışık şekilde sorulan sorulara cevap verecek seviyeye ulaştıklarında “emsile” kitabının bitirildiği anlaşılmaktadır.

“Emsile” kitabını bu usulde bitiren öğrenciler ikinci kitap olarak “Binâ”¹⁰⁶ kitabını okumaktadırlar. Bu kitapta Arapçadaki kelimelerin harf eklenerek çoğaltılışları ve anlamlarının değiştirilişi anlatılmaktadır. İkinci kitap olan “Binâ” kitabından itibaren öğrenciler Arapça orijinal halinden ibare¹⁰⁷ okumaya başlarlar. Okuma usulü şu şekildedir:

Gruptan bir öğrenci “okuyucu” olma görevini üstlenmektedir. Bu öğrenci daha önce okuyan öğrencilerden veya hocalarından yardım alarak o gün okunacak dersin ibaresini okumak üzere çalışmaktadır. Derse girildiğinde ilk önce okuyucu olan öğrenci ibareyi cümle cümle okumaya başlamaktadır. Okuyucu tarafından okunan cümle hoca tarafından tekrar edilip varsa yanlışları düzeltilmektedir. Daha sonra grup hocası tarafından ibarenin anlatımı yapılmaktadır.

Günlük alınan dersi ders hocası anlattıktan sonra, aynı dersin tekrarı ve iyice anlaşılması için, ders hocasının haricinde gruplara verilen ikinci hoca yani “müzakere hocası” tarafından “müzakere dersi” denilen bir derse daha girilmektedir. Bu müzakere dersinde öğrencilerin dersi pekiştirmesi amaçlanmaktadır. Müzakerede dersin tekrar gözden geçirilmesinden sonra grubu

¹⁰⁵ Klasik usul Arapçada ilk okunan kitap “İlmi Sarf” ın bir bölümü olan *Emsile* kitabıdır.

¹⁰⁶ “İlmi Sarf” ın başka bir bölümü olan ve okutulan ikinci kitaptır.

¹⁰⁷ “İlmi Sarf”, “İlmi Nahiv” gibi konulardan bahseden Arapça kitapların orijinal metinlerine “ibare” denilmektedir.

oluşturan öğrenciler ikili en fazla üçlü gruplara ayrılarak çalışma düzenine geçmektedirler.

Geçilen çalışma düzeninde “çalışma eşi” olan her grup bir arada oturmaktadır. Öncelikle her grupta grubu oluşturan herkesin tek tek dersin ibaresini okuması sağlanmaktadır. Diğerleri ise okuyan arkadaşlarını dinleyerek yanlışlarını ve eksiklerini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Bu ders grupları her bir öğrenci ibareyi okuyup tek tek anlattıktan sonra ayrılmaktadırlar. Birlikte yapılan bu grup çalışmasının ardından her öğrencinin bireysel olarak yapmakta oldukları dersin ezberlenmesi süreci gelmektedir.

Bu süreçte her öğrenci farklı yerlerde oturtularak, (dikkat dağılımını engellemek amacıyla yüzlerini duvara dönerek o şekilde oturmaları tercih edilmektedir) yapılan toplu çalışmalar sonrasında sesli bir şekilde o günkü derisi tekrar edip ezberlemeye çalışmaktadırlar. Dersin ezberini bitiren öğrenci isterse önce tekrar mahiyetinde bir arkadaşına sonrasında ise hocasına dinletmektedir. Genel programda bu yapılan çalışmalar akşam yatma saatine kadar sürmektedir. Bu nedenle öğrencilerden derisi hazır olanlar eğer vakit kalırsa derslerini akşamdan hocalarına dinletmektedirler. Vakit kalmadığında ise derisi hocasına dinletme işlemi ertesi sabaha “takrir derisi” ne bırakılmaktadır.

Dersin alınmasını takip eden gün sabah kahvaltısından hemen sonra “takrir derisi” ne girilmektedir. Bu derste ders ve müzakere hocaları öğrencilerin derslerini ezberden dinlemektedirler. Böylece bir günlük ders anlatımı, çalışması, ezberlenmesi ve dinletilmesiyle tamamlanmaktadır.

“Bina” kitabı bu usulle bitirildikten sonra bu grup, hocalardan oluşan heyet tarafından tekrar imtihan edilmektedir. Eğer başarılı görülürlerse bir sonraki kitaba başlamaktadırlar.

Okutulan bir sonraki yani üçüncü Arapça kitap “İlmi Nahiv¹⁰⁸” den bahseden “Avâmil” kitabıdır. Avâmil kitabı özet olarak üç bölümden oluşmaktadır; Âmil – Ma’mul – İ’rab. Âmil bölümünde Arapça kelimeler üstünde etkili olan harf, isim ve fiillerden bahsedilmektedir. Ma’mul bölümünde etkilenen kelimeler olarak isim ve fiiller, İ’rab bölümünde ise bu kelimelerin aldığı değişiklikler ve şekilleri anlatılmaktadır. Bina kitabında uygulanan aynı usul ile Avâmil kitabı okutulmaktadır.

¹⁰⁸ Avâmil, “İlmi nahiv” den bir bölüm olmakla birlikte, “İlmi nahiv” Arapça bir gramer ilmi olup hakkında başka kitaplar da bulunmaktadır.

Avâmil’den sonra ise yine “İlmi Sarf”tan bahseden ve Arapçadaki sahih ve i’lalli kelimelerin asıllarını ve türetilişini anlatan “Maksut” kitabı aynı usulde okutulmaktadır. Bu kitapta öğrenciler Arapça kelimelerin meydana getirilişini ve kökenlerini öğrenmektedirler.

Maksut kitabından sonra da ilmi Nahiv’den bahseden ve Avamil’in biraz daha geniş versiyonları olan İzhar ve Kâfiye adlı kitaplar okutulmaktadır. Öğrenciler İzhar okuyacak seviyeye geldiklerinde, “Nurulizah” adlı fıkıh kitabını da aynı zamanda okumaya başlamaktaadırlar. Nurulizah kitabı fıkıh meselelerini oldukça özet şekilde ele alıp açıklayan bir fıkıh kitabıdır.

İlmi Nahiv’den bahseden İzhar ve Kâfiye kitaplarını okurken diğer taraftan Nurulizah adlı fıkıh kitabını okuyan öğrenciler bu iki dersle birlikte “kelime ve terkip” dersleri de almaktadırlar. “Kelime Dersi”nde Arapça kelimelerin asılları ve kökenleri üzerinde çalışan öğrenciler, “Terkip Dersi”nde ise kelimelerin Arapça cümle içinde hangi rollerde bulunduklarını çözmek üzerine çalışmaktadırlar.

Arapça derslere başlayan bir öğrenci eğitiminde, en hızlı bir en fazla ise üç senede buraya kadar anlatılan seviyeye ulaşmaktadır. Bu süreye yaz dönemi dâhil edilebildiği gibi, dâhil edilmediği zamanlar da vardır.

Ayrıca bu noktada belirtmek gerekir ki “Süleymancı” cemaatin kuran kursları kendi içinde eğitim olarak kademelere ayrılmaktadır. *İlk kademe* “İbtidâi” kademedir. Bu kademede ilk olarak Kuran ilimleri ve ezberleri ile İlmihal bilgileri verilmektedir. Bu aşamayı bitiren öğrenciler de en fazla ilk dört kitap olan Emsile, Binâ, Avâmil ve Maksut’u okumaktadırlar.

İkinci kademe de, bazen uygulamaya konulup bazen ise kaldırılan “İhzâri” kursları bulunmaktadır. İhzâri kademe olduğu dönemde Kuran bilgileri ve ilk dört Arapça kitap hızlıca tekrar edilip özellikle İzhar, Kâfiye, Nurulizah, Kelime ve Terkip derslerinin üzerinde durulur.

Kuran Kurslarının *üçüncü kademesi* “*Tekâmül altı*”dır. Bu seviyede de o seviyeye kadar okunan her şey hızlı bir şekilde tekrar edildikten sonra “Metinler” denilen kitap grubu okunmaya başlanmaktadır. Bu kitap beş kitap grubundan oluşmaktadır. Bunlar; Emâli, İsâgûci, Alâka, Akâid ve Menâr kitaplarıdır. Özellikle ilk dördü tekâmül altında Nurulizah kitabıyla birlikte okutulmaktadır.

Dördüncü ve son kademe ise “*Tekâmül*”dür. Bu kademe öğrencilerin stajyer olarak hocalık üzerinde ve ileri seviyede ilimlerde eğitim aldıkları

kademedir. Bütün kademelerde olduğu gibi öncelikle genel bir tekrar yapıldıktan sonra “Metinler” grubunun son kitabı olarak “Menâr” okunmaya başlanmaktadır. Bu kitabın ardından ise sırasıyla;

- Arapça fesahat ve belâğât kitabı olan “**Telhis**”,
- İleri seviyede fıkıh kitabı olan “**Kuduri**”,
- İmam Bûsiri’nin Hz. Muhammed’i övgü için yazdığı “**Kaside-i Bürde**”nin Arapça bütün beyitleri,
- İmamı Rabbânî’nin mensuplarına yazdıklarından oluşan iki cilt halindeki “**Mektubat**”,
- Süleyman Hilmi Tunahan’a ait olan “**Kibrit-i Ahmer**” risalesi,
- Seçme Hadis-i Şeriflerden oluşan “**Muhtârul Ehâdis**”,
- Kuran’a dâir bilgilerden bahseden “**Cezeri**”,
- Seçme hadisi şerif ve ashâbın sözlerinden meydana gelen “**Münebbihât**”,
- “Hammâmi Tefsiri” olarak meşhur olan “**Yasin-i Şerif Tefsiri**” kitabı,

Bütün kademelerde uygulanan diğer bir derste “Sohbet Dersi”dir. Bu derste hocalar sırayla öğrencilere sohbet anlatmaktadırlar. İbtidâi kademedede İslam dininin ana mevzuları hakkında başlayan bu sohbetler, kademe atlandıkça tasavvuf ağırlıklı olmaktadır. Son kademeler de ise öğrencilere nasıl sohbet edecekleri öğretilmeye çalışılmaktadır. Hatta pratik yaptırmak amacıyla ara ara seçilen bazı öğrencilere de sohbet ettirildiği bilinmektedir.

Kuran kurslarında ibtidai kademededen başlayan bir öğrenci, bir sene kuranı kerim ve dini bilgiler, bir veya iki sene de Arapçanın başlangıç kitaplarını okuyarak en fazla üç senede bu kademeyi tamamlamaktadır. İhzari kademenin bulunduğu dönemlerde ihzari, tekâmül altı ve tekâmül kademeleri birer senede tamamlanmaktadır. İhzari kademe olmadığı zaman ise bazı durumlarda tekâmül altı iki sene sürebilmektedir. Ancak yine de çoğunlukla birer senede bu kademeler de tamamlanıp mezun olan öğrenciler, yöneticiler tarafından belirlenen kuran kurslarında “hoca” olarak göreve başlamaktadırlar.

Mezun olan bütün öğrenciler kurslarda hoca olarak görev alamadığından, diğer mezun öğrenciler de dışarıdaki ihvana hizmet alanında istihdam

edilmektedirler. Yeni mezun olan öğrencilerden bir kısmı da cemaat mensuplarına ait olan kreş ve çocuk yuvalarında göreve başlamaktadırlar.

Yukarıda belirtilen eğitim sistemi gerek kız kurslarında gerekse erkek kurslarında aynı düzende devam ettirilmektedir. Ancak erkek kurslarında talebelerin kurs dersleri bakımından daha ileride oldukları ve daha fazla Arapça eğitim aldıkları görülmektedir. Erkek kurslarındaki talebelere, kız kurslarında okutulan ve yukarıda sayılan eserler dışında; El-Fevâid, Durer ve Gurer, Mir'âtül Usûl, Şemsiyye, Ferâiz kitapları ve klasik tefsirlerden bazı bölümler de belirtilen usullerde okutulmaktadır.

Son yıllarda cemaatin şimdiye kadar ihmal ettiği görülen hafızlık eğitimine de hız kazandırdığı görülmektedir. Süleyman Hilmi Tunahan döneminde talebelerin çoğunluğu hafızken, sonraki dönemlerde bu oranın giderek düştüğü bilinmektedir. Zira cemaat Kuran ve Kuran ilimlerine ağırlıklı olarak devam ettiği halde uzun bir süre hafızlık eğitimini devam ettirmemiştir. Ancak son dönemde özellikle cemaatin tekâmül seviyesinde kurslarından mezun olanlara yönelik hafızlık kurslarını faaliyete geçirdiği ifade edilmektedir. Bu konuda cemaatin farklı olduğu nokta hafızlık eğitimini Arapça eğitiminden sonraya ertelemeleridir. Bu farklılığın izahı olarak; Arapça eğitimini tamamlayan talebelerin hafızlığı daha kolay ve daha sağlam yaptıkları belirtilmektedir. Şunu da belirtmek gerekmektedir ki; cemaatin hafızlık kursları genel olarak tekâmül mezunlarına hitap etse de, talebelerin arasında nadir de olsa küçük yaşta bu eğitimin verildiği çocuklar da bulunmaktadır.

C. CEMAATİN YURT DIŞINDAKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Süleyman Hilmi Tunahan'ın cemaati 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'den Batı Avrupa'ya çalışmaya giden, uzun süre dini, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ihmal edilen işçilerin, dini taleplerini karşılamak ve çocuklarına din eğitimi vermek üzere Avrupa'da faaliyet göstermeyi amaçlamıştır. Bu amaçla ilk defa 1973 yılında Almanya'nın Köln şehrinde bir "İslam Kültür Merkezi" kurulmuştur. Sonraki dönemlerde diğer kıta ve ülkelere de yayılan bu cemiyetler vasıtası ile cami, kütüphane, toplantı salonu gibi mekânlar yaptırılarak yakınlarında da Kuran Kursu faaliyetleri sürdürülmüştür.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Komisyon, a.g.e., s:377

Günümüzde “Süleymancı” cemaat mensupları yurt dışında da yaygın bir şekilde dini eğitim ve öğretim yapmaktadırlar. İlk yurt dışı faaliyetlerine Avrupa ülkelerinde başlayan cemaatin günümüzde, Asya ülkeleri, Afrika ülkeleri, Arap ülkeleri ve diğer Türk Cumhuriyetlerinde de yaygın şekilde dini eğitim faaliyetlerinde bulundukları bilinmektedir. Bu konudaki faaliyetlerde, cemaatin tekâmül mezunu olan mensuplarından gidilecek ülkeye göre vazifelendirdiği görülmektedir. Giden görevlilerin de ilk olarak ders okutulacak bir yer ayarladıkları sonrasında ise yerel halk ile tanışıp okutmak üzere talebe topladıkları anlatılmaktadır.

Cemaatin yurt dışındaki faaliyetlerinde dikkat çeken nokta yerel halkın yetiştirilme çabasının önde gelmesidir. Bu amaçla Müslüman olmayanların Müslüman olmaları için çalışılırken, Müslüman olanlara da her türlü yardım yapılmaktadır. Eğitim öğretim faaliyetlerinden başka, fakirlere gıda ve giyecek temini, özellikle Afrika’daki fakir halka her türlü ihtiyaç yardımı yapılmaktadır. Hatta son dönemlerde kurban hizmeti adıyla Türkiye’deki halktan kurban talepleri alınarak bu ülkelerde kesilmekte ve halka dağıtılmaktadır. Cemaat yerel halktan talebe yetiştirip, tekâmüle İstanbul’a göndermektedirler. Bu şekilde İstanbul’da tekâmülden mezun olan talebeler kendi ülkelerine gidip eğitim ve öğretimi devralmaktadırlar.

Yurt dışındaki faaliyetleri daha iyi anlatabilmek amacıyla, cemaati Kemal Kacar’ın idare ettiği dönemde bizzat onun tarafından Amerika’ya gönderilen, orada eğitim faaliyetlerinin oluşması ve gelişmesi için çalışan Burhan Satar Beyefendi ile bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeden elde edilen bilgiler özet hali ile aşağıda verildiği şekildedir.

a. Burhan Satar Beyefendi İle Yapılan Görüşme

Ben 1933 yılında doğdum, adım Burhan Satar. Askerlik yapmadan önce Kuranı talim ve tecvitle öğrenip hafızlığımı yaptım. İlk hafızlık hocam muhterem annemdir. Sonrasında da Sapanca vaizi Raşit Efendi ve bazı eski muallimlerden yine bazı müftü efendilerden bir müddet ders okudum. Kısıklı’da Hacı Süleyman Efendi var diye duyup 3-4 defa Kısıklıya gelip aradıysam da maalesef hazretimizi hayatta iken bulamadım. Ancak talebelerinden Rize’li Bayram amcadan çok şey öğrendim. Yine Lütfü Davran ile sık sık sohbet ederdik. 1962 yılında ilk kez Lütfü ağabeyin orada merhum Kemal Kacar ile tanıştım. 1965 yılında Sakarya’ya Din Görevlileri Murakıbbı olarak tayin edildim. Kemal ağabeyin de Sakarya’da tuğla fabrikası vardı. Bu sebeple haftada bir, iki defa Sakarya’ya gelirdi ve 5-6 kişilik bir grup beraber hatim yapardık. Memuriyet hayatımızın dışında kalan zamanımızı hizmetlere ayırdık. 1972 yılına kadar böyle devam ettik. 1971 yılında

Diyanetten ayrılıp ticarete atıldık ve aynı zamanda sekiz sene de Demokratik Parti'den Sakarya Genel Meclis Üyeliği yaparak 12 Eylül ihtilâline kadar siyasette kaldık.

1979 senesinde A.B.D.'den davet geldi ve oraya gidip Yusuf Büyükgöze ile buluşarak o sene Ramazan hizmetimizi orada yaptık. Dönmeden önce Kemal ağabey "*Biraz daha kalıp araştırın bakalım hizmet yapılabilir mi?*" dedi ve birde kalıp araştırdık. Üniversite kampüsünde birkaç konferans yaptık. Döndüğümüzde ağabeyimiz bizi karşılayıp durumu dinlediler. Dedik ki "*Biraz zor olsa da sabır ve zamanla hizmet mümkündür.*" Bu hadiseden bir müddet sonra ağabeyimiz çağırdı ve "*Seni A.B.D.'den istiyorlar ne yapalım?*" dedi. Meğer ona mektup yazmışlar o da bana soruyor bende "*Emriniz olursa giderim efendim*" dedim. "*Hayır, sen çoluk çocuk sahibisin git onlarla da konuş, gidebilersen memnun olurum*" dediler. Ben de eve gelip konuştum dört çocukla gitme kararı aldık ve 6 Mayıs 1981 tarihinde oğlumuzu ortaokula giderken bırakıp gittik. 2002 yılına kadar orada kaldık ve şu anda A.B.D.'de kırk küsur şubesiyle en büyük dini topluluk olarak hizmet etmekteyiz.

Oraya giderken "*Bir emriniz var mı?*" diye sorduğumda; "*Bir emrim yok ama iki tavsiyem var*" diyerek şu tavsiyeleri yaptılar;

1- İster Türk olsun ister A.B.D. olsun devletlerin aleyhinde asla konuşmayın.

2- A.B.D.'de Yahudiler güçlüdür. Yahudiler ve Yahudilik aleyhinde de asla konuşmayın.

Bir müddet sonra biz hizmetleri ilerletmiş, düzene sokmuştuk. Kemal ağabeyin tavsiyelerinin bize çok büyük faydaları oldu. Bu tavsiyeleri sayesinde hem devlet görevlileri, hem bizim orada bulunan elçiliklerimiz hem de A.B.D.'de bulunan bütün lobiler ile çok iyi ilişkilerimiz oldu. Bir müddet sonra Kemal ağabey ziyarete geldiklerinde "*Buradakiler sizden çok memnun, bunu nasıl yaptınız?*" diye sordular. Bende "*Efendim sizin talimatlarınızı ve tavsiyelerinizi uyguladık*" deyince çok memnun oldular ve "*Aferin çocuğum, biz dünya siyasetini bilmezsek, bu hizmetleri yürütemeyiz. Bunu mübalağaya kaçmamak üzere yapmak lazım*" dediler.

Kemal ağabey siyasette bir dehâ idi. Onun tavsiyeleri sayesinde A.B.D.'de hizmetlerimizde çok ilerledik. Devam ettirdiğimiz bu tavır sebebiyle Yahudi lobisi ile iyi geçindik, büyükelçilikler ile iyi geçindik ve her şeye rağmen hizmetlerimizi devam ettirdik. Cami yaptırдық, dernek açtık ve okutmaya

anlatmaya devam ettik. 2002 yılında da bizden sonrakilere hizmeti devrederek Türkiye'ye geri döndük

3.BÖLÜM: UYGULAMALI ARAŞTIRMA

A. MÜLAKAT SONUÇLARI

Yapılan çalışmaya ek olarak, özellikle cemaatin kurucusu ve ismini aldığı zat olan Süleyman Hilmi Tunahan'ın hayatta olduğu dönemde verdiği dini eğitimin metotlarına ve usullerine ışık tutması açısından, bizzat onun ders halkasında bulunmuş ve onun eğitiminden geçmiş olan talebelerinden bazılarına ulaşp, onun metot ve usullerine dair sorular sorduk. Yapılan bu görüşme ve mülakatların sonucuna ve özetine çalışmamızın son kısmında yer vermekteyiz. Görüşme yaptığımız Süleyman Hilmi Tunahan'ın şahsi talebeleriyle yapılan mülakatlarda sorulan sorular ve bu sorulara verilen cevapların özet şekli aşağıda yer aldığı şekildedir.

a. Mehmet Arıkan Beyefendi İle Yapılan Mülakat

SORU 1- Kendinizi tanıtır mısınız? Süleyman Hilmi Tunahan ile nasıl tanıştınız ve nasıl talebesi oldunuz anlatır mısınız?

CEVAP 1- Benim adım Mehmet Arıkan. Babam üstazımızın ilk talebelerinden olan Çırpanlı Hoca efendinin, Alâiye'deki (Alanya) ilk talebelerinden Mustafa Arıkan'dır. Çırpanlı Hoca efendinin evinin narenciye bahçesinde, bekçi evi gibi bir odadan ibaret olan bir yer vardı. Bir müddet burada okutup sonra kendi hane-i saadetlerinde okutmaya devam ettiler. Tabi öyle açıkça gidip gelip resmen ve alenen okumaya imkân bulamıyorlardı. O günkü şartlarda fevkalâde ağır tâkibat vardı. Bu nedenle ben çok kere babamın gece yarısında gittiğini ve sabahleyin sabah namazında döndüğünü hatırlıyorum. Babamlar da birkaç arkadaş gecenin karanlığında, Çırpanlı Hoca efendinin üstazımızdan aldığı Allah'ın dinine , kitabına, ulumu ilahiye ve maârifî sübhâniyeye ait olan ilimleri hocalarından alırlardı.

O dönemlerde üstazımızın hedefinde, ders halkasının her gün genişlemesi ve kürre-i arzın her yerinde istisnasız islâmın tebliğ edilmesi, öğretilmesi, okutulması, dini ilimlerin ihya edilmesi azim ve gayreti vardı. Bu söylediklerim 1949-1950' li yıllar bizim hatırladığımız dönem. Bizim o dönemde Alâiye'de rahmetli dedeme ait bir konak vardı. Dayım orada kalıyordu. O konağın bir bölümünde ilk olarak ders okumaya başladık. Köyümüz oba köyü, şehre birkaç km. mesafedeydi. Oraya talebe temin ediliyor ve ilk dönemlerde kaçak göçek

okutuluyordu. Sonradan o kurs resmi olarak açılıp resmi Kuran Kursu halini aldı. Sonra babama ait bir yerde o günün şartlarında ibtidâî bir bina yapıldı biz de orada okumaya başladık. Bu söylediklerim en küçük olduğumuz yaşlarımız henüz 1. Sınıfa gidiyoruz, okul çağındayız okumaya başladık.

Babam o dönemde Kuyularönü Camii'nin altındaki dükkânında manifatura ticareti yapıyordu. Dükkânı da olduğu için sık sık İstanbul'a gelip giderdi. Üstazımıza da çok hayran ve âşıktı. Babam üstazımızın evladı, mensubu, 1938'den itibaren ona bîat etmiş, onun mânevi irşadına muhatap olmuş ve Alâiye'de onun talebesinden ders almaya başlamış olan bir kimliğe sahipti. O dönemde üstazımız henüz derli toplu bir tedrîsat yapamıyor. Camilerde imam veya müezzîn odalarında filan okutuyor. İstanbul'a her gelişinde babam da eline kitabını alır Alâiye'de okuduğu dersleri birde üstazımızdan okumak için onun derslerine katılırdı. İstanbul'a gelip gittikçe üstazımızı da ziyaret edip Alâiye'deki hizmetlerden, faaliyetlerden bahsediyor ve kendi çocuklarının da (ağabeyim ve ben) orada okuduklarından bahsediyor. Ağabeyimin mazur bir tarafı olduğundan üstazımız buyuruyor ki *“Bir gelişinde Mehmet'i de getir”* yani ikimizden birisini görmek istemişler mübarek.

Bunun üzerine babam bir defasında gelirken beni de yanına aldı. Küçük olduğum için net hatırlamasam da o zaman yollar filan düzgün değil, düzenli vasıta yok. Vasıta bulunursa geliniyor yahut 15 günde bir gemi geliyor narenciye yükleme için hangisini kullandık hatırlamıyorum ama bir şekilde İstanbul'a geldik. 1950 veya büyük ihtimalle 1951 senesiydi. Babamla geldiğimizde o günün şartlarında Sirkeci'de ikisi de küçük oteller olan ya *“Şen Bursa Otel”* veya *“Konya Otel”*ne indik. Hocapaşa Camii'ne yakın bir yerdi. Sabah olunca babam dedi ki; *“Oğlum! Büyüklerin huzuruna hem zahiren hem de batinen temiz olarak gitmek lazım. Gel ben seni bir yıkayayım.”* Tabi yoldan gelmişiz, birkaç günlük en az bir haftalık zaman geçti yolda. Hocapaşa cami'nin tam karşısında Hocapaşa Hamamı vardır. Oraya gittik yıkandık, otele döndük hazırlandık Çamlıca'ya gideceğiz. O zaman üstazımız Çamlıca'ya yeni taşınmış, daha evvel Şehzadebaşı'nda oralarda oturuyormuş. Üsküdar'a indik oradan son durağı Kısıklı olan bir tramvay var ona bindik ve Kısıklı'ya geldik. Şimdiki Çamlıca Palas'ın olduğu yerde bahçenin devamı gibi telden bir çit çekilmiş, duvar filan yok. Girişte mandalla tutturulmuş iptidai kırmızı bir kapı var. Üstazımızın misafirlerini kabul ettiği şu anki misafirhane yok daha yeni yapılıyor. Hâne-i saâdetleri de onun daha yukarısında olan eski bir köşktü.

Patika bir yoldan oraya doğru ilerlerken tam varacağımız noktada, şimdi hiç unutmadığım üç kişi vardı. Birisi rahmet olsun ruhuna eski Çatalca Müftüsü Lütfü Davran, o zaman müftü filan değil duvar ustalığı yapıyor. Üstazımızın

evladı, mensubu olarak gelmiş çalışıyor. Yanında Kadıköy’de zücaciye mağazası olan, onunda ruhuna rahmet olsun Tokat’lı Mehmet Üçdirhem vardı. Mağazasının ismi “*Bursa Pazarı*” idi hatta bizim mektuplarımız hep onun vasıtasıyla gider gelirdi. Üçüncü olarak da onlara yardım eden, yaşı benden birkaç yaş büyük, hala hayatta Allah selamet versin, ömrünü bereketlendirsın Kayseri’li Mehmet Akay vardı. Üstazımızı ilk görüşünüz dediniz ya ordan buraya geldik.

Bu üç kişinin arasından çıkıp üstazımızın hâne-i saadetlerinin kapısını çaldık. Mübârek bir nuru mücessem gibi kapıyı bizzat kendileri açtılar. Babam hemen eğildi elini öptük, bizi içeri buyur ettiler. Bizi misafir kabul odasına aldılar. İlk huzuru saadetlerine ulaştığım gün hatırımdaki şekliyle böyledir. Odada sedir şeklinde kanepeler, ön tarafında içeriye açılan bir kapı ve yanında da üzerinde minder olan tahta bir koltuk vardı. Mübârek buyur etti girdik oturduk, kendisi öndeki kapıdan içeriye girdiler. Kısa bir zaman sonra tekrar o kapıdan içeriye geldiler elinde bir kahve tepsisi, iki tane kahve ve su vardı. Mübâreğin elinden tepsiyi aldım kendiside yandaki koltuğa oturdular. Ben bu defa kahve tepsisini üstazımıza götürdüm uzattım, “*yok o sizin*” buyurdular. Sonra babama uzattım ve belki de o güne kadar kahve içmemişken o gün orada, hane-i saadetlerinde içtik o kahveyi.

Karşımızdaki koltuğa oturduktan sonra ilk hitâbını şöyle hatırlıyorum; “*Evladım ismin ne?*” dedi ben de “*efendim Muhammet*” dedim. Hakikaten babam efendimize olan hürmet ve bağlılığı sebebiyle onun ismini vermiş, öyle kaydedilmiş ve öyle konuşuluyor. Ben böyle deyince mübarek kısa bir mürâkabe yaptılar ve sonra buyurdular ki; “***Evladım, biz Osmanlılar Rasûlüllah efendimizin ismi hassı olan Muhammed’i aynen telaffuz etmemişiz.*** (Elbette rasûlüllah efendimizin güzel isimleri çoktur ama ismi hâssı Muhammet’tir. Cenâbı Hak’kın da güzel isimleri çoktur ama ismi hâssı ve ismi zâtı Allah’tır. Allah; bütün güzel sıfatları toplayan ve bütün noksan sıfatlardan münezze olan, vacibül vücud zatın ismidir.) ***Küçük bir tâdilât ile Mehmet diye konuşmuşuz, telaffuz etmişiz. Olur ki bir kusurumuz olur yahut birisi bize çirkin bir laf söyler, herhangi bir uygunsuz hitapta bulunuruz, ruhu Rasûlüllah’ın rencide olmaması için mübârek ismini aynen değil de Mehmet diye telaffuz etmişiz. Esâsen yazılışı itibarıyla aynıdır. Biz Mehmet diyelim***” buyurdular. O günden sonra Mehmet olarak anılmaya başladık. Bu anlattıklarım huzuru saadetlerinde ilk bulunduğum sırada oldu. Tabi sonra babamla konuştular, hal hatırlattılar. İşte üstazımız ile ilk defa böyle müşerref olduk, teveccühât-ı mübarekeleri bu şekilde nasip oldu.

SORU 2- Süleyman Hilmi Tunahan ‘ın ders işleme sistemini ve mânevi (*tasavvufi*) yönünü tarif edebilir misiniz?

(ders işleme usûlündeki **maddi unsurlar**: öğrencilerin oturma şekli, müzakere yöntemi, okuyucu, önceden derse çalışma vs. - **mânevi unsurlar**: derse başlamadan okuduğu dua, ders arasında malumat, öğrencilere espri yaparak motive etmesi vs.)

CEVAP 2- Bu konuda hatırladığım bir nokta şöyledir; üstazımız sabah ezanıyla birlikte hâne-i saadetlerinden çıkarlar ve Kısıklı Camii’ne cemaate giderlerdi. Tabi camiye giderken bizim kaldığımız misafirhanenin önünden geçiyorlar. Mübârek geçerken bastonuyla birkaç defa camı veya kapıyı tıklattırlardı. Uyanmayan varsa da o tıkırtıyla hemen fırlar kalkardı. Derhal abdest alıp bizde camiye giderdik. O günkü şartlarda Kısıklı Camiinin öyle düzgün bir cemaati yoktu, cemaat birkaç kişiden ibaretti. Ama ne zaman üstazımız gitse imam efendi cübbesini çıkarıp üstazımıza ikram ederdi, namazı üstazımız kıldırırdı. Fakat nadiren biraz gecikilmişse imam efendinin de kıldırıldığı olurdu.

Namazdan sonra dua yapılır ve imam da cemaatte ayrılırlardı. Ancak üstazımız kalırdı ve her gün **“evrâdı şerif, evrâdı bahâiyye, fethiyye”** okurlardı. Biz birkaç talebesi de orada kalır ve dinlerdik. Öyle imamın önünde toplanıp oturmazdık, bunu istemezdi, herkes olduğu yerde otururdu. Çünkü tedrisat, hele Arapça okutmak rejim suçu en büyük suç o dönemde. Dolayısıyla bir hoca gelmiş talebelerine ders okutuyor gibi görünmesini istemezdi. Evrâdı şerifi okur, sonra duâsını yapardı mübârek, bizde dinler ve ayrılırdık. Ayrılırken de şöyle derdi **“ühâde-mevhade, sünâe-mesnâ”** (molla camide geçer birer birer, ikişer ikişer demektir). Yani topluca, grup olarak, bir arada çıkmayın, kimsenin dikkatini çekmesin demek isterdi. Bizde ona göre dağılırdık.

Mübârek aralarında en küçük genelde ben olduğumdan, camiden çıkarken de para verirdi, 10 veya 15 kuruş verir köşedeki gazete bayiinden bir **“Yeni Sabah”** gazetesi aldırırdı. O dönemde en muhâfazakâr olan gazete Yeni Sabah’tı. Camiden dönünce evine çıkmaz misafirhâneye giderdik. Gazeteyi uzatırdık ve şöyle bir göz atardı ve iri puntolarla yazılan haberlere bakardı, aralarında dikkat çeken bir şey varsa onu okurdu. Ama her gün düzenli olarak ikinci sayfadaki köşede, tek sütun halinde yer alan, Ordinaryus Prof. Şükrü Baba’nın dünya olaylarını değerlendiren dış politika yazısını mutlaka okur veya okuturdu. Bu şekilde devamlı dünya meselelerini takip edip yorumlaması çok mânidardır.

Ben bu durumu şöyle tefsir ediyorum; mâlum yeryüzünde cereyan eden hadisât ne varsa bunların kararı **“Divan-ı Sâlihîn”** denilen mânevi kurulda alınır. Bu divan-ı sâlihîn ise zamanın sahibinin riyâsetinde toplanır. Fakat zaman zaman esrarı kader divan-ı sâlihîn bir kesim mücazinin eline geçmiştir, işgali altında kalmıştır. Nitekim fetret devirleri bu şekilde olduğu dönemlerdir. O dönemlerde alınan kararların çoğu islâmın aleyhinedir. Mübârek üstazımız da bu divanda

alınan kararları zaten biliyor, bir de dünya gözüyle, yeryüzündeki akisleriyle takip edip, yorumluyor. Bizlere de bu hadiseleri yorumlayarak tefsir ediyor.

Meselâ, o günkü hadiselerden aklımda kalan Mısır’da bir darbe olmuş, Kral Faruk devrilmişti. Kral Faruk o dönemde sefahate düşmüş, nefsi hevâ peşindeydi ve üstazımız ona çok kızardı. Cemal Abdünnâsır ve General Necip iktidarı ele geçirmişlerdi. Mübarek bu darbeye manen destek verdiler. Bunlarda müspet adamlar değillerdi fakat zifiri karanlıkta küçük bir ışık menfezi meydana getiriyorlardı. Bu darbeden sonra İngilizlerin işgali altındaki Süveyş Kanalını millileştirdiler. İngilizler gemileriyle savaşa geldiklerinde de birçok gemilerini batırdılar. İşte o zaman mübarek çok teveccüh etmişlerdi. Zira Süveyş kanalının millileşmesi bir yerde onların kendi kimliklerine kavuşması anlamına geliyordu. **“Nâsırın arkasında ne nâsırlar var”** cümlesi mübareğe aittir.

Yine çok iyi hatırladığım bir hâdisde de, İran Şâhı Rıza Pehlevi öteden beri Osmanlı düşmanı ve Pers İmparatorluğu peşinde olan biriydi. Onun karşısında onunla mücadele eden Dr. Musaddık vardı ve bir ara başbakan oldu. Üstazımız hep Dr. Musaddık lehine dua ederdi, himmet ederdi. Dualarla biraz mesafe aldı ama tam tutunamadı yeniden Şah başa geldi. Temelde hepsi aynı ama tedricen de olsa Müslümanların kendilerine gelmelerine, islamın nefes almasına vesile olan meseleleri mübârek böyle takip eder, yorumlar, evlatlarına da ısrar ve ehemmiyetle anlatırlardı. Bu konuda en mühim sözlerinden birisi de şöyledir; **“Zamanının gidişâtını bilmeyen, dostunu düşmanını kavrayamayan, kimin hangi maske, hangi perde altında ne çevirdiğini idrâk edemeyen ârifi billâh olamaz.”**

1952 yılında Çamlıca’daki tâdilât ve misafirhanenin inşaatı bitmişti. Bizde Alâiye’de bir miktar okuduktan sonra (kâfiyeye kadar yahut kâfiye bitmişti) artık misafirhane de birkaç evladının kalıp ders okumasına müsâit hale geldiğinden, üstazımız **“Mehmet ile Hasan’ı getirsin”** diye haber göndermişler. Bugünkü gibi telefon vs. olmadığından telgraf veya mektup gönderiliyor ya da gelip gidenle haber gönderiliyor.

Bizimle birlikte iki arkadaşımız daha var biri Fazıl Temizerler, diğeri de Anamur’lu Yusuf amcanın oğlu Mehmet. Demek ki Hz. Üstazımız onları da çağırmış. Sonradan birde Alanya’da bize Konya Ereğli’sinden okumaya gelmiş olan Talha Kal diye bir arkadaşımız katıldı. Babam gibi manifaturacı olan bu arkadaşın babası beraber gidelim demiş. Ancak babamın o dönemde Alâiye’de devam eden bir hayli genişlemiş bir ders halkası var. Okuyan talebelerin adedi arttığı için ilâve yerler yapılması lazım. Babam dedemden dolayı orman köylüsü sayılıyor ve o zaman orman köylülerine orman idaresi tarafından bir kereste tahsisi yapılıyor. Tahsis babamın üzerine olduğundan, kursun da tamamlanması

lazım geldiği için bu işi halledeyim de sonra çocukları götüreyim diye düşünmüş. Böylece babam bizi götürmekte biraz gecikmiş bir hafta on gün kadar. Bu arada mübârek babama zuhur ediyor rüyasında mı yakaza mı bilemiyorum. Bir kuşluk vakti babama görünüp celalli bir ifadeyle diyor ki; **“Mustafa! Mustafa! Sen bu çocukların dersini geciktiriyorsun. Bunun vebalini biliyor musun?”**. Babam kendine gelince bakıyor ki kuşluk vakti, geciktirmenin ihtârını almış üzülmüş. Bizi alıp çarşıya götürdü üstümüze bir şeyler aldı ve yola çıktık.

O dönemlerde Antalya’ya giden doğru dürüst bir vasıta yok, arabası olan birini bulmuşlar. O zaman yatak, yorgan filan götürüyoruz çünkü yurt hizmeti yok. Üç arkadaş beraber Antalya’ya vardık. Antalya’dan İstanbul’a vasıta yok, babamlar bir taksiyle pazarlık yapmışlar, o taksiye bindik eşyalarımızı da bagajına koyduk. Bagaj kapanmadığı için bağladık bugünkü gibi görüyorum o durumu. Bursa yolundan Yalova’ya geldik arabalı vapura bineceğiz ama hava bozuk, deniz dalgalı vapur yanaştı yanaşmadı derken sabah oldu. Gemiye bindik Kartal’a geldik, oradan da kuşluk vaktinde Çamlıca’ya geldik. Evvelce anlattığım o kırmızı kapıdan içeri girip misafirhaneye geçtik, üstadımız da oradaydı. Babam diyor ki, bana zuhur ettiğinde söylediği şeyleri mübarek hemen hemen aynı saatte ve aynı şekilde tekrarlardı **“Mustafa! Mustafa! Sen bu çocukların dersini geciktiriyorsun. Bunun vebalini biliyor musun?”** Üstadımızın dersin bir gün gecikmesine bile tahammülü yoktu. Ulumu ilâhiye ve meârifî sübhâniyye biran önce okuyan nesillerin kalbine yerleşip, onların da ümmeti Muhammed’in imdâdına koşması lazım. Bu gayrete sahipler. İşte bu andan itibaren biz üstadımızın huzuru saadetlerinde, İstanbul’da kaldık ve tedrîsâta başladık.

Biz birkaç arkadaş misafirhânede kalıyoruz. Emekli müftü Mustafa Özaltın’da o zaman hâfız ve Bulurlu’da imamlık yapıyor. Üstadımızda okumaya bizden önce başlamış. Bir bisikleti var onunla misafirhaneye derse gelip gidiyor. Tabi o dönemde İstanbul’un nüfusu aklımda kaldığı kadarıyla 570 kûsür bin kişi, trafik yok. Bazen dersten dolayı camiye gitmek için son vakte kalırdı üstadımız ona derdi ki **“Mustafa atın hazır mı?”** (bisikletine at derdi mübarek) o da **“burada efendim”** diyince **“iyi o zaman biraz daha okuyabiliriz”** buyururdu. Amacı evlatlarının hepsi oradayken dersi tamamlamaktı. Demek ki dersin konusu bitmemiş, Mustafa Özaltın Hocam da namaza yetişecek onun için soruyor **“atın hazır mı?”** diye.

Maddi Unsurlar: Üstadımızın derse başlama usulü şöyleydi; mübârek yukarıdan hâne-i saadetlerinden aşağıya inerler ve kapıyı açıp **“Esselamu aleyna ve ala ibadillahis-salihiin”** diye selam verirlerdi. Sonrasında da her defasında **“Nasılsınız? İyi misiniz? Afiyette misiniz?”** diye sorarlardı. Kendi koltuğuna oturlardı. Bizden evvelki dönemlerde rutubetli yerlerde, mahzenlerde 3 kişi 5

kişi demeden, gizli saklı kendini fedâ edercesine ders okutmaya gayret ve himmet etmişler. Bu sebeple mübâreğin şeker hastalığı, sedef, romatizma gibi baya rahatsızlıkları vardı.

Mübâreğin bir sandalye yahut koltuğu vardı ona oturlardı. Bizde karşısında yuvarlak hilâl şeklinde halka olur elimizde kitaplarımızla diz üstü otururduk. Hem gençtik tahammülümüz yerindeydi, hem de himmetleriyle hiç sıkıntı çekmez saatlerce o şekilde otururduk. Derse bir başlardık en az 4-5 saat okurduk.

Bu sırada misafirhanenin bekçisi Ali Dayı gazlı çay ocağında çayı hazırlardı. Sofrayı kurar zeytin, peynir, ekmek ne varsa yerdik. Bazen mübâreğin cebinde para varsa tâhin helvası da aldırırdı. Bizi gösterip **“Bu Alanya’lılar da her şeye limon sıkarlar”** diye latife yaparak (şeker hastası olduğu için) helvanın üstüne şöyle bir limon gezdirirdi. Böylece kahvaltıyı yapardık.

Yine bu konuda üstazımızın önemli bir alışkanlığı daha vardı. Üstazımız zeytin yerken çekirdeklerini hiç çıkarmazdı. Şöyle derdi **“zeytin çekirdeğinde hem şifâ vardır, hem de midenin en kolay hazmettiği şeylerden birisidir. Zeytinin zararını hazmetmekte mide zorlanır ama çekirdeğinde zorlanmaz”**. Yemek duasını yapıp kahvaltı toplandıktan hemen sonra derse otururduk.

Mübârek makamında oturur, bizde karşısında hilâl gibi oturuyoruz. Ders usulü de şu şekildeydi; derse başlarken hangi kitabı okuyorsak onun musannifinin (yazarının) ruhuna bir Fatiha üç ihlas-ı şerif okuyup hediye ederdik. Mesela, molla cami’yi okuyorsak **“selefi salihin efendilerimize, piranımıza, hassaten kitabın müellifi molla cami hz.lerine”** diyerek hediye ederdik. Mübârek bu konuda da şöyle buyurlardı; **“Eğer böyle bir Fatiha üç ihlas-ı şerif okur kitabın musannifine hediye edersek, onların da ruhaniyetlerinin rızasını almış oluruz. Bu okuduklarımızı Cenâbı Hakk’ın dersleri daha kolay anlayabilmemize vesile kıldığını görürüz.”** Bu şekilde her derste okurdu. Birde her zaman derse başlamadan önce şu iki duâyı mutlaka okurdu;

اللهم ارزقنا حفظ المرسلين و الهام الانبياء و فهم الاولياء بكرمك
يا اكرم الاكرمين و برحمتك يا ارحم الراحمين

Anlamı: “Ey Allah’ım bizi, gönderdiğin rasüllerine verdiğin muhafaza kuvvetiyle, zekâ ve hıfzu himâye ile, peygamberân-ı ızâma, enbiyâ-i mürselîne verdiğin ilham ile, ehlullâha, evliyâullahâ verdiğin anlayışla, fehim, idrak ve fetânet ile merzuk eyle. Ey ekramel ekramîn ve erhamerrahimîn olan Allah’ım bizi lütfu kereminle böyle merzuk eyle.”

اللهم بحب ذاتك تحصنا يا الله لا اله الا الله سيدنا محمد رسول الله
حقا و صدقا

Anlamı: “Ey yüce Allah’ım zâtı akdesi sübhâniyyenin sevgisiyle, muhabbetiyle, hubbu zâtınla bizi kurtar, koru, muhafaza et. Hısmı emnü emânı ilâhiyyene kabul eyle yarabbi. Yerlerde, göklerde, kâinatta her ne kadar küfür şâibesi taşıyan şey varsa hepsini reddederim, ancak şerik ve naziri olmayan, bir olan zâtı ecelli âla hz.leri var. Onun kâinat manzumesi içersinde en büyük rasülü ve elçisi, bizim seydimiz, efendimiz, rehberimiz, hakkın ve hakikatin mübelliği olan Muhammed (s.a.v.)dir.”

Mübârek üstazımız bu münâcatları yaptıktan sonra besmele çekip derse başlardı. Yine onun usulünde, tatbikatında, okutma şeklinde talebelerine “*oku bakalım Mehmet, hasan veya Hüseyin*” artık kime hitap ederse o kişi dersi okuyabildiği kadar okurdu, üstazımız da onun okuyup verdiği manayı dinler, tashih eder, takrir ederdi. Eksik olduğu noktaları düzeltir veya tamamlardı, açıklamasını yapıp anlatırdı. Böylece talebenin bizzat kendisi okuduğundan, tedrisâtın hafızalarda daha muhkem hale gelmesine vesile olurdu. Her ne kadar bizler medreselerde okutulan dersleri okusak da bu usulün medreselerde bulunmadığını bilmek lazım. Medreselerde hoca takrir eder talebe dinler aldığını alır, alamadığını alamaz. Bu durum ise tedrisâtın süresini uzatırdı. Bahsettiğimiz usul ise üstazımıza hâs bir usuldür. Mübâreğin rahle-i tedrisinde kimler bulunduyorsa içlerinden birine, bazen de mükerreren aynı kişiye okutur, mâna verdirir, önce talebenin nasıl okuduğunu, ne anladığını, nasıl kavradığını anlamaya çalışır, sonra kendisi de o manayı tashih eder, tekrar takririni yapardı.

Himmet ve şefâati üzerinize olsun yine üstazımızın usulü dahilinde şunu da iyi bilmek lazım; Osmanlı medreselerinde okutulan eserlerden ehli sünnet vel cemaat akîdesine bağlı olarak hangi eserler okutulmuş ise onları okutmuş ve tavsiye etmiştir. Alet ilimleri müşterektir sarf, nahiv herkes okur ve okutur. Ancak kütübü fikhiyeden, kütübü kelamiyeden, âli ilimler olarak okuttuğu kitapların hepsi müteber kaynaklardır. Selefî sâlihinin, eslâfî ümmetin ehemmiyet verdiği eserlerdir. Bunun için mübârek bize şöyle buyurmuşlardır; “***Evlatlarım! Biz sizlere hazinelerin anahtarlarını verdik. O anahtarlarla hazineleri açmak ya da onlardan faydalanmak, istifade etmek sizin vazifeniz.***” Hazinelerden kastı kütüphanelerdeki eserlerdir. Yazılmamış eser yok onun için üstazımız “***Biz canlı eserler vücuda getirmeye gayret ettik***” buyuruyor. Eğer anahtarları kullanırsan, o

kaynakları açıp okur, öğrenirsen Ümmeti Muhammed'in irşâdı için kullanırsın. Ancak kullanmazsan istifâde etmemiş, anahtarları paslandırmış olursun. Hatta bırak hazineyi elindeki anahtarları kaybetmiş olursun.

Alet ilimlerinden başka ilmi vaz'î okuturlardı. Usulü fıkıhta şu anda Molla Hüsrev hz.lerinin Mirkât ve Mirât'ı takip edilse de üstazımız, çok sevdiği ve kıymet verdiği İmamı Hâimi'nin geniş bir eserini de kısmen okutmuş ve okunmasını istemiştir. Yine Nurulizah, Kuduri, Hidâye, Usulü Hadis, tefsir okutmuş, özellikle amme cüzünün tamamının anlamını bize mâna verdirmiştir. Bunlar haricinde başka ayet ve surelere de mâna verir, hikmetli sözler söylerdi. Bizde onun anlattıklarını vaazlarımızda cemaate aktarırdık. Ferâiz kitabını, Âlusi'yi, Ruhul Beyân tefsirini tavsiye ederlerdi.

Manevi Unsurlar: Yine başka bir yönden baktığımızda üstazımız tedrisat zamanını da uzun süreli tutardı. Öyle yarım saat, kırk dakika okuyup teneffüs yapmazdık. Böyle bir usulü yoktu ama şu vardı; şimdiki teneffüsten çok daha faydalı bir şekilde zihinlerimizi canlandırmak, hafızalarımızı tazelemek için vesile bulup fıkralar anlatır, sohbetler eder zamanın, dünün ve bugünün meseleleri hakkında muhasebeler yapar, bilgiler verir, tarihi olayları naklederdi. Dünü ve bugünü mukâyese eder, yarının ne olması lazım geldiğinden bahsederdi. Böylece tatlı sohbetleriyle, ruh veren konuşmalarıyla talebenin yorulan zihnini açardı. Bu şekilde sevecen bir usul ve üslupla hafızaları yenilerdi. Evlatlarının zihinlerini diri ve zinde tutabilmek için her türlü gayreti gösterirdi. Bizler diz üstü, elimizde kitaplarımız ile 4 saat, 5 saat otururduk. Akşam namazını kılar veya yatsı namazını kılar peşinden gece yarısına kadar okurduk. Ama hiçbirimiz sıkılmaz, yorulmazdık.

Şunu da ekleyeyim, üstazımız her kitabın bitiminde talebelerinin arasından birine yâhut ehli kuran olan bir misafire bir aşr-ı şerif okuturlardı. Ehli Kurandan kastım Kurânı tâlim ve tecvit üzere okuyan kişidir. Zira önemli olan kitabullâhı usulü vechi üzere okuyabilmektir. Aşr-ı şerifin peşinden “*oo hafız efendi ne güzel okudu*” denilmesine kızardı. “*güzel kuranımızı güzel okudu*” der ve böyle denilmesini arzu ederdi. Çünkü güzellik birinci derecede Kuranın sıfatıdır. Aşr-ı şerif okunduktan sonra da kitabın müellifinin, selefi sâlihinin, silsile-i sâdâtımızın ve elbette Rasûlüllâh efendimizin ruhaniyetleri için Fâtiha okutur ve duâ ederlerdi. Her kitabın sonunda böyle bir hediye mutlaka gönderirlerdi. Bu da mübâreğin hususi usullerinden birisidir.

Kendisi de kürsüye çıkarken Ruhul Beyânı mutlaka kürsüye koyarlardı. Kürsüye çıkan arkadaşlarımıza da şöyle derdi; “**Oğlum! Kitapsız kürsüye çıkmayın, sonra kitapsız hoca derler haa**” ve latife yapardı. Ne kadar bilsek de önümüzde bir yol haritası olmalı, o günkü mevzu ile alakalı hazırlık yapıp öyle

kürsüye çıkmak lazım. Bu usule uymayan, hazırlık yapmadan sohbet eden, kürsüye çıkan üstadımızın azametini zaaf getirmiş olur.

Şunu da söylemek lazım Hz. Üstadımızın hayatında hiçbir kırıklık, “şunu da yapmasaydı” denilecek bir hâdise yoktur. Bazılarının bu tür durumları vardır ama mürşidi kâmil olmanın, sahibi zaman olmanın gereği olarak üstadımızın hayatının hiçbir safhasında zinhar ve sureti kat’iyyede İslam düşmanlarına pirim veren, o perdenin arkasındaki gerçek kimliği fark edememiş bir durumdan iz yoktur. Yukarıdaki **“Zamanının gidişatını bilmeyen, dostunu düşmanını kavrayamayan, kimin hangi maske, hangi perde altında ne çevirdiğini idrak edemeyen arifi billah olamaz.”** Sözünün anlamı budur. Elbette ömrünün bir kısmında yanlış yapıp sonra fark etmek bir fazilettir ama mürşidi kâmillik, müceddidlik, sâhibi zamanlık vârisi rasûl demektir ve şâibesiz bir hayatı gerektirir. Zira peygamber efendimizin de hayatı incelendiğinde hayatının hiçbir safhasında, nübüvvetten öncesi, sabâvet ve gençlik çağı da dâhil hiçbir anında tevhid akidesinin dışına çıkmışlık, bâtıla meyil bulunamaz. Dostları gibi düşmanları tarafından da **“Emin”** olarak kabul edilmiştir. Onun ahlakında dost, düşman hepsi ittifak halindedir. Ona vâris olan zatın da hayatında bir kırık çizginin olmaması lazımdır.

SORU 3- Süleyman Hilmi Tunahan tarafından verilen din eğitimi, maddi eğitim ve mânevi (tasavvufi) eğitim olarak nasıl tanımlarsınız?

CEVAP 3- Üstadımızın eğitiminin ve hayatının omurgası Şeriatî Ğarrâ-i Ahmedîyye’dir. Fıkhen Hanefî, İtikâden Maturidî, tasavvufen ve meşreben Nakşî olup metot olarak da Müceddidi Elfi Sâni İmamı Rabbâniye bağlıdır. Üstadımızın evlatlarına en çok tavsiye ettiği eser; “Mektubât- İmamı Rabbâni, Mektubât- İmamı Rabbâni, Mektubât- İmamı Rabbâni”dir. Mükerreren böyle üç defa tekrarladıklarını ben bizzat biliyorum. İmamı Rabbâni hz.leri; zahiri şer-i şerifi ve batını şer-i şerifi, tarikatle, tasavvufla Şeriatî Ğarrâ-i Ahmedîyye’yi tam, hüve hüvesine mezc etmiş olan bir İslam müceddididir.

Bu sorunuza cevap olarak mübareğin bize söylediğini de size söyleyeyim. Şöyle buyurdular; **“Evlatlarım! Sizlere biz hayyen an hayyin (canlı canlı, diriden diriye) ilim verdik. Sizler müciz (icazet veren) ve mücaz (icazet almış) dersiamlarsınız.”** Tabi bu ifadelerle biraz da teşvik için evlatlarına iltifat ediyor. Çünkü gerçekten gerek âlet ilimlerinden gerekse âli ilimlerden medreselerde okutulanların hemen hepsini okutmuştur. Bütün ilimleri açacak anahtarları evlatlarına teslim ediyor. Böylece mübârek, onları belli bir seviyeye getirip icazet vererek ayrıca kendilerini daha ileri seviyede yetiştirmeleri üzerine de teşvik ediyor. Böylece hem icazet almış hem de öğrendiklerini öğretmek üzere yetkilendirildikleri için icâzet veren oluyorlar.

Şunu da ifade etmek lazım ki; üstazımızın hususi usullerinden birisi de okuyan talebelerini diğerlerini okutmak üzere vazifelendirmesiydi. Yani onun talebeleri aynı anda hem talebe hem de muallimlik yapmaktaydılar. Şunu çok net hatırlıyorum 1950’li yılların başlarında biz 2-3 arkadaş mübâreğin hâne-i saadetlerine gidiyor, orada sabahın erken saatlerinde çatı katındaki tek odada öğlene kadar ders okuyor ve orada okuyarlardan her biri okuduğumuz dersleri ayrı ayrı yerlerde arkadaşlarımıza okutuyorduk. Hem ders alıyor hem ders veriyorduk. Mübârek böylece okuttuğu ilimlerin kalıcı olmasını temin ediyordu.

Tabi şunu da bilmek lâzım üstazımızın okuttuğu ilimler öyle lafız ilmi, kelime ilmi yani kuru ilim değildi. Verdiği eğitimi mâneviyat ile ruh ile doldururdu. Ruhaniyetle, feyzi ilâhi ile, râbita-i şerife ile birlikte bütünleştirerek verirdi. Bunun için onun verdiği ilim nâfi ilimdir, kalıcı ve nesilden nesile aktarılan ilimdir. Yoksa sırf dini bilgiler olsaydı menfaatin bittiği yerde o ilmin zinciri kopar, devamı gelmezdi. Halbûki bugün kürre-i arzın her yerine yayılmış bu hizmet devam ettiriliyor. Bunun sebebi üstazımızın **“zülcenahayn”** (iki kanatlı) talebeler yetiştirmiş olmasıdır. Yani hem lafız ilmi, âlet ilimleri ve âli ilimleri okutmuş hem de ruh ve mâna ilmi, tasavvuf, râbita-i şerife, feyzi Muhammedi ile alâkadar olan, bunlarla aşılarmış evlatlar yetiştirmiştir. Bu sebeple de bu ilim faydalı ve nesilden nesile devam eden bir ilim olmuştur.

Bana göre üstazımızın en büyük vasfı; dini ilimlerin yok edilmek, tasfiye edilmek, hayatın içinden silinip atılmak istendiği bir dönemde, kendi kellesini koltuğuna alarak dağda, bayırda, mahzende, orada burada üç kişi, beş kişi bulduğu kadarıyla maddi ve manevi ilimleri okutmaya, öğretmeye çalışmasıdır. Hatta okuttuklarından birçoğu da almış kaçmışlar. Bazılarına maaş vermiş, bazılarına işçi kisvesi altında okutmuş ama kaçmışlar. Kendi ifadesiyle; **“Evladım! Vali maaşı kadar maaş verdim ama onlar geldiler okumadılar, parayı alıp kaçtılar.”** Nasibi olmayan okuyamıyor işte. Bu noktada mâneviyat çok önemli çünkü o devri anlatırken mübârek, sanki sam yeli esmiş ve insanlar âdeta ruhlarını, manalarını kaybetmişler mücerret mal, maddiyat peşinde koşar hale gelmişler. Medreselerde okumuş olan ulemaya bu yönden, okutmaya gayret etmedikleri için çok kızardı. **“Neden üç kişiye, beş kişiye veya en azından evlerinde çocuklarına okutmadılar?”** diye üzüldü mübârek. Zaten dersiamlar cemiyetinde de bu hislerini ifade etmiştir.

SORU 4- Süleyman Hilmi Tunahan‘ın talebelerinin yaş ortalamaları nasıldı ve bilimsel eğitim seviyeleri o zamanın durumu dikkate alındığında hangi düzeyde idi?

CEVAP 4- Yaşlarımız çocuk gibiydik hepimiz. Ben 1939 doğumluyum 1951-1952’den itibaren mübâreğin ders halkasında bulundum. Abim benden iki

yaş büyük, diğer arkadaşlarımız da en fazla birkaç yaş büyüktürler. Ben en küçüklerden birisiydim. Ama aslında üstazımız çokta yaş tefriki yapmazdı. İlk talebelerinin yaşları büyüktür. Mesela emekli Çatalca müftüsü Lütfü Davran abi aslen inşaatlarda duvar ustasıyken mübâreğin talebesi olmuş. Yani yaşı oldukça büyük ama üstazımız bunu önemsemeden kimi bulduysa okutuyor. Lütfü Davran abi bizimle beraber de gelip Molla Camiden itibâren okumuşlardır. Üstazımızın himmetiyle sonrada müftü oldular. Yine üstazımızın talebeleri arasında esnaftan olan, kendi mesleği olan yaşı büyük kişiler de vardır. Kalaycı hoca efendi, Alâiye'nin belli başlı tüccarlarından Çırpanlı hoca efendi, esnafılık yapan babam, demirci hoca efendi, müstahsil Mehmet Özgen gibi. Yani mübâreğin illa şu yaşta olsun, bu yaşta olsun diye bir kuralı yoktu. Yeter ki talip olsun, istesin okutuyordu çünkü ilim beşikten mezara kadar okunabilir. Mübârek o sıkıntılı dönemde taştan adam imal etmeye çalışıyordu.

Eğitim seviyesine gelince ilk başlarda talebelerinden okul da okuyan kişi çok yoktu. Şu anda hatırladığım bir Sakarya müftülüğü de yapan Şehabettin Demirler var o lise mezunuydu üstazımızda okurken, birde üniversitede okuyan Antep'li Adil Teymur ve yine Dr. Fazlı Baltacıoğlu gibi birkaç kişi vardı. Ama mübareğin öyle okullarda okusun diye bir derdi yoktu. Talip olanları nerden olursa olsun okutuyordu. Hatta bu konuda üstazımızın vasiyetleri arasındadır; ***“Evlatlarım! Zinhar ulumu münzammeyi, ulumu ilahiye ve mearifi sübhaniyeye tercih etmeyiniz.”*** Topçular'daki son konuşmasında bu vasiyeti de vardır. Bizim eğitimimizin omurgası dini ilimlerdir.

SORU 5- Süleyman Hilmi Tunahan' ın talebelerini ait oldukları sosyal tabakalar yönüyle (*köylü-şehirli*) ve maddi imkânları yönüyle (*zengin-orta halli-fakir*) nasıl değerlendirirsiniz?

CEVAP 5- Genel olarak çoğunluk bizim gibi köylerden veya ilçelerden gelen kişilerden oluşuyordu. Ancak az da olsa şehirli ve zengin ailelerin çocukları da vardı elbette. Fakat baktığınız zaman hazretimizin bu konuda da ayırım yapmadığını, azıcık istidadı olan ve isteyen herkesi okuttuğunu görürsünüz. Çok çeşitli tabakalardan talebeler okutmuşlar. Talebelerinin arasında Kemal ağabey gibi şehirde büyümüş ve okumuş olan da var, bizim gibi ilçeden gelende, köyden gelen de, başka şehirlerde işçi veya esnaf olarak çalışıp okumaya gelen de var. Yeter ki okumak istesin, talip olsun mübarek herkesi okutmuşlardır.

Mübârek hiçbir gün fâsıla vermeden, üç kişi, beş kişi demeden bir kişi bile olsa yetiştirmek için her türlü gayreti, himmeti göstermişler. Benim hatırladığım Şehzâdebaşı'nda şu anda belediye başkanlığının yanında evlendirme dairesinin olduğu yerde yahut o civarda Kemal ağabeyinin babası Halil amcanın evi vardı. Orada kalmış ve okutmuş mübârek. Yine onun bitişiğinde de halen mevcut olan

küçük bir cami, mescit var. O caminin imamı Ali Osman efendi'de üstazımızın okuttuğu talebelerindendir. Rahmet olsun ruhuna onun caminin üstünde bir odası varmış, babam her geldiğinde orada toplanıp okuyorlarmış. Bu şekilde her yerden, her gruptan talebesi olmuş mübâreğin.

SORU 6- Sizce o dönemde Süleyman Hilmi Tunahan'ın şahsi olarak din eğitimi vermesinin sebepleri nelerdir?

CEVAP 6- Bize söylediği sözün içinde bu sorunun cevabı var aslında; *“Evlatlarım! Siz Allah'ın memuru, Rasûlüllâh'ın memuru, kitabullâhın memuru, füyûzâtı ilâhiyenin tevzi memurlarısınız. Vazifeniz; batağa düşmüş, çamura yuvarlanmış olan Ümmeti Muhammed'in evlatlarını içine düştükleri bataktan, çamurdan çıkarıp kurtarmaktır. Yegâne gayeniz ve maksadınız; rızâullahıdır.”* Bize verdiği talimat bu ise, bu gayeyi en iyi şekilde taşıyan ve icra eden, ifa eden, nuru nübüvveti Muhammed'inin vârisi olması itibarıyla bizâtihi kendisi olması lazımdır. Yoksa bir menfaat, dünyevi bir kazanç, şöhret gibi şeyleri zinhar ve sureti kat'iyede istememiş ve hatta bu kabilden şeyleri elinin tersiyle itmiştir. Aldığı maaşını dahi mübarek bilhassa evine alınan gıda maddelerinde kullanmazdı, kullandırmazdı.

SORU 7- Süleyman Hilmi Tunahan'ın devlet tarafından verilen din eğitimine karşı tutumunu nasıl târif edersiniz?

CEVAP 7- Meselenin bu noktasını iyi anlamak lazım. O dönemde imam hatip okulları yeni açılıyordu ve üstazımız bu okulları o zaman benimsemedi, kabullenmedi. Çünkü mübâreğin fikrine göre; dini ilimler ehil kimseler tarafından okutulmalıydı. Eğer böyle olmaz da din eğitimi bir rejime, bir sisteme adapte edilmeye çalışılırsa bu dini tahrif etmek anlamına gelir. Biz de bu tahrife sureti kat'iyede alet olamayız. Yani asıl karşı çıktıkları nokta bu okulların açılma amacıdır. İslam dini tertiplerle, yasaklarla imha edilemeyince, bari asıl mahiyetinin dışına çıkaralım amacıyla rejime ve isteklerine uygun şekle getirerek tahrif etmek niyetiyle yola çıkmışlardır. İmam hatip okulları da bu niyetin ve projenin semeresi, neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Tabi o dönemde Müslümanlar buna can simidi gibi dört elle sarıldılar.

Üstazımıza da çok geldiler. Ben hasbel kader o günleri huzurunda yaşayan bir evladı olarak bu konuyu çok iyi biliyorum. *“Hocam sizde talebelerinizi gönderin, gelin sizde ders verin”* gibi her şekilde teklifle geldiler ancak üstazımız kabul etmedi. Ben bunu üstazımızın vârisi nebi olduğuna bir delil olarak görüyorum. Çünkü bu çok ciddi ve fevkalâde mühim bir meseledir. Anlamak ve anlatmak herkesin harcı değildir. Bu konu hakkında Ali Fuat Başgil'de *“Laik maarifin din adamı yetiştirmesini beklemeyin. İlahiyat fakülteleri ancak din*

münekkidi yetiştirir” demiştir. Üstazımızda onun bu sözü üzerine *“Bunu tebrik edin”* buyurdular. Çünkü şunu anlamak lazım; din sadece bilgiden ibâret değildir. Din; yaşanması gereken canlı bir hayattır.

O dönemde İlim Yayma Cemiyeti’nin başkanı Vehbi Bilimer idi. Yine üyelerinden üstazımızın da değer verdiği Hacı Nazif Çelebi vardı. Bunlar heyet olarak üstazımıza geldiler. Bir defasında geldiklerinde bende misafirhanedeydim. Çok da cüretkârâne bir ifâde ve üslupla geldiler ve üstazımıza; *“Efendim! Hiç değilse evlatlarınızı verin. Onlar sağlam, sizden okuyorlar sistemde bozulmazlar. Hiç değilse onların diplomaları olsun yoksa yarın hiçbir şey, imam bile olamayacaklar.”* dediler. Üstazımız da celalli bir ifadeyle ***“Biz rızka değil rezzâka bağlıyız. Benim evlatlarımın maîşetleri Cenabı Hak’kın tekeffülü altındadır. Efendiler! Siz ne diyorsunuz? Bizim küfrün tatbikâtına rızâ göstermemizi mi bekliyorsunuz? Biz bunu asla kabul etmeyiz. Hangi kisve altında olursa olsun biz bunu asla kabullenemeyiz. Ama sizin gücünüz yetiyorsa bu okulları maâriften (o zamanın Milli Eğitim Bakanlığı) alın, Diyânet İşleri Başkanlığına bağlayın, biz de yardımcı olalım.”*** Bugün belki bunu demezdi ama o gün böyle buyurdular. Çünkü o gün Maârifte din adamı yok ama Diyânette tabiri caizse *“deve dişi”* gibi din adamları vardı. Hepsi ulemâdandı, müşâvere heyetinin tamamı büyük ehli sünnet âlimleriydi. Belli bir icraat yapamaları da en azından sapık değillerdi. Üstazımız da bu sebeple şöyle buyurarak; ***“Programını diyânet versin, tatbikâtını onlar yapsın. Örnek mi istiyorsunuz? Avrupa’da bütün din okulları kiliseye bağlıdır. Ama gücünüz buna yetmez, yapamazsınız.”*** asıl fikrini, destek vermemesinin temel sebebini açıklamıştır. Üstazımızın bu tespitinin doğruluğunu bugün görmekteyiz. Mâneviyat ehli olmadan sırf dini bilgiler olarak eğitim alanların, işin ruhunu kavrayamayanların çoğu bugün farklı tellerden çalışıyorlar. Mâlesef ehli sünnet vel cemaatin ruhunu bozuyorlar. O günkü karşıtlığı üstazımızın, dinin aslını ve safvetini koruyabilmek adına verdiği bir mücâdeleydi. Onun cihat ruhunun bir tecellisiydi. Şöyle diyebilirsiniz; *“O gün nasıl başlarsa başlasın sonradan düzeldi”* böyle şey olmaz. Din oyuncak değildir ve dinde tâviz olmaz, din hiçbir şekilde tâvizi kabul etmez. Bu durum üstazımızın, Şeriatî Ğarra-i Ahmediye’yi olduğu gibi safvetiyle savunan, müdafaa eden, muhafaza eden ve bu uğurda gayret eden şahsiyetinin bir göstergesidir. Bu derecede hassasiyet gösteren başka birisini gösteremezsiniz.

O dönemde üstazımızın medreseden arkadaşlarına (ulemâ arasındaki konuşulan ismiyle) soruyorlar; ***“Silistreli hakkında ne dersiniz?”*** hemen hemen hepsinin verdiği cevap aynıdır; ***“İyidir ama çok müteşerri’dir.”*** Bu söz bana göre; *“zemme, yermeye benzeyen bir övgüdür”* (تشبيه المدح بما يشبه الزم)

SORU 8- Size verilen din eğitimini şu anda değerlendirdiğiniz zaman farkına vardığınız herhangi bir eksik veya olumsuz yönü var mı?

CEVAP 8- Biz en güzel kaynaktan en güzel eğitimi aldık. Hem maddi ve ilmi olarak hem de manen ve ruhani olarak. Elhamdülillah Cenâbı Hak bize bu nimeti nasip etti. Küçüğüz ama o gün öyle bir cezbe var ki bizde aklınız durur. Alâiye’de bize zaman zaman Anamurlu Yusuf Efendi sohbet için gelirlerdi. Ulemâdan ve çok tatlı, güzel, cezbeli sohbeti olan bir zattı. Geldiğinde gece yarılarına kadar sohbet ederdi ben de küçücük çocuk olmama rağmen ne yapıp edip o sohbetlerde bulunmaya gayret ederdim, bulunmak isterdim.

SORU 9- Günümüzde devletin ve diğer cemaat yâhut kurumların verdikleri dini eğitim ile Süleyman Hilmi Tunahan’ın izinden gidenlerin devam ettirdikleri dini eğitim arasında sizce ne gibi farklar bulunmaktadır?

CEVAP 9- Diyaneti bu kıyaslamaya koymak doğru değil. Çünkü Dini Yüksek İhtisas Merkezleri hariç diyanetin dini konuda ciddi bir eğitimi yoktur. Bu merkezler diyanette bir merhalelidir. İnşâallah ehil ellerde devam ederse ve Allah nasip ederse müderrisi Osmaniye’nin ihyâsının bir başlangıcı olur.

SORU 10- “Süleymancılar” olarak günümüzde cemaatin yürüttüğü din eğitiminde öz eleştiri yapıldığında, sizce herhangi bir eksiklik var mı? Bu konuda ne tür değişiklikler yapılabilir?

CEVAP 10- Bu soruyu sormayın bizde cevap vermeyelim. Bu noktada şunu bilmek lazım; elbette eksikler olabilir ancak omurga sağlam, okutulan kitaplar sağlam, kaynak sağlamdır. İnsanlar eğer fitratlarını ve istidatlarını kullanarak, okudukları bu eserlerden esinlenip kendilerini geliştirirlerse muhteşem bir sonuç ortaya çıkar. Ama “kıl-ü kal” ile filandan şöyle duyduk, falanda şöyle işittik diyerek devam edilirse ortaya bazı arızalar çıkar.

Bugün bazı şeyleri hazretimizin cihat ruhuyla bağdaşır bulmuyorum. Üstazımız çok net, tâvîzsiz bir zâttı. **“Dinde tâvîz olmaz, zînhâr ve sureti kat’iyede tâvîzin arkası gelmez. Sakın ha zînhâr tâvîzkâr olmayın. Kerâmet peşinde koşmayın. Devri deccâl Anadolu evliyalarının birbirleriyle kerâmet yarışına girmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Birbirleriyle kerâmet yarışına girdiler, din-ü devlet, mülkû millet tahrip oldu ve onlar seyirci kaldılar. Ben bunlara karşıyım.”** buyururlardı. Cenâb-ı Hak şefaatlerine mazhar eylesin.

Ben onun şahsiyetini düşündüğümde hem kendi adıma hem de bazı arkadaşlarımız adına üstazımıza gerektiği kadar lâıyık olamadığımızı görüyor ve bundan üzüntü, ızdırap duyuyorum. Mübârek çok zor şartlarda ve çok büyük

mücadeleler vererek o dönemde dini mübîne hizmet etti, okuttu, insan yetiştirdi. Bizler onun bu gayretine lâayık olamıyoruz.

Meselâ evinin çatı katında bir müddet ders okuduktan sonra bir gün buyurdular ki; “Evlatlarım! Bizim bekçilerimiz çoğaldı, bizim yer değıştirmemiz lâzım.” O dönemde mübâreğın attığı adım takip ediliyor. Bizde iki-üç genç çocuk oraya gidiyoruz durum tehlikeye giriyor. Ders okutmak en büyük suç o zaman. Bunu bugünkü nesillere anlatmak fevkalâde zor ama akıllara durgunluk veren o dönemde durum böyleydi. Karşı tarafta Kabataş ile Karaköy arasında, deniz kenarında kubbeli küçük bir cami var, eski eserlerden olan Fındıklı Cami, oranın imamı demek ki efendi hazretlerini bilenlerden, sevenlerden yahut belki de talebesiymiş. Onunla konuşmuş *“Biz evde okuyorduk ama sıkıntımız var, sabah namazından sonra caminin kapısını kilitlemesen, biz de ayrı ayrı yollardan gelip öğle namazı vaktine kadar birkaç evladımızla ders okusak, öğlenden önce ayrılıp camiye de bulduğumuz gibi bıraksak olur mu?”* diye sormuş. Oda *“Hay Hay efendim, buyurun”* demiş. Böylece birkaç hafta da oraya gidip geldik, ders okuduk ve ayrılıp arkadaşlarımıza okuttuk. Orayı da tespit ettiklerinde Kemal Kacar ağabeyle konuşmuş onun yazıhanesinin iki odası vardı, birisinde kâtibi duruyordu. Kâtibine izin verip yollamışlar birkaç hafta da orada okuduk. Yine tespit edilince bu defa mübârek Hacı Refik bey ile konuşuyor, *“Bizim okumak için bir yere ihtiyacımız var”* diye. Hacı Refik beyin Mısır çarşısının arkasında uzun bir cam ticârethânesi vardı. O da *“Bizim sundurma gibi bir asma katımız var, kâtipleri başka yere alırsınız, bazılarınıza da izin veririz orada okuyabilirsiniz.”* demiş. Gittik birkaç hafta da orada okuduk. Sonra yine yer değıştirdik, kapalı çarşıya giden yolun üzerinde Hacı Süleyman Kuşçulu’nun evi vardı. *“Efendim, bizim evde de bir müddet okuyabilirsiniz”* diyor, birkaç hafta da orada okuduk. Bu tarafta Kazasker’de deniz başçavuşu Celal beyin tek katlı, gecekondı gibi bir evi vardı. Kendisi muvazzaf olduğundan *“Efendim bizim evde de okuyabilirsiniz”* demiş biraz da orada okuduk. Sonrasında Ümraniye’de Arnavut Ramiz ağa vardı. O zaman Ümraniye köy gibi bir yerdi. Ramiz ağanın da ahırları, hayvanları filan var, üstamızın onunla da konuşmuş demek ki, *“Sizin hayvanların yemlerini, samanlarını koyduğunuz bir yer yok mu? Oralarda şöyle bir müddet, birkaç evladımızla ders okusak”* demiş, böylece bir müddet de orada okuduk. Düşünebiliyor musunuz? Neredeyse köşe kapmaca gibi taşına taşına ders okuyoruz. Mübârek bizi oradan oraya taşıyarak ders okutuyor. Yaşına ve rahatsızlığına rağmen mücadeleyi elden bırakmıyor. Bugün bizlerde, onda bulunan bu mücadele ruhu yok maalesef.

Üstamızın huzuru saadetlerinde en çok kalanlardan birisiyim. Ağabeyim dâhil bütün arkadaşlarımızı, her birisini başka yerlere vazifelendirerek gönderdi

ama beni hep yanında muhâfaza etti. 1959 yılının ramazan ayına kadar huzurunda kaldım.

1959 ramazan ayında beni Ankara'ya ramazan vaizi olarak gönderdiler. Bayramda yanına geldiğimizde mübarek çok iltifat ettiler. Bizi de beraberlerine alarak Hz. Halid'i, Hz. Fatih'i ziyaret ettik. Benim o sıralarda askerlik dönemim gelmişti. Gitmeden önceki akşam misafirhaneye gidip mübareğin elini öptüm, duasını aldım, sabah vapura bineceğim. Eğitim tugayım Edremit'te olduğundan, Bandırma'ya oradan da Edremit'e gideceğim. Mübârek buyurdu ki; (hâlâ çok hayıflandığım şeylerden birisidir) ***“Oğlum! Edremit'e gittiğin zaman orada olan eski ulemadan filan hoca efendiye git. Bizimde selamımızı söyle onun askeriyede dostları vardır, sana yardımcı olur. Hatta o irtifa almasını (güneşten vakit tespit etme ilmini) çok iyi bilir. Fırsat olur vakit olursa ondan irtifa almasını öğren, irtifa ilmini oku.”*** Bizi akşam bu şekilde uğurladılar.

Sabah olduğunda biz erkenden rıhtıma gittik tam vapura binecekken bir baktım Hz. Üstazımız Ali Dayı ile birlikte gelmişler. Kendime pay çıkarmak için söylemiyorum ama buradan belli oluyor evlatlarına ne kadar kıymet verdiği, sevdiği, muhabbet gösterdiği. Bu hadise üstazımızın evlatlarına ne kadar şefkatle dolu olduğunu anlatmak için bir vesiledir. Birçok anne babada bile bu şefkati bulamazsınız. Ben üstazımızı görünce hem çok sevindim hem de üzüldüm yoruldukları için ve ne diyeceğimi şaşırdım. Hemen koşup elini öptüm mübârek beklemesin dönsün diye ama gitmediler. Biz vapura bindik biz güverteden el salladık mübarek de rıhtımda durup gemi dönüp gözden kaybolana kadar bize el salladılar. Üstazımız, Rasûlullah efendimizin Raûf ve Rahîm olmasının tecellisi olarak, onun vârisi olması sebebiyle şefkat deryasıydı. Ben bu durumu böyle yorumluyorum ve bu halini, evlatlarına olan düşkünlüğünü bunun bir delili olarak görüyorum.

Edremit'e gittiğimde söylediği zâtı bulup üstazımızın selamlarını ilettim, durumu anlattım. Çok memnun oldular, hislendiler. ***“Ben pek çıkamıyorum ama çarşıda Bekir efendi var, cami yaptırıyor onu bul, onun mutlaka dostları vardır, sana yardımcı olur”*** diyerek beni gönderdiler. Ben de gidip Bekir efendiyi buldum durumu anlattım. 1956 yılında vaizlik- müftülük sınavını kazanmıştım. O dönemde Cuma günleri yeni camide, Pazar günleri Fatih camiinde vaaz ediyordum. Beni dinledikten sonra oraya gelen bir yüzbaşıya ***“Bak bu bizim evladımız. İlmiyeden Süleyman efendinin talebesi, burada hocamızın da bize emaneti, sen buna sahip çık.”*** dedi. O yüzbaşı da gerçekten bana sahip çıktı, benimle geldi elbiseleri filan aldık. Beni çavuşa emanet edip ***“hocama bir şey olursa karışmam”*** dedi. Onun sayesinde rahat bir dönem geçirdik. O tarihten itibaren iki ay Edremit'te, iki ay da Balıkesir'de kaldım. Balıkesir'deki eğitimde

ordonat¹¹⁰ kursu ve sonra sonunda da sınavına girdim. On dersten toplam bin puan alıp kursu birincilikle bitiren kişiye görev dağıtım yerleri arasında tercih yapma hakkı veriyorlarmış. Bende 999 puanla kursun birincisi oldum ve yaptığım tercih sonucunda Topçuların yakınında, Râmi dağıtım kışlasının köşesinde ordu donatım taburu var oraya yerleştim. Üstazımız da o dönemde Topçular kursuna gidip geliyor. Ben de askere gitmeden önce orada ders okutuyordum. Böylece Topçular’a görevli gelince, üstazımız ne zaman Topçulara gelse haberim olur ve mutlaka orada hazır bulunurdum. Nasip oldu son sohbetlerinde de bulundum elhamdülillah.

Üstazımızın ders okuturken ders dolayısı ile kızdığına şahit olmadım. Tabi iyi takip etmeyen, dersin ciddiyetiyle bağdaşmayan hareketi olanları hoş görmez, tasvip etmezdi. Ama öyle aşırı bir azarlama şeklinde kızdığına rastlamadım. Hikmetli bir tebliğ ve nasihat yoluyla dikkat çekerdi o kadar. Te’cip babında bile olsa dövme yahut hakarete varan tarzda bir üslup asla üstazımızın üslubu değildi.

Ben üstazımızın çok ciddi manada celâllendiklerine iki defa şahit oldum. Birinde Kırklar Kursunda hoca olan Mehmet Bozkırlı (Allah ömrünü bereketlendirsın) bir gün ben misafirhanedeyken geldi ve bir arkadaşımızdan (Mehmet Manav) dertlendi. Bu arkadaşımızın babası da üstazımızın eski dervişlerinden, eski mensuplarından olan bir zât idi. Efendim haylazlık ediyor, disiplini bozan bir hal içerisinde diye şikâyet etti. Üstazımız fevkalâde üzüldüler ve çok celâlli bir şekilde **“Mehmet! Sen ne diyorsun? Elbette eksikleri olacak, yanlışlıklar yapacak senin benim vazifemiz onları düzeltmek, tashih etmektir. Yoksa dövmek, sövmek, kovmak yok öyle bir şey.”** buyurduktan sonra da şöyle devam ettiler; **“Onun babası bizi bulup bu hizmetlerin devamına, yaşamasına gayret ettiği zamanlarda hiçbiriniz yoktur. Sahibinin hatırı için köpeğine “hoş” denmez.”** Bu şu demektir; katlanacağız, tahammül edeceğiz ve düzeltmeye çalışacağız.

Bir diğerinde de 1953 yılında ilk tekâmülden sonra “Enişte Hoca” dediğimiz bir arkadaşımız vardı. Asıl ismi Mustafa Fehmi Yıldırım’dır. Tekâmüle geldiğinde yeni evlenmişti, hatta âdet olarak ellerine de kına yakmışlardı. Üstazımız onun parmaklarındaki kınayı görünce; **“Bu bid’attır. البدعة لا خير فيه - البدعة شرک الشریک(bid’atta hayır yoktur, bid’at şirkin ortağıdır.)”** buyurdular ve bu ifadesi hepimize ikaz oldu. O sene tekâmülü bitirdikten sonra bu arkadaşımızı ders okutmak için Düzce’ye gönderdiler. Düzce’de daha kimse yok, hafız

¹¹⁰ 21.06.2013 tarihinde <http://nedir.dictionarist.com/ordonat> internet adresinden şu açıklama alınmıştır; “Ordonat: (ordu donatım işleri kısaltması) silahlı kuvvetlerin savaş gereçlerini, araçlarını ve bunlara benzer her türlü gereksinmesini sağlamakla görevli sınıf.”

yetiştiren bir Hâfız Hasan var.(Ruhu şâd olsun) Bir mısır tarlasının içinde Maksut amca diye birinin tek odalı bir bekçi kulübesi var. Demişler ki hafızlığı yapan birkaç kişi burada Arapça okusunlar ve iki üç kişi toplanmış. Arkadaşımız da zaten pek gitmek istemiyor, yeni evlenmiş, memleketine gitmeyi gönlü arzu ediyor. Düzce'ye gönderilip gittikten birkaç gün sonra ben de huzuru saâdetlerindeyken üstazımızın yanına geldi. üstazımız onu görünce *“Ne oldu Mustafa neden geri geldin?”* diye sordular. O da *“Efendim! Orada talebe yok, kimse yok”* filan durumu anlattı. Üstazımız *“Nasıl kimse yok?”* buyurunca *“Efendim iki veya üç kişi var”* deyince mübârek öyle bir celâllendiler ki; ***“Allah!Allah! Sen ne diyorsun Mustafa! Bu Âleme gelip Cenâbı Hak tarafından nübüvvetle, risâletle gönderilmiş olan enbiyâi mürselinin içinde, bir tek ümmet edinemedi bütün celplerini, ömürlerini harcayanlar var. Bir tek ümmet edinemedi gelip göçenler var. Sen iki, üç kişi bulmuşunda daha ne diyorsun?”*** buyurdular. Enişte hoca kızardı ve *“hemen gideyim efendim”* diyerek hemen geri döndü. Nitekim o varıncaya kadar oradakiler arasında *“hocanın evi yok talebesi yok geri gitti”* diye duyulmuş. Düzce'nin büyük eşrafından, zenginlerinden soyadı Çulha olan birisi bu duruma muttali olmuş ve *“O hoca gelirse evi bana ait. Ben ona ev tutacağım, maaş da vereceğim. Yeter ki gelsin okutsun”* demiş. Bu arada talebelerin de sayısı iki, üç kişiden beş, on kişiye çıkmış. Bizim arkadaş gittiğinde bakmış ki hem evi hazır olmuş hem de talebeleri ve *“tübtü ve raca'tü – (tevbe ettim, pişman oldum)”* diyerek ders okutmaya başlamış. Orada ondan ders okuyan hafızlar arasında Seyfettin Alkan, Salih Emel gibi sonradan da üstazımızda ders okuyanlar da vardır.

Bu iki durumdan başka, bunlar kadar olmasa da bir kere daha kızdıklarına şahit olmuşum. Zannediyorum Hacı Refik Bürüngüz'ün evine bir davetine icâbeten gitmiştik. Çok kere gittikleri yerler küçük bir evladı olarak bizi de götürürlerdi. Beraber yemek yendi sonra namaz vakti geldi namaz kılındı. Bizim dışımızda Hacı Refik beyin misafirlerinin arasında birkaç tane hâfız hoca da var. Namaz kılındıktan sonra oradaki hâfız efendilerden birisi bir aşr-ı şerif okudu. Aşr-ı şerifin sonunda *“sadegallâhül fâtiha”* veya *“sadegallâhül azîmül fâtiha”* diyerek kısa şekilde bitirdi. Üstazımız orada da celallendiler ve ***“Hâfız efendi ne acelen var? Yedik, içtik, Allah'ımıza çok şükür namazımızı eda ettik. Aşr-ı şerifi de güzelce sen okudun, biz dinledik. Huşu içinde ‘Sübhâne rabbike rabbil izzeti ammâ yesîfüün ve selâmün alel mürselîn vel hamdülillâhi rabbil âlemîn lillâhi teâlâl fâtiha’ elfâzı tâzimiyle birlikte okusaydınız, sizi engelleyen ne oldu? Çok aceleniz varsa okumadan da gidebilirdiniz.”*** buyurdular. Bir de burada celallendiklerini görmüştüm. Gereken yerlerde ve kişiler hakkında elfâzı tâzimin kullanılması konusunda mübârek çok hassastılar.

Sonuç olarak bilinmesi gereken; omurgamız sağlamdır yeter ki okutulan kitaplara, usule bağlı kalalım. Okutulan ana kaynaklardaki eserlerin verdiği yörüngeye, yol haritasına, tuttukları projeksiyona uygun olarak kendimizi geliştirirsek harika bir sonuç ortaya çıkar. Yapılması gereken de budur.

b. Hüsnü Yılmaz Beyefendi İle Yapılan Mülakat

SORU 1- Kendinizi tanıtır mısınız? Süleyman Hilmi Tunahan ile nasıl tanıştınız ve nasıl talebesi oldunuz anlatır mısınız?

CEVAP 1- Efendim benim adım; Hüsnü Yılmaz. Düzce Akçakoca ilçesinin Uğurlu köyünde doğmuşum. Uğurlu köyü hafız yatağı bir köy olarak bilinir. Müminoğlu diye bir zat orada pek çok hafız yetiştirmiştir. Ben de onun talebelerinden birisiyim. Bizim o dönemde hafızlığımızı yeni bitirdiğimiz zaman, üstazımızın talebeleri de yeni yeni ortaya çıkıyorlardı. Özellikle Hasan Arıkan, Mehmet Arıkan, Fazıl hoca ve Hüseyin Kaplan gibi birkaç tanesi öne çıkıyorlardı. Bunlardan Hüseyin Kaplan'ın bizim köyümüzde bir akrabası yahut tanıdığı vardı. Bu tanıdığına ara sıra yardıma gelir, hem ona yardım eder hem de köyümüzde vaaz ederdi. Bizim dönemimizde işte geldiği zaman dillere destan vaazlar yapardı.

Hüseyin Kaplan'lar esasen bu yolun ilk kuşağı değildirler. Bu yolun ilk müstesna kuşağı Kemal Kacar ağabey ve sonrasında da Çırpanlı hoca, Kalaycı hoca, Ahbab hoca, Ali Erol ağabey gibiler var. Onları hususi himmetleriyle yetiştirmişler. Bu kuşak çoğunlukla yaşı büyük zevattan oluşuyor. Ancak çok büyük teveccüh almışlar. Çırpanlı hoca üstazımızdan 12 gün ders okumuş ama her şeyi okumuştur ve bilirdi. *“Bu kadar kısa zamanda bu ilimleri nasıl öğrendiniz? Biz 3-4 senede zor okuyoruz.”* dendiğinde; *“Evladım! Bana efendi hazretleri ilmin şifrelerini öğretti. O şifrelerle ben ilmi çözüyorum”* derdi. Onlardan sonra da Hasan Arıkan, Mehmet Arıkan, Fazıl Temizerler, Hüseyin Kaplan gibilerin daha genç olan kuşağı gelmektedir.

Hüseyin Kaplan bizim köyümüze gelip vaaz ettiğinde cemaatle beraber babam da dinleyip hayran oluyor. Üstelik birçok Of'lu ilim adamının karşısında onları susturacak derecede vaaz ediyor. Babam tanıyınca *“Ben bu çocuğu onun okuduğu yere göndereceğim, orada okutacağım”* diye kafasına koyuyor. Ancak İstanbul'a onların okuduğu yeri bulabilmek için üç defa sefer yapıyorsa da okudukları yeri bulamıyor. Tabi açıkça adres vermiyor kimse, o dönemde açıkça tarif etmiyor. Böylece babam dördüncü sefer İstanbul'a geldiğinde, yine dönüyor dolaşıyor bulamıyor ve Eminönü'ndeki bir askerlik arkadaşına uğruyor. Me'yus, üzgün bir halde arkadaşının yanına gelince, arkadaşı Mehmet efendi *“ne oldu*

niye böyle üzgünsün?” diye soruyor. Babam durumu anlatınca da “Ya sen onun için mi üzülüyorsun? Ben sana o zatı bulurum.” diyor. Babam da “Emin misin bak ben Hüseyin Kaplan’ı okutan zatı, Süleyman efendiyi arıyorum başkasını değil” deyince arkadaşı durumu anlatıyor. Meğer bu Rize’li Mehmet Efendi üstazımızın Yeni Cami’deki vaazlarının müdavimiymiş. Yani Hz. Üstazımızı tanıyor ve biliyormuş. Tabi babam seviniyor namazlarını filan kılıp yola çıkıyorlar. Gemiyle Üsküdar’a, oradan da ikinci vakti girmek üzereyken Kısıklı’ya geliyorlar. O zaman 1954’lü yıllar, üstazımız namaza Kısıklı Camine geliyorlar ve orada onu ziyarete gelenlerle de görüşüyorlar mübarek. Babamlar da beklerken Mehmet Efendi “*İşte geliyorlar*” demiş. Babam üç kişinin geldiğini görünce “*hangisi acaba?*” diye heyecanla soruyor. Artık bu dördüncü gelişi ve dert olmuş bulamamak, görememek. Mehmet Efendi de “*onu da sen anla*” deyince, babam naçar şekilde bakıyor bakıyor “*ortadaki olabilir mi?*” diyor. Mehmet Efendi babama sarılıp “*Yahu Ömer efendi hepsi birbirine benziyor, hepsi sakallı müderris. Nasıl anladın ortadaki olduğunu?*” diye soruyor. Babamda “*bilmem vallahi içimden öyle geldi*” diyor. Babamın vefat ettiği 1986 senesinde, vefatından birkaç gün önce yanına gittiğimde bu konuyu tekrar sordum “*Baba ilk nasıl gördün? Nasıl tanıdın?*” diye şöyle dedi babam; “Oğlum nasıl anlatayım bilmem, sanki o üç kişinin ortasında bir ay zuhur etti, parladı. Ötekiler karardı ve ben mecbur ‘ortadaki’ dedim.” hem ağladı hem bu şekilde anlattı o zaman. Zaten birkaç gün sonra da vefat etti.

Babama ne kadar minnettarım anlatamam. O olmasaydı biz bugün eşkıya olurduk. Akçakoca denilen yer aynı zamanda eşkıya yeri gibidir. Vurmak, kırmak, adam öldürmek orada mesele değil. O dönemde kimse tabancasız gezmezdi. 12-14 yaşına geldi mi, aç ta gezse herkes ilk iş cebine tabanca alırdı. Ağabeylerim, komşularım, arkadaşlarım hepsi böyleydi. Hafızlık ne ki? Hafızlık arkadaşlarımdan bazıları bile kız meselesi gibi meselelerden ötürü adam vurdular, bıçakladılar. İşte biz böyle bir memleketten çıktık, Hz. Üstazımızı görünce kimyamız değişti, her şeyimiz değişti. O vurmaktan, kırmaktan başka bir şey bilmeyen nesil öyle bir değişti ki bir talebenin ceza maksatlı kulağı çekilse gücüne gider, bu yolda bizi böyle bir merhamet bürüdü. Öyle cebbar, tüfekli nesilden böyle merhametli bir nesil nasıl çıkar ben de inanamıyorum.

Babam ve Mehmet Efendi Kısıklı camiinde üstazımızı görünce elini öpüyorlar, durumu anlatıyorlar. Namazdan sonra oturup konuşuyorlar üstazımız buyuruyor ki; “*Çok şanslısınız, bu hafta Düzce’de bir kurs açtık. (Türkiye’de üçüncü kurs İstanbul, Alanya ve Düzce) Çocukları oraya götür teslim et. Biiznillah sonra onları ben alıp bizzat kendim okutacağım.*” Babamlar “*başüstüne efendim*” diyerek ayrılıyorlar. Ama o sırada hafızlık bitmiş cemiyetimiz daha olmamış, hazırlık yapılıyor. Babam Müminoğlu hocama gidip

durumu anlatıyor. Babam *“Hocam göndereceğiz ama cemiyet olmadı ne yapalım?”* deyince Müminoğlu hocam *“Bir şey gerekmez, ben onların hafızlık cemiyetini yaptım. Sen hemen gönder. Cemiyet önemli değil mühim olan sen orayı kaçırma. Bu çocuğu ilim adamı yap.”* diyor. Babam heyecanlı bir adamdı eve gelince bana *“hazırlan, hazırlan, çantanı, bavulunu hemen hazırla”* dedi. *“Baba hazırlanınız dur nereye gidiyoruz?”* dedik, *“Nereye gittiğimize karışmayın, yarın sabah gidiyoruz hazırlanın”* dedi. Benim bir arkadaşım daha var babası onu da göndermek istiyor, Muhsin Tandoğan, İzmit vaizliğinden emekli oldu. Hepimiz bir heyecan ile hazırlandık. Bavullarımızı, yataklarımızı, yorganlarımızı aldık. O zaman yurt hizmeti yok bu tür eşyalarımızı da evden götürüyorduk. Beş saatte Düzce’nin Çilimli ilçesine geldik. Orada küçük otobüslerden birisine bindik. Bu arada babam hala nereye gittiğimizi söylemiyor çünkü üstazımızdan tembih almış. Mübarek buyurmuş ki; *“Düzce’ye gideceksin hiçbir Allah’ın kuluna sormayacaksın, direk gidip Kuran Kursu hocası Hafız Hasan Şen’i bulacaksın. Yanında kimse olmayacak ona diyeceksin ki; ‘Ben İstanbul’dan geliyorum, beni Süleyman efendi gönderdi. İki çocuğumuz var, sizin bildiğiniz bir yer varmış bunları oraya yerleştirmemiz lazım.’ Sana ne derse onu yapacaksın. Gidene kadar da çocuklar dâhil kimseye bir şey söylemeyeceksin.”* Babamda gidene kadar ne kadar sorduysak, zinhar bize söylemedi.

Düzce’ye geldik, faytona bindik babam bize bekleyin dedi gitti. Biraz bekledik bir saat kadar sonra geldi ve kursa gittik. Meğer o arada Hafız Hasan’a gitmiş, o da adresi bir kâğıda yazıp vermiş. *“Kimseye sorma kendin ara bul”* demiş. Babam buldu, zile bastı hoca efendi açtı kapıyı, babam *“iki talebemiz vardı onları bırakacaktım”* deyince enişte hoca *“burada öyle bir şey yok”* diyor. Beş altı aylık bir hocaymış o zaman ama öğretmen okulundan ayrılmış, çok cevval bir hocaydı. Tanımadığı için inkâr ediyor, sonra babam anlatıyor durumu. *“Bizi İstanbul’dan Süleyman Efendi gönderdi, burayı da Hafız Hasan tarif etti geldik”* deyince *“çabuk geçin içeri”* dedi ve babam hızlıca faytondan yatakları filan içeri attı bizde içeri girdik. Böylece talebeliğimiz başlamış oldu. O zaman çay mahallesinde maksut amcanın kendi evinin karşısında iki bölmeli bir evi var, kurs orasıymış. Bir odasında hoca kalıyor öbür odada 14 talebe var. Hatırladıklarım Seyfettin Alkan, Salih Emel, Hasan Öztürk, Harun Reşit, Kemal Coşkun, Muhsin Tandoğan, Harun Yılmaz, Osman Naz, Harun Bilgin, Ali Çakır, böyle bu 14 kişi sonradan dünyaya hizmet götürdüler. Orada beş buçuk ayda öyle bir ders okuduk ki aklınız durur. Bütün ibtidâî dersleri, izhar, kâfiye, metinler, tekâmül altı dersleri, ilmi meânî, telhis, emâlî ezberi, akâidi nesefî ezberi hepsi bitti. Yıldırım hızıyla okumuşuz bu dersleri. Bir oturduk mu 4 saat, 5 saat kalkmazdık dersin başından. Namaz kılıp, yemek yemenin haricinde hep dersteydik. Gece onda yatar, mutlaka teheccüt namazına kalkardık. On dört kişi

aynı odada uyuyoruz, herkes kalkar kendi döşegini toplar bir köşede üst üste toplardık, sonra da teheccüt namazımızı kılar bir saat daha yattıktan sonra tekrar kalkıp sabah namazımızı kılardık. Bunları zevkle ve hevesle yapardık. Hatta bazen o yatak yığınını kürsü gibi kullanır, üstüne çıkıp vaaz ederdik.

Ben okula gitmeden birkaç ay evvel annem vefat ettiğinden ben anne sevgisi göremedim. O kursta, o feyizli hayatı yaşarken birkaç ay her gece yattığımda ağlamışımdır. Ağlamamın sebebi de; annem beni hafız yapmak isterdi, ağzında “oğlum seni hafız yapacağım” kelimeleriyle öldü. Ama ne hafızlığımı gördü ne de o gün orada okuduğum ilimleri gördü. Hafız oldum şimdi de Arapça okuyorum, annem sağ olsaydı da benim bu durumumu görseydi diye düşünüp ağlardım. Düzce’de bizden başka da Arapça okunan yerler var ama verimli değil. Sadece kitapların ibarelerini ezberleyip geçiyorlar. Hâlbuki bizde ezber yoktu. İbareyi okur, anlamını verir sonrada çözümleme yapar açıklardık. Orada beş buçuk ayda vaaz edecek hale geldik. Öbürleri arasında ise dört senede daha izhara bile çıkmayanlar vardı.

Biz hiç dışarı çıkmıyorduk. Sadece haftada bir defa o çevrede tanınmayanlardan iki arkadaşımız erzak için çıkıp geliyorlardı. Ancak ne kadar dikkat etsek de beş buçuk ay sonra o kurs deşifre oldu. Kapıya öğrenci adıyla gelip gidenler olmaya başladı. Bir gece arkadaşlarımızdan birisinin babası Düzce Kaynaşlı’dan bir traktör gönderdi, bütün eşyalarımızı ona yükledik ve yatsıdan sonra gece yarısında o evi boşaltıp kaçtık. Hatta yatsı namazını bizimle kılan Maksut amca, sabah namazına bir geliyor ev bomboş, kimse yok, ağlamaya başlıyor. Ne oldu bu çocuklara acaba diye epeyce ağladıktan sonra “ne olacak günahsız sabiler, ibadetten, dersten başka bir şey bilmiyorlar, olsa olsa bunlar kırklara karışmışlardır.” diye kendisini rahatlatıyor. Bundan sonra bir müddet Kaynaşlı’da Hasan Öztürk kardeşimizin ailesi bizi misafir ettiler. Ramazan ayına 15 gün vardı, 15 gün orada ders okuyup sonrasında da Ramazan vaazı için dağıldık. Bu arada Maksut amcaya da haber verip gönlünü aldık.

Hafız Hasan Şen’in Cuma Yeri’nde bir abisi var, ona diyor ki “Ne olacak ev yok, yer yok, devletten izin alamıyoruz, bu çocuklar ortada kaldılar, şimdi nerede ders okuyacaklar?” Abisi Ahmet Şen’de diyor ki; “Birader benim tütün depoları var ya orada okusunlar.” Bu depolar iki katlı ve uçsuz bucaksız mekânlar. Yüzeli talebe geldi hala dolmadı düşünün. Böylece biz bayramdan sonra önce Kaynaşlı’da toplandık sonra Cuma Yeri’ne geldik, meşhur ve yolumuzda müstesna bir yeri olan Cuma Yeri kursu bu şekilde başlamış oldu. Orası ilk tekamül kursudur. Üstazımızın talebelerinden Hasan Arıkan’da oranın baş hocası olmuştur. Yine üstazımızın ilk talebelerinden Demirci hoca’da orada baş hocalık yapmıştır. Biz on dört arkadaş önceden de okuduğumuz için oranın eski talebeleri

kabul edildik ve sonradan hepimiz kalfa olduk. Başka bir yönden de Cuma Yeri'ndeki kursumuz ilk defa resmen Kuran Kursu olan yerdir ve Hz. Üstazımız da bu duruma çok memnun olmuşlar ve o kursa iki defa teşrif etmişlerdir. O kurstan sonra artık kurslar giderek çoğalmaya başladı. Akçakoca'da, İzmit Akmeşe'de, İzmit Suadiye'de, Afyon Dinar'da derken 1954 yılında üç kurs varken, 1955-1956 yıllarında kurslarımız sayılamaz hale geldiler. Türkiye'nin dört bir bucağında üstazımızın talebeleri nerede müftü, vaiz oluyorsa, nerede yaşıyorlarsa oralarda kurslar bir bir açılmaya başladı. Balıkesir'de Müftü muavini Hüseyin Bakır, Kütahya Altıntaş'ta Müftü Demirci hoca, Sivrihisar'da Müftü Çırpanlı hoca derken kurslarımızın sayıları çığ gibi büyüdü. 1957 hele 1958 yıllarında artık Türkiye'nin her yerinden kurs talepleri gelmeye başlamıştı.

Biz Cuma Yeri'nden önce Akçakoca'ya ders okutmaya gönderildik. Ama öyle hoca oldum deyince iş bitmiyor. Hem hocalık yapıyoruz hem de diğer taraftan talebeliğe devam ediyoruz. Ben Cuma Yeri'nde tekâmül okudum sonra beni Balıkesir'e gönderirken de bazı derslerim eksik kalmıştı Hasan Arıkan'a buyurmuş ki; ***“Evladım Hasan, sen Hüsnü'yü oraya gönder merak etmesin o eksik olan derslerini ben ona okutacağım.”*** O dönemde Ankara'da senede iki defa Mayıs ve Eylül aylarının ilk haftalarında Müftülük ve vaizlik imtihanları yapılıyordu. Müftülük için Ferâiz yani miras hukukundan imtihan ediliyordu ama vaizlik için 10 farklı konudan imtihan yapılıyordu. Fıkıh, Hadis, Tefsir, Akait, İslam Tarihi, İbare Harekeleme gibi konulardan soru soruluyor, muvaffak olanlar vaiz oluyordu. Vaizliği kazanan kişiler ayrıca Müftülük imtihanına girmeye de hak kazanırlardı. Ben de 1958 yılının Eylül ayında imtihana girdim. Sınavlar çok sıkı tutulduğu için 600 kişinin girdiği sınavda 18 kişi muvaffak olmuş ve vaiz olmuştuk.

1959 senesinde artık talebeler çoğalmış ve üstazımız müstesna bir tekâmül olan Topçular Kursu'nda ders vermekteydi. O dönemi en iyi bilenlerin başında Mehmet Arıkan gelir, zira o Topçular Kursu'nda baş kalfaydı. Sonrada ben bilirim çünkü ben de orada üstazımızın odasına hizmet ediyordum ve ikinci kalfaydım. Sabahları üstazımızı karşılar, paltosunu alır, ayakkabısını ve bastonunu koyardım. Topçular kursuna kadar üstazımız üçer, beşer kişi okutabilmişken orada çok kalabalık bir talebe grubuna tekâmül okuttular. Bunun için orasının yeri müstesna ve özeldir. Ben Balıkesir'de ders okutmakla görevliyken Ankara'ya imtihan için gittiğimde bizim kurs basılıyor, hocalarımız içeri alınıp dayak yiyorlar filan. Ben bu durumu duyunca üstazımıza hadiseyi bildirmek için yola çıktım ve kendisi orada olduğundan Adapazarı'nda buluştuk. Oradan beni Konya, Akşehir'in Yunak kazasına gönderdiler, gittim. Bir müddet sonra İstanbul'a ziyarete geldim ve burası benim hayatımın dönüm noktası oldu. Ziyaretlerine gidip elini öptük, ***“Evladım sen buradan nereye gideceksin?”*** diye

sordular. Ben de “Efendim buradan Akşehir Yunak’taki kursa döneceğim” deyince “Evladım sen kal. Topçular’da yeni bir kurs açıldı, inşallah beraber usul okuyacağız, Dürer okuyacağız” buyurdular. Meğer kendisi bizzat okutacakmış. Ben tekâmül okumuşum ama mübarek daha evvel babama ve sonra Hasan abiye verdiği sözlerini yere düşürmüyor. Bizim o zaman illa üstazımızda okumak gibi bir derdimiz yok yeter ki okuyalım ama o mübarek kendi verdiği sözü unutmuyor. Böylece Yunak’a başkası gönderildi ve Topçular’da kaldım. Ve tekâmülü bitirdiğim halde tekrar bir tekamül daha bizzat hassaten kendisi okuttular.

SORU 2- Süleyman Hilmi Tunahan’ın ders işleme sistemini ve mânevi (tasavvufi) yönünü tarif edebilir misiniz?

(ders işleme usulündeki **maddi unsurlar:** öğrencilerin oturma şekli, müzakere yöntemi, okuyucu, önceden derse çalışma vs. - **mânevi unsurlar:** derse başlamadan okuduğu dua, ders arasında malumat, öğrencilere espri yaparak motive etmesi vs.)

CEVAP 2- Topçular’da okunan kursu Nevzat Yalçıntaş’ın kayınpederi Mehmet Üretmen yaptırmıştır. O dönemde üstazımıza sahip çıkan ve en iyi hizmet edenlerden birisidir. Kursun yemekleri de onun lastik fabrikasından gelir ve günde iki öğün talebeye dağıtılırdı. Topçular kursunda iken üstazımızın usulü şöyleydi; sabah sekiz veya sekiz buçuk gibi derse girer ve on- on buçuk gibi kitabını kapatır, “Anlaşıldı mı evlatlarım? Hadi biraz da Mehmet anlatsın” diyerek Mehmet Arıkan’a anlattırırdı. Sonrasında da kitaplarımızı kapattırıp “Ee anlatın bakayım evlatlarım, dersler anlaşıldı mı?” diye sorardı. Eğer Pazartesi ise Pazar günü vaazların nasıl geçtiğini sorarlardı. Herkes nerelerde vaaz ettiğini anlatırdı ve mübarek çok memnun olurlardı. O zaman kursta 150 kişi vardı ama 50 kişi kadarı tekâmül okuyordu bunlardan yirmi kişi kadar da vaaz eden talebe vardı. Tekâmül okuyanlar diğer arkadaşlarımızı biz okuturduk.

Tasavvufî yönüne dair şu hadiseyi anlatabilirim. Ben bu hadiseye Topçular’da bizzat şahit oldum. Üstazımız da keramet göstermeyi, kerametlerden bahsetmeyi hiç sevmezlerdi. Bu sebeple bizde en nefret edilen şeylerden birisi keramet anlatmak olmuştur. Ancak bazı olayları da biz ölmeden evvel bilinsin istediğimiz için anlatmak durumundayız. O zaman bizler 17 yaşlarındaysak ufak talebeler de 13-14 yaşlarında filandılar. Vaaza giden arkadaşları yazıyoruz ve sabah gelince efendi hazretlerine listeyi teslim ediyoruz. Yine mevlüde gidilecekse, sohbe gidilecekse mübarek söylüyor biz de organize ediyoruz, kimlerin gideceğini ayarlıyoruz. Bir defasında Eyüp Sultan’a arkadaşlardan Osman Naz düşüyor onu o camiye yazıyorum. Kendisi Düzce’den devre arkadaşımız ama ufak tefek olduğundan ara sıra bize “ağabey” derdi. Akşam olup

kursa döndüğümüzde elleri titreyerek yanıma geldi ve “Ağabey bugün acayip bir şey gördüm, efendi hazretlerine bir anlatıversen bakalım ne diyecek?” dedi. Ben sorunca da şöyle anlattı; “*Bugün Eyüp’te vaaz ettim vaazdan sonra dışarı çıkarken yaşlılar etrafımı sarıp beni tebrik ediyorlardı, ben de ellerini öpüyordum. Birinin elini öptüm o da elini omzuma koydu ve ‘Maşallah! Maşallah! Evladım, Hz. Peygamberden size selam getirdim. Devam etsinler, korkmasınlar diyor.’* dedi. Ben başımı kaldırıp yüzüne bakacak oldum; uzun boylu, kumral sakallı, yapılı birisini gördüm. Tam kim olduğunu soracaktım, gözümün önünden kayboldu. Ne olur efendi hazretlerine bir sor bu kimdir? Ne diyecekler bakalım?” Ben de “Tamam yarın geldiğinde hemen sorarım” dedim. Ama her gün sekizde gelen üstazımız ertesi gün sekizi yirmi geçe geldiler. Hemen beresini, paltosunu astım bir şey diyemeden “*Evladım vesait denk gelmedi, bugün biraz geç kaldık. Bak bakayım evlatlarım hazırsa hemen derse oturalım, vakit kaybetmeyelim*” buyurdular. Ben kapıyı açıp salona baktım herkes hazır bekliyorlar, elli kişilik halka halinde otururduk. Bir direğin dibine de üstazımız için bir minder ve yastık koyardık, oraya otururdu mübarek. Hazır olduklarını söyleyince hemen derse geçtiler ve meseleyi kendisine anlatmaya fırsat bulamadım. Saat on buçuk on bire doğru kitabını kapattı “*Anlatın bakalım evlatlarım vaazlarınız nasıl geçti?*” diye söze başladılar. Herkes tek tek durumu anlatıp “*iyi geçti efendim*” dedi. Onları dinledikten sonra Osman Naz’a döndü ve “*Ee anlat bakalım Osman evladım, sen neler yaptın? Nasıl Eyüp Sultan Hz.leri sevdi okşadı mı seni? Peygamberimizden selam mı getirmiş? Korkmasınlar dua ediyoruz size mi buyurmuş?*” deyiverdi. Ben hayrete düştüm ama Osman anlamadı zannetti ki ben efendi hazretlerine durumu anlattım da oda yorumluyor. Hâlbuki hiçbir şey söylemeden kendisi durumu izah ettiler. Sonrasında da üstazımız şöyle buyurdular; “*Evladlarım! Yalnız Eyüp Sultan Hz.leri değil, gelmiş geçmiş bütün enbiya-i ızam ve evliya-i kiram size dua ederler, hepsi size yardım ederler. Yardım etmeye de mecburdurlar. Niçin mi? Çünkü Cenabı Hak onları peygamber yapmadan onlardan söz almıştır.*” Ve şu ayeti kerimeyi okudular;

رسول مصدق لما معكم لتؤمنن به و اذ اخذ الله ميثاق النبيين لما اتيتكم من كتاب و حكمة ثم جاءكم و لتنصرنه قال ءاقررتم و اخذتم على ذلكم اصرى قالوا اقررنا قال فاشهدوا و انا معكم من الشاهدين

Ali İmran Suresi 81. Ayeti kerime mealı; “ Hani, Allah peygamberlerden, ‘And olsun, size vereceğim her kitap ve hikmetten sonra, elinizdekini doğrulayan bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka iman edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz’ diye söz almış ve ‘Bunu kabul ettiniz mi? Verdiğim bu ağı görevi

üstlendiniz mi?’ demişti. Onlar ‘Kabul ettik’ demişlerdi. Allah da ‘Öyleyse şahit olun ben de sizinle beraber şahit olanlardanım’ demişti.”¹¹¹

Üstazımız bu ayeti okuduktan sonra; **“Cenabı Hak ‘İman edeceksiniz ve ona yardım edeceksiniz, söz veriyor musunuz?’ buyurdu. Onlar da ‘söz veriyoruz’ dediler ve Cenabı Hak ‘şahit olun ben de sizinle beraber buna şahit olanlardanım’ buyurdu. Bu ayeti kerime hükmünce Rasûlüllah’ın yardım ettiği yere bütün enbiya-i ızam ve evliya-i kiram yardım etmeye mecburdurlar.”** buyurdular.

Dersin arasında molalar verip bizlere tarihi mesajlar verirdi. Hususi olarak konuşmazdı ama toplu olarak hepimize *“Anlatın bakalım evlatlarım”* diye mevzu başlatarak müthiş şeyler anlatır, böylece zihnimizi dinlendirirdi. Topçular kursunda da ezeli ve ebedi pek çok sırların ipuçlarını vermiştir.

Ders usulleri hakkında ise bizde şöyle bir inanç var; İnsan ne kadar tevazu gösterirse o kadar yükselir. Tevazuun sembolü topraktır ve insan yere çöktüğü müddetçe yerden tevazu alır. Cenabı Hak manevi yükselmeyi tevazua bağladığı için, insan diz çöktüğü müddetçe tevazu kazanır ve manen yükselir. Bizler de öyle sandalyede filan değil ders esnasında diz üstü otururduk. Üstazımızın dersleri yarım halka şeklinde olurdu. Talebe arka arkaya oturmaz, herkes üstazımızı görür, o da herkesi bizzat görürdü ve kendisi de diz üstü otururdu. Sadece yaşlılığı ve rahatsız olması sebebiyle hürmetimizden bir minder ve betona yaslanmasın diye hasır bir yastık koyardık. Topçular’da iken beş vakit namazlarımızı camide kılardık. İkindide dersimiz uzun sürdüğünden caminin cemaati dağıldıktan sonra biz gidip kılardık. İçeri girdiğinde de ayağa kalkılmasını istemezdi. Kalkacak olanlara da “otur otur çocuğum” der ve kendisi geçip oturlardı.

Her derste talebenin birisi dersi takrir eder, üstazımız dinler ve talebenin kırık mana verip okuduğunu tashih eder, izahatını yapardı. Misalleri ve ayetleri tek tek anlatırlardı. Bizim teneffüs diye bir usulümüz yoktu. Mazereti olan elini kaldırır üstazımız da gördüğünde “peki evladım çıkabilirsin” buyururdu. Onun haricinde derse bazen ara verip bizi canlandırmak amacıyla medreselerde nasıl okuduklarından, dünya meselelerinden filan bahsederlerdi. Hazretimiz dünya meselelerine, harici siyasete, uluslar arası ilişkilere çok önem verirdi ve takip ederdi. Her gün mutlaka dış politikaya dair Cihat Baba’nın köşe yazısını okur yahut okuturdu.

¹¹¹ Doç. Dr. Altuntaş Halil, Dr. Şahin Muzaffer, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kuranı Kerim Meali*, Ankara-2008,s:59

Dersin başında;

اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم ر ب اعوذ بك من همزات الشياطين و اعوذ بك رب ان يحضرون

İstiâzesini okurlar ve sonra da ... اللهم ارزقنا ... ve ... اللهم بحب ذاتك ... dualarını okurlardı. Bunlardan sonra ise şu duayı okurdular;

اللهم انى اعوذ بك من الهم والحزن و من الجبن والبخل و من العجز و الكسل و من غلبة الدين و قهر الرجال

Anlamı; “ Ey Allahım! Gam, üzüntü ve hüzünden, korkaklık ve cimrilikten, acizlikten ve tembellikten, tembel ruhlu olmaktan, kullara borçlu olmaktan, insanların kahrından, dedikodusundan, hasetliğinden ve her türlü düşmanlığından sana sığınırım.”

Bundan sonra da; رضى الله تعالى عنا و عنكم بسم الله الرحمن الرحيم diyerek derse başlarlardı.

SORU 3- Süleyman Hilmi Tunahan tarafından verilen din eğitimini, maddi eğitim ve mânevi (*tasavvufi*) eğitim olarak nasıl tanımlarsınız?

CEVAP 3- Mübarek bize öyle bir eğitim vermiş ki dünyaya meydan okur hale gelmişiz. Ben 37-38 yaşlarında milletvekili oldum. O zaman ilkokul mezunuydum. Sonradan müftüyken açık öğretimden liseyi, üniversiteyi okudum. Okuma sebebim de yurtlara okumuş adam lazım müdür yapmak için bulamıyoruz ondan okudum diploma için. Yoksa zirveden milletvekili maaşı alıyorum diplomayı ne yapacağım?

Milletvekiliyken, ilkokul mezunuyken, mecliste bir konuşma yaptım CHP sıraları bile alkışladı. Peki, bu cesareti nereden alıyoruz? Elbette hazretimizin bize verdiği maddi ve manevi eğitimden alıyoruz. Çırpanlı hocanın dediği gibi mübarek bize her türlü ilmin şifrelerini öğretmiş, her konuda bilgimiz var, konuşma yeteneğimiz var. Bizim hocalarımıza, bana nerde desen konuşma yapabiliriz çünkü biz böyle cemaat ve cemiyet olayları için yetiştirilmişiz. Mübareğin himmeti var arkamızda yoksa bizde bir şey yok. Onun himmet ve teveccühü ile Allah bizi mahcup etmiyor. Bu konuda bizim yolumuzun sermayesi ve sırrı Rabîta-i Şerife'dir. Hazretimizin ifadesiyle “**Rabîta var her şey var, Rabîta yok hiçbir şey yok.**” Ben bu yolu anlamışım, üstazıma pamuk ipliğiyle değil ölesiye bağlıyım. Ondan aldığım ilimden her konuda istifade ediyorum. Bu sebeple onun verdiği ilim muhteşemdir.

SORU 4- Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerinin yaş ortalamaları nasıldı ve bilimsel eğitim seviyeleri o zamanın durumu dikkate alındığında hangi düzeyde idi?

CEVAP 4- Talebeler ilkokulu bitirdikten itibaren bizde eğitime başlıyorlardı. Yaş olarak 14-18 arası talebe vardı ama mübarek yaşa çok itibar etmezdi. Başlangıçtan itibaren bakarsanız her yaştan talebe okutmuştur. Özellikle ilk okuttuğu müstesna nesil yaşı büyük hatta iş güc sahibi kişilerden oluşuyor. Sonraki döneme baktığınızda da genelde ilkokul mezunu talebeler var yani yaşları küçük ancak üstadımız yaşa göre değil derse göre gruplandırır. 15 gün çok büyük bir zamandı mesela, 15 gün önce gelen talebe eski talebe sayılırdı.

Bizim okuduğumuz dönemde bizim için zaman mefhumu çok farklıydı. Üç gün Emsile kitabının hakkıydı, dört değil. Yedi günde Bina, on günde de Avamil okunurdu. Sarf kitabındaki Maksut'tan önce Nahiv'den Avamil kitabını okurduk.

SORU 5- Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerini ait oldukları sosyal tabakalar yönüyle (*köylü-şehirli*) ve maddi imkânları yönüyle (*zengin-orta halli-fakir*) nasıl değerlendirirsiniz?

CEVAP 5- Şimdi baktığımız zaman talebelerin %99'u köylüydü. Şehirli yahut kaza ve nahiyelerden bir iki çocuk bilirdik. Bu şehirli olanlar da genelde memur çocuğu, polis çocuğu gibi babasının işi sebebiyle şehirde olanlardan oluşuyordu.

Maddi imkânları yönünden de Arapça okuyanlar ve hafızlar genelde fakir ailelerin çocuklarıydık. Ama az da olsa zengin aile çocukları da vardı. Bizim arkadaşlarımızdan otelleri olan bir ailenin, bir fırıncının çocukları vardı ve bize göre zengindiler. Sabah çorba verilirdi talebeye öğlende de bir çeyrek ekmek verilirdi yiyelim diye. Biz katıksız yerdik ama zengin arkadaşların aileleri onlara katık getirdikleri için onlar bu ekmeklerini katıklı şekilde yerlerdi, oradan aklımda kalmış. Katık dediğim de yumurta, reçel, kavurma, zeytin gibi şeylerdir. Tabi arkadaşlarıyla da paylaşırlardı.

Yani özetle genel olarak bakıldığında yok denmeyecek kadar bir zengin kesim vardı, çoğunluğu fakir ve köylüydü.

SORU 6- Sizce o dönemde Süleyman Hilmi Tunahan'ın şahsi olarak din eğitimi vermesinin sebepleri nelerdir?

CEVAP 6- O sıkıntılı günlerde üstadımız Ankara'ya telgraf çekiyorlar, biz fi sebîlillah karşılıksız ders okutmak istiyoruz diye ama kanunlara göre bu suçtur okutamazsınız cevabı gelince herkes vazgeçiyor memleketlerine dönüyorlar.

Ancak üstazımız bu ilimler kaybolursa Cenabı Hakk’a bunun hesabını veremeyiz kaygısı ile her bulduğu fırsatı imkân ve mekânda okutuyorlar. Bu durumu anlamak ancak o dönemi iyi bilmekle mümkündür. Neredeyse Allah demenin bile yasak olduğu, senelerce ezanı Muhammedi’nin Türkçe okunduğu bir dönemden bahsediyoruz.

Hiz. Üstazımız 1936 yılına kadar hocası ve üstazı Salahuddin İbni Mevlana Siracüddin Hiz.lerinin bağılısı ve mensubu olarak hizmet ediyorlar. 1936 yılında ise hocası tarafından kendisine tasarruf veriliyor. Bursa Uludağ’da erbeîne çıktıklarını bize anlatmışlardır, bizzat kendisinden dinledim. *“Evladım, efendi hazretleri otlarla konuşuyorlardı da ben hayretler içinde kala kaldım.”* buyurdular. Orada yaşanan tecellilerden sonra hocası *“Evladım bundan sonra bütün tasarruf sende, biz dahi sana muhtacız”* buyuruyor ve orada bütün maneviyatı ona devrediyor. Ve üstazımızın gayret ve himmetlerine işareten de *“Ey Keşiş Dağı! Vallahi istese boynunu eğe eğe sana bile Kuran okutur benim bu evladım”* buyurmuşlar. O zamana kadar görülmemiş bir eğitimidir, üç günde Kuran öğretmek ve okutmak. Bu açıdan baktığımız da kendisine verilen bu tasarrufun gereği olarak himmet ve gayret göstermişlerdir. Üstazımız peygamber efendimizin velayet sırrına varistir. Kendisi de ***“Neseben ve sebeben bu emanete varisiz”*** buyuruyorlar. Peygamber efendimizin varisi olması hasebiyle onun gibi insanlık alemini irşat edecek bir topluluk meydana getirmeye kendini adanmıştı. Nitekim Rasûlüllah efendimizde ashabını böyle yetiştirmiştir. Üstazımızın bir hedefi var ve ona ulaşmak için hayatı boyunca mübarek çırpınıp durdular.

Bakıp hayatını incelediğimiz zaman eğitimde hedefi belliydi mübareğin. Osmanlı’ya küfür edilen, Kuranın yasaklandığı, ezanın yasaklandığı dönemlerde mücadeleye başlıyor. 1032 yılında ezan yasaklanmış, 1936 yılında mübareğe tasarruf verilmiş. Bursa’da erbaine çıktığı dönem de bu dönemdir. Birisi soruyor hazretimize *“Efendim, Türkiye düzelir mi? Bu millet düzelir mi?”* diye mübarek de; *“Düzelecek inşallah evladım”* buyuruyor. *“Ne zaman düzelir? Çok mu zaman var?”* diye tekrar sorunca da ***“Ne zaman Türkiye’nin her köyünde bir İmamı Rabbani evladı imam olur, vaiz olur, her köye bir ilim adamı gönderilirse o zaman Türkiye düzelir”*** buyuruyorlar. Yine başka bir sözünde de ***“Evladlarım! Eğer Türkiye’nin kırk bin köyüne kırk bin imam, vaiz yetiştirmeden huzuru ilahiye çıkarsam mahcup olurum. Beni mahcup etmeyeceksiniz değil mi?”*** buyurmuşlardır. Amacı bu elbette o gün bu sayıyı bizzat yetiştirmesi mümkün değil ama bize de görev veriyor *“Yetiştireceksiniz değil mi?”* demek istiyor.

Bir gün kurstan çıkarken ayakkabılarını önüne koydum, bütün talebeleri beraber uğurlar onu yolcu ederdik, belki bir şey söyler diye beklerdik. O gün

buyurdular ki; ***“Evlatlarım! Bu öğrendiklerinizi bitamamiha ümmeti Muhammed’in evlatlarına öğreteceksiniz. İşte o zaman, yarın huzuru mahşerde, Rasüüllah’ın huzurunda böylece beraber olacağız. Ama bu öğrendiklerinizi öğretmeyecek, okutmayacak olursanız gidin kör bir kuyuya atın kendinizi. Ama oraya atılmakla da kurtulamazsınız, bir gün yine Allah’a hesap vereceksiniz. O halde her halükarda okuduklarınızı, öğrendiklerinizi ümmeti Muhammed’e anlatmalısınız. Hadi Allah’a emanet olun.”*** Yine başka bir sözünde ***“Evlatlarım! Ümmeti Muhammed’in evlatları Sakarya nehrinin Karadeniz’e aktığı gibi cehenneme akmaktadır. Selden bir kütük kurtarmak dahi kardır. Ümmeti Muhammed’in kolundan tutup bir kişi kurtarmanız bile büyük bir saadettir. Ama siz binlerce kişi kurtarırsınız.”*** buyurmuşlardır. İşte üstazımızın hedefi budur, amacı budur.

1923’lerde olan bir hadiseyi de üstazımızın ağzından bizzat şöyle duymuşumdur ki bu anlattığı müthiş olaylardan birisidir. O dönemdeki müderrisleri imtihan yapıp görevlendirme yapacağız diye Süleymaniye Medresesinde bir araya topluyorlar. 300-500 kişi kadar toplanıp sıra bekliyorlar, sırası gelen gidiyor. Hazretimizin medreseden arkadaşı olan Erzurumlu Ali baba diye bir zatta oradaymış. Hazretimiz onu çok severmiş, çok temiz bir insanmış, medresede de takvasından dolayı ona “baba” derlermiş. Üstazımızın vefat ettiği üç ay içinde beraber vefat ettiler mübarekler. Kalabalığın içinde karşılaşınca Ali baba gelip *“Süleyman efendi acaba ne soracaklar, hangi kitaptan imtihan edecekler? Hiçte hazırlığımız yok nasıl cevap vereceğiz?”* diye soruyor. Hazretimiz de *“Ne imtihanı Ali baba?”* diyerek boğazını keser gibi işaret yapıyorlar. Mübarek Ali baba inanamıyor ve duvara dönüp kafasını duvara koyarak ağlamaya başlıyor. Bir yandan da kendi kendine *“Yarabbi hazırlıksız yakalandık! Yarabbi hazırlıksız yakalandık! Hiç hizmet edemedik. Okuduk ettik ama hiçbir şey yapamadan sana geliyoruz ama elimiz, avucumuz boş.”* diyor. Hazretimiz de onun kulağına eğilip *“Sana sıra geldiği zaman şu kelimeleri oku ve arkadan bir yerden çık git, Şehzadebaşı camiinde beni bekle”* diyor. Mübarek orada ismi azamı öğretiyor demek ki. İsim isim çağırmışlar, kaçabilen kaçmış, Ali baba’da kaçabilmiş oradan. Üstazımıza sıra geldiğinde o da koridorlardan geçmiş aşağıdan arka kapıdan çıkmak için şöyle bir kömürlüğe doğru bakmışlar ki, başı vurulan aşağıya atılmış. O canım müderrisler üst üste yığılmışlar, kanlar içinde yatıyorlar.

Hazretimizde çıkıp Şehzadebaşı camiine gidiyor Ali baba’nın yanına ve orada akşam namazlarını kıldıktan sonra üstazımız *“Gel bakalım Ali baba!”* diyor beraberce dış duvarlardan camiinin avlusuna bakıyorlar ki, müderrisleri at arabalarına bindirmişler kanları aka aka götürüyorlar. Onlarda takip etmişler ve Hadımköy’e getirip oradan da kayıklarla denizin ortasına doğru götürüp balıklara

yem yapıyorlar. Ondan sonra da o günleri bilen ve duyan müderrisler korkuyorlar tabi. Bizler selamet döneminde gelmişiz, o badireleri yaşamamışız ondan cesuruz. Bu hadiseyi mübarek ağzından işittim eksiği var fazlası yoktur.

Bundan sonraki dönemde de Aydın'da, İzmir'de, Antalya'da, Konya'da, orada, burada ulemanın sesleri çıkmaya başladığında menemen olayı gibi olaylar bulup, icat edip *“Seninde ilgin varmış gel bakalım Konyalı, gel bakalım Çorumlu”* diyerek *“İstiklal Mahkemeleri”*nde de birçoklarını asıyorlar. Sadece Konya'da Menemen hadisesi bahanesiyle 400 kişinin asıldığını ben meclis belgelerinde bizzat gördüm.

Benim millet meclisinden bir arkadaşım var adı Hayrettin Nakipoğlu, menderesin imar-iskân bakanıydı ve Yassıada'da idama mâhkum edilenlerdendi, sonra affa uğradı. 1977 ile 1980 arasında milletvekilliği yaptı. Bu zat bir yaş da büyük olmasına rağmen biz meclisteyken her karşılaştıklarında Kemal Kacar ağabeyinin elini öperdi. Kemal ağabeyi tanıyanlar bilir hayatta elini öptürmez, öpmeye kalksan kızardı. Çocuğu yaşında bize öptürmezken bu zata her defasında elini öptürürdü. Bu durumu o dönemde bizimle olan Ali Ak'ta görmüştür.

Hepimiz bu olaya hayret ediyoruz bir, üç, beş derken bir gün kendisine yalvardım *“Ağabey bu işin sırrı ne, nasıl her defasında elini öpüyorsun”* dedim. Önce söylemek istemedi *“Ben Süleyman efendi adına öptüğüm için, bana öptürüyor”* dedi ama ben defalarca her karşılaştığımızda çok ısrar ettiğimden bir gün meclisin öğlen tatilinde şu hadiseyi anlattılar;

“Ben İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde tek yıldızlı komiser muavini olduğum dönemde 1943'lü-1946'lı yıllarda tabutluk denilen yerde görevliydim. O tabutluklarda her şey vardı. Sopa, dayak, elektrik hepsi vardı. Başka bir bölümde de 2,5 m. derinliğinde, 1m.ye 1m. Beton kuyular vardı. İçine adamlar koyuluyor, sonra da içi su dolduruluyor içerideki adam boğulup gidiyor. Resmi olarak bahanesi çok intihar etti, kalp krizi geçirdi filan diyorlar. Bu sebeple oraya *“Tabutluklar”* deniliyor.

Bir gün Süleyman efendiyi oraya getirip kapatmışlar, suyu da vermişler dolsun diye bekliyorlarmış. Müdür ara ara bekçiye soruyor *“Bak bakalım tamam mı?”* diye, bekçi birkaç defa gidip geliyor *“İçeride su yok efendim”* diyor. Bir böyle iki böyle aradan epey de zaman geçince müdür bekçiye inanmıyor ve sonrasında *“Komiser!”* diye seslendi, bende gittim. *“Bu bekçi su yok diyor hâlbuki şu kadar zaman oldu, git bir bak bakalım bir anormallik mi var?”* dedi. Ben de bekçiyi yanıma aldım, gittim bodruma. Merdiveni koyup baktım içeride birisi dikiliyor, su da devamlı akıyor ama ayak ıslanacak kadar ancak su var. *“Ne zaman açtınız?”* dedim bekçi *“bir saat filan oldu”* dedi. Bekçi doğru söylüyor,

arıza filan da yok, müdüre gidip durumu anlattık. Bize inanmadı kendisi kalkıp geldi baktı, merdivenden inip bakınca ve durumu görünce indiğinde şöyle dedi; *“Salın, salın, salın gitsin! Başımıza bir bela gelir bırakın gitsin”* ve bizde içeridekini serbest bıraktık. Sonra ben müdürün yanına gidip *“Müdürüm kim bu zat?”* diye sordum bana dosyasını gösterip *“Hocalardan birisi işte”* dedi. Ben dosyasına bakınca şok oldum adını ve adresini oradan aklımda tutup tatil olur olmaz evine Kısıklı’ya gittim.

Mübarek ile görüştüm elini öpüp *“Efendim ne olur beni affedin, bağışlayın, o sıkıntılı yerde ben de görevliydim ama elimden bir şey gelmedi, size bir faydam dokunmadı. Ne olur bana gücenmeyin, kırılmayın”* dedim. O zaman elini omzuma koyup *“Evladım olsun, olsun senin bir kabahatin yok, bir suçun yok ki, sizler emir kulusunuz. Allah seni berhüdar eylesin”* buyurdu ve bana dua ettiler. O andan itibaren Süleyman efendiye âşık oldum. Bir mazeretim yoksa haftada bir on günde bir gidip mutlaka elini öperdim. Ama bu durum çok sürmedi benim İstanbul’dan tayinim çıktı gittim. Yine de izinli olduğum zamanlarda mutlaka İstanbul’a gelip elini öperdim. Fakat bir gün geldim ki Süleyman Efendi vefat etmiş. Çok üzüldüm, ağladım, sordum kim bakıyor artık diye damadı Kemal Kacar bey dediler. Bende Kemal abiye gittim, başsağlığı diledim, hem ağlayıp hem durumumu anlattım. Orada elini öpmek istedim, öptürmek istemediler ama ben dedim ki; *“Ne olur Kemal bey, hoca efendiyi bundan sonra bulamam, elini öpemem. Onun adına müsaade et de onun niyetiyle senin elini öpeyim”* ve biraz düşünüp ağlamaklı halime dayanamadı ve *“Peki, sen efendi hazretlerinin elini öpeceksen buyur öp ama Kemal Kacar’ın elini öpemezsin”* dedi. Sonraki görüşümde de öpmek istedim çekince de *“Siz bana bir söz verdiniz, ben sizin elinizi öpmüyorum ki, efendi hazretlerinin elini öpüyorum. Müsaade et de efendi hazretlerinin elini öpeyim”* dedim. *“Tamam, şimdi anlaşıldı, o zaman mesele yok”* dedi. Bundan sonra bu aramızda kanun gibi oldu ve nerede görsem elini öptüm, o da izin verdi.

SORU 7- Süleyman Hilmi Tunahan’ın devlet tarafından verilen din eğitime karşı tutumunu nasıl tarif edersiniz?

CEVAP 7- Konya’dan bir heyet ile İstanbul’dan İlim Yayma Cemiyetinin adamları birleşip hazretimize geliyorlar. O dönemde hazretimizin talebeleri ilkokul mezunu ama çıkıyor kürsülerde mükemmelen vaaz ediyorlar. Sonra bir anda vaizlik sınavlarına girip vaiz, müftü oluyorlar, fakülte mezunu yerine geçiyorlar. Bu durum duyuluyor, yayılıyor. Bu imtihanlar 27 Mayıs darbesiyle ortadan kaldırıldı. Bu heyet hazretimize gelip *“Efendim, siz ne güzel hafız yetiştiriyor, talebe okutuyorsunuz. Çok güzel ilim adamları yetiştiriyorsunuz. Ama bu çocukların diplomaları yok, tek kanatlı kalıyorlar. İmam hatiplere gönderseniz*

de hem bize destek olsanız hem de onlar diploma alsınlar, amir, memur, imam vs. olsunlar.” Ancak hazretimiz **“Efendiler hiç rica etmeyin, bu konuda beni ikna edemezsiniz. Bu yol Rasûlüllah’ın yolu, Kuran’ın yolu, Kuran’ın öğretilme ve ona hizmet edilme yoludur. Gücünüz yetiyorsa, yapabiliyorsanız bu okulları maarifin elinden alıp Diyanet İşleri Teşkilatına bağlayın, bizde sizinle beraber olalım. Siz bu müesseseleri, Diyanetten uzak maarifin bu günkü sistemi içinde tuttuğunuz müddetçe size bir tek talebe vermem”** buyuruyorlar.

Bir gün Rize’ye gidecektim, hazretimiz beni yazıhaneye çağırıp görüşmek istediler. Bazen orada ziyaretçiler ile de görüşürler, sonra Kısıklı’ya giderlerdi. Gidip oturdum mübarek üç kişiyle konuşuyorlardı. Ben gidince müsaade isteyip kalktılar. Onlar çıktıktan sonra hazretimiz **“Bunlar İlim Yayma Cemiyeti’nin adamlarıydı. Bunlar İmamı Rabbani evlatlarına tek kanatlı diyenlerdir. Yakında kimin tek kanatlı, kimin çift kanatlı olduğu anlaşılacak”** buyurdular.

Verilen din eğitiminin bozulmaması için o dönemde hazretimiz imam hatiplerin eğitimine karşı çıkmışlardı. Zira sistemde dini hassasiyet bulunmuyordu ve bu okullar da bu sisteme bağlıydı. Milyarlarca haklıdır. Bugün kimse Süleyman Efendi yanlış yapmış diyemez. Üstazımız tasvip etmediği için o zamanlar imam hatibe gönderilmiyordu. Ama şimdi durum değişti, zaman değişti ve binlerce talebemiz imam hatibe gidiyor. o zaman dini ilimler yok olmak üzereydi ve onların okunması, devam ettirilmesi lazımdı. Ama şimdi bu ilimler zirveye çıktı, okuyan ve okutanlar var ve talebelerimiz başka ilimlerde de teşvik ediliyorlar. Yani temelde üstazımız imam hatibin ilmi meşrebine değil kimlerin elinde olduğuna bakarak karşı çıkmıştır.

SORU 8- Size verilen din eğitimi şuanda değerlendirdiğiniz zaman farkına vardığınız herhangi bir eksik veya olumsuz yönü var mı?

CEVAP 8- Biz hazreti üstazımızdan **حيا عن حي** **“diriden diriye, canlı canlı”** okuduk, eğitim aldık. Biz bu yolda olduğumuz müddetçe arkamızda enbiya-i ızam ve evliya-i kiramın desteği var. Hiçbir eksiki yok bilakis çok muhteşem ve mükemmel bir eğitim aldık.

Bize şöyle nasihat ederdiler; **“Evlatlarım bir yere gittiğiniz zaman, vaaz edeceğiniz, hutbe okuyacağınız zaman aman evlatlarım Kuran okuyuşunuza dikkat edin. Müftü efendilere hürmet edin. Siz Kuran okurken talimli tecvitli okuyamazsanız cemaat sizin ilminizi ölçemez ama okuyuşunuzu ölçer. Çünkü her gün farklı ağızlardan Kuran dinliyorlar. Siz okurken talimde, tecvitte, hurufatta hata yaparsanız cemaat daha evvelki tecrübelerinden ilham alarak ‘Bu daha doğru düzgün Kuran okuyamıyor, bunun ilminden ne çıkar, ben bunu dinlemem’ der size itibar etmezler.”**

Hazretimiz itikat konusunda çok hassastılar. **“Sizler ehli sünnetin bekçilerisiniz. Sizler oldukça bu fırakı dalle ehli sünneti idlal edemeyecekler, ifsad edemeyecekler”** buyururdu. Bugün akademik çevre batıl olanları hak olan ile karıştırıp ortaya, insanların önüne koyuyor, adeta “al bunların içinden istediğini seç” diyor. Dinleyenlerin de büyük çoğunluğu nefislerine hoş gelen batılı tercih ediyorlar. Böylece tarafsızlık adına bertaraf olunuyor. Üstazımız bize **“Bakın şunlar şunlar batıl, şu ise haktır, doğrudur, sakın batıla meyletmeyin”** diyerek eğitim verirlerdi. Her iki yönü de okutup yahut tanıtıp ama sonucunda hakkı öne çıkarmak, savunmak çok önemlidir.

SORU 9- Günümüzde devletin ve diğer cemaat yahut kurumların verdikleri dini eğitim ile Süleyman Hilmi Tunahan’ın izinden gidenlerin devam ettirdikleri dini eğitim arasında sizce ne gibi farklar bulunmaktadır?

CEVAP 9- Diğer cemaatlerin gayretlerini takdir ediyorum. Cemaatle nasıl hizmet edileceğini, cemaatin dinimizdeki önemini fark ederek çalışıyorlar. Ancak bizim cemaatimizi diğerleriyle kıyas etmek yanlıştır. Zira ilmin, kitabın, sünnetin bir arada harmanlandığı bir eğitim ve yetiştirme sistemine sahiptir. Diğer cemaatlerde ilim bizdeki kadar önde ve faal değildir. Zaten biz Kuranı kerim ve tecvüt ilmi bakımından dünyada eşi olmayan bir cemaatiz. Yine Kuranı anlama yönünden, şer’i ilimlerde usul, akait, fıkıh, tefsir ve hadis ilimlerinde de en öz ve ciddi eğitimi yapan bizleriz.

Mürşidi kâmil demek ledünni ilme sahip olan, sünneti seniyyeye %100 bağlı olan, metafizik âlemine geçebilen zat demektir. İrşad edebilir, hidayete vesile olabilir ancak mürşidi kâmil olmak farklıdır. Mürşidi kâmil divanı salihin toplantısına katılan demektir. Hatta Hz. Peygamberin gelmediği zamanlarda divana başkanlık ediyorsa o mürşidi kâmildir. Herkes kendisi düşünmeli **“acaba ben mürşidi kamil olan zata bağlı mıyım?”** diye. Cevabı “evet” ise diyecek bir şeyim yok elbette. Üstazımızın peygamber efendimize varisliğinde hiçbir inhıraf yoktur. Onun başlattığı sistem aynen devam ediyor, rabıtaıyla boyun bükülüyor, abdestsiz yere basılmıyor. Bugün yetişenler de sanki hazretimizde yetişmiş gibi vaaz ediyor, hizmet ediyorlar.

SORU 10- “Süleymancılar” olarak günümüzde cemaatin yürüttüğü din eğitiminde öz eleştiri yapıldığında, sizce herhangi bir eksiklik var mı? Bu konuda ne tür değişiklikler yapılabilir?

CEVAP 10- Biz řu anki arkadaşlarımızın hatasını görsek de azarlamayız sadece uygun bir dille ikaz ederiz. Bizde öyle makam mevki derdi yoktur, yeter ki hizmete devam edilsin. Biz hiçbir surette maddi bağı olmayan bir cemaatiz. Bizim kardeşlerimiz hep verirler, almak yoktur.

Bir toplantıda Brüksel’de Nato’da görev yapmış bir bürokrat ile karşılaştık. Kendisi belki Cuma’dan Cuma’ya namaz kılan birisi ancak o toplantıda başka cemaatler övölünce bu adam dedi ki; “ Türkiye’de en kalıcı cemaat Süleymancılar’dır. Çünkü sistemleri menfaate dayalı değil. Hep veriyorlar alma beklentileri yok. Yine öbür cemaatlerde makam mevki arzusu sevdası var ama Süleymancı’larda bu yok. Çok çok gidip kurslarda bir yemek yiyorlar ama sonrasında daha fazla para verip çıkıyorlar.

Eğitim yönünden hiçbir değişiklik olmadı ama hassasiyet bakımından geriledik. Hazretimiz itikat meselelerinde, ehli sünnete bağlılık, mezhep düşmanlığı gibi konularda çok hassastılar. Ama bugün ki arkadaşlarımız çok rehavet içerisindeler. Eleştiri yapacağım tek ve en şiddetli şekilde eleştirdiğin nokta budur. Televizyonda, toplantılarda ehli sünnete aykırı, mezhep düşmanlığı yapan, sapık fikirleri yayan konuşmalar yapılıyor ama kimsenin umurunda olmuyor. Adeta hassasiyetimiz kurumuş, bitmiş. Hâlbuki hazretimiz her gün, hemen her dersinde bu konulara değinir ve öyle konuşanları şahıs şahıs eleştirirdiler. Vehhâbiliğin, mezhepsizliğin, cebriyenin, sapık her fikrin karşısında dimdik dururlardı. Bugün Diyanet İşleri Başkanlığı bu noktada epeyce mesafe kat etmiş durumda. Bu çok sevindirici bir durumdur.

Mübarek üstazımızın bir ifadesiyle konuşmamızı sonlandıralım. Mübarek bir hadiseye sevindikleri zaman şöyle buyururlardı; الحمد لله ذلك الفضل من الله هذا من فضل ربي *“Allah’a hamdolsun, bu Allah’ın fazlu keremi tarafından bir ikram, bir fazilettir ve surf Allah’ın lütfudur”*

B. MÜLAKATLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Görüşme yaptığımız kişiler 1950 sonrasında Süleyman Hilmi Tunahan’ın talebesi ve bağlısı olmuş şahıslardır. Anadolu’nun farklı şehirlerinden gelip İstanbul’da Süleyman Hilmi Tunahan’dan bizzat ders almışlardır. Sorulan sorular sonucunda, Süleyman Hilmi Tunahan’ın okuttuğu kişilerin özellikle aileleri tarafından araştırılarak ve istekle talebeliğe verildikleri anlaşılmaktadır. Özellikle o dönemde dini eğitim yapılması noktasında zorluklar yaşandığını vurgulamaktadırlar. Bu zorluklar sebebiyle gizli okumak durumunda kaldıklarını ve hocaları Süleyman Hilmi Tunahan’ın da takibata maruz kaldığını anlatmaktadırlar.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın verdiği din eğitime dair anlatılan bilgilerin hemen hemen aynı oldukları görülmektedir. Süleyman Hilmi Tunahan'ın ders işleyişindeki maddi ve manevi unsurlar bakımından kendi medrese temelli eğitiminden faydalandığı bununla beraber önceden uygulanmayan kendine has usuller de geliştirdiği görülmektedir. Görüşmelerden Süleyman Hilmi Tunahan'ın uyguladığı eğitim sisteminin hem maddi hem de manevi unsurlarının bulunduğu ve bu iki unsuru bir arada ilerletmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Eğitim sistemindeki maddi unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür; talebeleri yarım halka şeklinde hocalarının karşısında oturmaktadır. Böylece hem her talebe hocasını görebiliyorken, hem de hoca her talebesini ayrı ayrı görebilmektedir. Yine her ders anlatımında mutlaka bir talebenin “okuyucu” olarak görev yapıp dersi okuduğu, hocanın da dinleyip devamında tashih ve takrir ettiği görülmektedir. Ayrıca talebeler dersten sonra kendileri de grup olarak çalışma yapıp ders hakkında müzakere yapmaktadırlar. Yine teneffüs olarak derse ara vermedikleri, dört bazen beş saat aralıksız ders okudukları anlaşılmaktadır. Dersten dolayı talebelerde dikkat dağınıklığı olduğunda ise Süleyman Hilmi Tunahan'ın sohbet ederek, tarihi ve güncel meselelerden bahsederek, bazen de fıkralar anlatarak talebelerini bilgilendirdiği ve aynı zamanda zihinsel olarak dinlendirmeyi amaçladığı aktarılmaktadır.

Manevi unsur olarak ise; İlk olarak Süleyman Hilmi Tunahan'ın her dersin başında mutlaka talebelerine selam verip hal hatır sorduğu ifade edilmektedir. Sonrasında ise bir Fatıha üç İhlâsı Şerif okuyup talebelerine de okuttukları ve o sırada okunan kitabın yazarının ruhuna hediye ettikleri ifade edilmektedir. Yine bunun devamında aşağıdaki iki duayı mutlaka okudukları aktarılmaktadır.

اللهم ارزقنا حفظ المرسلين و الهام الانبياء و فهم الاولياء بكرمك
يا اكرم الاكرمين و برحمتك يا ارحم الراحمين

Anlamı: “Ey Allah'ım bizi, gönderdiğin rasüllerine verdiğin muhafaza kuvvetiyle, zekâ ve hıfzu himâye ile, peygamberân-ı ızâma, enbiyâ-i mürselîne verdiğin ilham ile, ehlullâha, evliyâullahı verdiğin anlayışla, fehim, idrak ve fetânet ile merzuk eyle. Ey ekramel ekramîn ve erhamerrahimîn olan Allah'ım bizi lütfu kereminle böyle merzuk eyle.”

اللهم بحب ذاتك تحصنا يا الله لا اله الا الله سيدنا محمد رسول الله
حقا و صدقا

Anlamı: “Ey yüce Allah’ım zâtı akdesi sübhâniyyenin sevgisiyle, muhabbetiyle, hubbu zâtınla bizi kurtar, koru, muhafaza et. Hısmı emnü emânı ilâhiyyene kabul eyle yarabbi. Yerlerde, göklerde, kâinatta her ne kadar küfür şâibesi taşıyan şey varsa hepsini reddederim, ancak şerik ve naziri olmayan, bir olan zâtı ecelli âla hz.leri var. Onun kâinat manzumesi içersinde en büyük rasülü ve elçisi, bizim seyidimiz, efendimiz, rehberimiz, hakkın ve hakikatin mübelliği olan Muhammed (s.a.v.)dir.”

Yapılan bu dualardan başka Süleyman Hilmi Tunahan’ın şu duaları da okuduğu anlatılmaktadır;

اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم رب اعوذ بك من همزات الشياطين و اعوذ بك رب ان يحضرون

اللهم انى اعوذ بك من الهم والحزن و من الجبن والبخل و من العجز و الكسل و من غلبة الدين و قهر الرجال

Anlamı; “ Ey Allahım! Gam, üzüntü ve hüzünden, korkaklık ve cimrilikten, acizlikten ve tembellikten, tembel ruhlu olmaktan, kullara borçlu olmaktan, insanların kahrından, dedikodusundan, hasetliğinden ve her türlü düşmanlığından sana sığınırım.”

En son رضى الله تعالى عنا و عنكم بسم الله الرحمن الرحيم diyerek derse başladığı ve yavaş, seçkin bir ifadeyle, anlaşılmasına özellikle önem vererek dersi anlattığı belirtilmektedir. Bu unsurlar dışında her kitap bitiminde bir aşr-ı şerif okuttukları da ifade edilmektedir. Ders konusunda çok dakik ve dikkatli olduğu ve bu konuda gecikmeyi, gevşekliği hoş karşılamadığı da anlatılanlar arasındadır.

Manevi yönü bakımından Süleyman Hilmi Tunahan’ın her sabah namazında mutlaka Kısıklı Camii’ne gittikleri ve namazdan sonra da dinleyen talebeleriyle “Evrâd-ı Şerif, Evrad-ı Bahâiyye” okuyarak dua ettikleri anlatılmaktadır. Talebeleri tarafından Nakşibendî tarikatına bağlı olduğu ifade edilen Süleyman Hilmi Tunahan’ın, üstazı Salâhuddin İbni Mevlana Sirâcüddin’den manevi icazet ve tasarruf alarak “Mürşidi Kâmil” olma görevini üstlendiği belirtilmektedir. Bununla beraber zamanının gidişatını da oldukça yakından takip ettiği, önemle gazete ve köşe yazarlarını okuduğu, İslam’a ve ehli sünnete aykırı durumlarda çekinmeden karşı açıklamalarda bulunduğu anlatılmaktadır.

Dini eğitim konusunda Süleyman Hilmi Tunahan'ın Osmanlı Medreselerinde okutulan eserlerden özellikle ehli sünnet vel cemaat akidesine bağlı olanlarını okuttukları görülmektedir. Yine Süleyman Hilmi Tunahan okuttuğu Alet ve Âli ilimlerin birer “hazine anahtarı” olduğunu ve talebelerine bunlardan sonrada okumaya devam edip kendilerini geliştirmelerini tavsiye ettiği belirtilmektedir. Ayrıca Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerine özellikle Kuran konusunda çok dikkatli olmalarını ve okudukları zaman kurallara dikkat ederek okumalarını tembih ve tavsiye ettiği ifade edilmektedir. Talebelerini sohbet yahut vaaz için kürsüye çıkmaya gönderirken de mutlaka kitapla kürsüye çıkmalarını söylediği anlatılmaktadır.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerine “verilen eğitimi nasıl değerlendirdikleri” sorulduğunda, hocalarının ifadesiyle “*hayyen an hayyin- canlı canlı, diriden diriye*” ifadesini kullandıkları görülmektedir. Kendilerine verilen eğitimin temelini Şeriati Ğarrâ-i Ahmediyye olduğunu ifade etmektedirler. Süleyman Hilmi Tunahan'ın kendine has ders verme usullerinden birisi olarak da talebelerine bir taraftan ders verip okuturken diğer taraftan da okumayanları okutmak üzere görevlendirdiği anlatılmaktadır. Böylece okuttuğu talebeler bir taraftan talebelik yaparken diğer taraftan da arkadaşlarını okutarak hocalık yapmaktadırlar. Bunlarla beraber Süleyman Hilmi Tunahan'ın okuttuğu talebelere sadece ders okutmadığı ruh terbiyesi ve maneviyat eğitimi de verdiği aktarılmaktadır. Bu şekilde hem maddi hem de manevi eğitim vererek talebelerine faydalı ve devamlı bir ilim öğretmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Süleyman Hilmi Tunahan'ın ifadesiyle bu şekilde öğrenilen ilim sayesinde talebeleri ve evlatları “zülcenâhayn-çift kanatlı” olmaktadır.

Yapılan görüşmelerden, Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerinin yaşları ve bilimsel eğitim seviyeleri açısından elde edilen veriler de benzemektedir. 1950'li yıllardan önce okuttuğu talebeler genelde meslek sahibi ve orta yaşlı kişilerden oluşurken, 1950 den itibaren yaşları daha genç, ilkokulu bitirmiş talebelere ders verdiği görülmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında Süleyman Hilmi Tunahan'ın ders okutmak için belli bir yaş şartı koymadığı, istek ve gayrete sahip herkese ders verdiği anlaşılmaktadır.

Bilimsel eğitim noktasında ise o dönemde talebelerinin çoğunluğunun ilkokul mezunu hafızlardan oluştuğu görülmektedir. İçlerinde az da olsa lise veya yüksek okul mezunu olanlar bulunsa da Süleyman Hilmi Tunahan'ın bu konuda da belli bir şart aramadığı anlaşılmaktadır. Talebelerine nasihatlerinde de, hiçbir surette dünyevi ilimleri dini ilimlere tercih etmemelerini, dini ilimlere önem ve öncelik vermelerini tavsiye etmektedirler.

Talebelerini sosyal tabakalar yönünden incelediğimizde ise, Süleyman Hilmi Tunahan'ın okuttuğu talebelerin büyük çoğunluğunun köy veya kasabalardan gelenlerden oluştuğu görülmektedir. Ancak içlerinde az da olsa şehirli olanların da bulunduğu belirtilmektedir. Yine aralarında az sayıda zengin çocukları bulunsada genel itibarıyla talebelerinin fakir ailelerin çocukları oldukları anlatılmaktadır.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebelerini okuturken uğradığı takibatlar sonucunda okutmaktan vazgeçmeyip, yer değiştirdiği ve okutmaya devam ettiği ifade edilmektedir. Şahsi olarak bu şekilde eğitim vermekteki amacı da talebeleri tarafından sadece “rıza-i ilahi” olarak belirtilmektedir. Medreselerde okutulan Kuran ilimlerinin yok olmamasını, unutulmamasını, Kuranı ve Kuran ilimlerini okuyan ve okutanların devam etmesini istediği için karşılaştığı zorluklara rağmen okutmaya devam ettiği anlatılmaktadır. Evlat ve talebelerine de en büyük nasihatının okuduklarını okutmaları ve talebe yetiştirmeleri yönündeki teşvikleri olduğu bilinmektedir. Talebelerinin anlattıklarına ve hayatına baktığımızda da en temel amacının Ümmeti Muhammed'in dinini kurtarmak, onları düştükleri küfür batağından çıkarmak olduğu görülmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın devlet tarafından verilen dini eğitime karşı tavrı iki yönlü ele alınmalıdır. Bir yönde dönemin diyanet işleri kadrosu vardır ki hepsi ilim ehli kişilerden oluşmaktadır. Bu yöndeki din eğitimine bir karşıtlığının söz konusu olmadığı görülmektedir. Hatta diyanet işleriyle işbirliği yapılarak resmi Kuran Kursları açmaya yönelmiş ve yetiştirdiği talebelerini de müftü, vaiz olarak diyanet kadrosuna girmeye teşvik etmişlerdir. Ancak diğer yönüyle o dönemde maarife (*dönemin Milli Eğitim Bakanlığına*) bağlı olarak yeni yeni açılan İmam Hatip Liselerini kabullenmediği, benimsemediği anlaşılmaktadır. Kabullenmemesinin sebebi talebelerine göre, dini eğitimin ehil kişiler tarafından verilmesine gösterdiği ehemmiyettir. Yani asıl İmam Hatiplerin açılma amacına karşı çıkmaktadır. Dönemin İlim Yayma Cemiyetinden birkaç defa heyet gelip talebelerini de göndermesi, kendisinin de gelip ders vermesi şeklinde isteklerde bulunmuşlar ise de Süleyman Hilmi Tunahan'ın bu istekleri kabul etmediği anlaşılmaktadır. Bu okullara bulunduğu haliyle destek veremeyeceğini, ancak maariften alınıp dönemin Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanırsa destek verebileceğini ifade etmişlerdir. Talebeleri Süleyman Hilmi Tunahan'ın bu konuda haklı olduğunu o dönemin şartları düşünüldüğünde en doğru kararı verdiğini ifade etmektedirler.

Kendilerine verilen din eğitimini değerlendirirken, Süleyman Hilmi Tunahan'ın fedakâr, şefkatli, gayretli bir üslupla ders okuttuğunu, ne kadar sıkıntıyla karşılaşırsa da okutmaktan hiçbir zaman vazgeçmediğini

anlatmaktadırlar. En güzel kaynaktan en güzel eğitimi aldıklarını ifade eden Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebeleri, çok büyük bir istek ve şevkle okuduklarını belirtmektedirler.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın talebeleri, günümüzde devlet tarafından verilen dini eğitimin çok düşük seviyede olduğu, dini yüksek ihtisas merkezleri haricinde ciddi bir dini eğitimin bulunmadığı görüşündedirler. Bugün cemaatin devam ettirdiği eğitimin daha yüksek seviyede olduğu ve hala hocalarının başlattığı eğitimin devam ettirildiği kanaatindedirler. Diğer cemaatlere bakıldığında da yine "Süleymancı" cemaat ile aynı ağırlıkta ve sistemde din eğitimi veren başka cemaatin bulunmadığı ifade edilmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın yolundan bugün devam edenlerin eğitimine bakıldığında ise; bazı talebeleri eleştiri yapmamayı tercih edip kaçınılmaz olarak bazı eksiklerin bulunduğunu, bunlarında zamanla düzeltileceğine inandıklarını belirtmektedirler. Eğitim sistemlerindeki temelin sağlam olduğunu ifade ederek, eğer bu temele uygun olarak maddi ve manevi eğitim devam ettirilirse, Süleyman Hilmi Tunahan'ın gayesine uygun olacağını söylemektedirler.

Diğer talebeleri ise; şu anda cemaatin eleştirilmesi mümkün olan tek yönünün dini hassasiyetler noktasında zayıf kalmak olduğu, kendi döneminde dine ve ehli sünnete aykırı her konuda mutlaka karşılık veren ve tepki gösteren Süleyman Hilmi Tunahan'ın bu yönünün yeterli derecede devam ettirilmediği görüşündedirler.

Yapılan görüşmelere ve kaynakların anlatımlarına göre Süleyman Hilmi Tunahan'ın yaşadığı dönemde sürdürdüğü ve sonrasında da bağlıları tarafından devam ettirilen eğitim sisteminin Kuran'ın ve Kuran ilimlerinin öğrenilmesini temel aldığı görülmektedir. Bu eğitimde en çok öne çıkan noktalar şu şekilde sıralanabilir; Süleyman Hilmi Tunahan'ın amacı talebelerine sadece madden kitap kaynaklı ders vermek değil, manevi olarak ruh terbiyesi ve tasavvuf eğitimini de kazandırmaktır. Gaye olarak maddi kazanç veya makamları önemsemediği, sadece "Allah Rızası"nı kazanmayı amaçladığı kendisi ve bağlıları tarafından belirtilmektedir. Yine bu amacına ulaşmak yolunda birçok adli takibat yaşadığı, işkence gördüğü, tevkif edildiği, bunlara rağmen gayretini kaybetmediği ifade edilmektedir. Hayatının her döneminde İslam dinine, onun gereklerine ve müdafaasına "müteşerri" denilecek derecede bağlı olduğu da dikkat edilmesi gereken noktalardan birisidir.

Bahsedilenler dışında talebelerine olan şefkat ve düşkünlüğü, onları çok kısa sürelerde yetiştirip görevlendirmesi de göze çarpmaktadır. Yine o dönemde

talebelerini resmi vasıflar ile hizmet etmeye teşvik ettiği bütün talebeleri tarafından belirtilen bir husustur. Ayrıca hayatı boyunca devletin ve dünyanın güncel meselelerine yakından alaka göstermesi, gazete ve köşe yazılarını takip etmesi ve talebelerini bu yönde teşvik etmesi de önemli bir nokta olarak öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Çalışmayı bütün olarak ele alıp değerlendirmek gerektiğinde öncelikle “Süleymancılık” diye ayrı bir din, mezhep, itikat bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. “Süleymancı”ları Süleyman Hilmi Tunahan’ın hayatta iken başlattığı dini eğitim ve öğretimi onun başlattığı şekliyle devam ettiren ayrıca manevi olarak da Süleyman Hilmi Tunahan’a bağlı bulunan bir topluluk şeklinde tanımlamak daha doğru bir tespit olacaktır. Esasen bu topluluk ile konuşulduğunda “Süleymancı” ifadesini şiddetle reddettikleri ve kendilerini “Süleyman Efendinin Bağlıları” yahut “Süleymanlı” olarak tanımladıkları görülmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan’ın maddi ve manevi takipçileri olan bu cemaat günümüzde yurt içi ve yurt dışında oldukça yaygın bir dini eğitim ve öğretim ağına sahip bulunmaktadırlar. Cemaat mensuplarını en çok, üstazları Süleyman Hilmi Tunahan’ın, hayatında “mücadeleler vererek her fırsat ve imkânda” din eğitimine devam etmesi motive ve teşvik etmektedir. Özellikle Kuran eğitiminde ve Arapça eğitimlerinde cemaatler arasında öne çıktıkları belirtilmektedir.

Süleyman Hilmi Tunahan’ın ilk kuruldukları dönemde kuruluş amaçları ve bağlı oldukları bakanlık sebebiyle İmam Hatip Okulları’na karşı çıktığı ve destek vermediği anlaşılmaktadır. Daha sonra değişen teşkilat yasası sebebiyle iki tarafın fikir ayrılıklarına düştükleri ve yollarını ayırdıkları bilinmektedir. Cemaat ile Diyanet mensupları ve İmam Hatip’liler arasında belli bir dönemde kutuplanmalar yaşanmış olsa da günümüzde bu durumun devam etmediği, cemaatin Diyanet ile işbirliği yaparak dini hizmetlerine devam ettiği görülmektedir.

Gerek Süleyman Hilmi Tunahan’ın hayatında gerekse cemaatin temelinde maddiyat ve makam-mevki arzusunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Cemaate ait kurumlar, büyük çoğunlukla cemaat mensuplarının ayni ve nakdi yardımları ile varlıklarını sürdürmektedirler. Bu yardımların Ramazan ayı gibi belirli dönemlerde toplanmasında (teberru faaliyetlerinde) görevli hocalar ile birlikte “ihvan”da yer almaktadır. Ancak cemaat tarafından görevlilerine cüz’î miktarda verdiği aylık dışında, mensuplarında maddi bir imkân sunulmamaktadır.

Elde edilen bilgilere bakılarak cemaatin Kuran Kursları ve yurtlarda kurumsal olarak din eğitimi vermekle birlikte genel olarak cemaat mensuplarına da din eğitimi verme yönünde çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu amaçla cemaatin en az dini eğitime verdiği önem kadar haftada iki gün sürdürülen “hatim toplantıları”na da önem verdiği bilinmektedir. Bu toplantıların eğitim kurumları

dışında kalan cemaatin ileri yaştaki mensuplarına dini eğitim imkânı sunduğu, hem bu nedenle hem de maneviyat kazanmak amacıyla bu toplantılara devam etmenin cemaat içinde çok önemli olduğu anlatılmaktadır.

İlk dönemlerde bilimsel eğitime devam eden talebelerin sayısı oldukça az olmakla beraber özellikle son yıllarda cemaat tarafından bilimsel eğitimin de desteklendiği görülmektedir. Yine son yıllarda cemaat tarafından küçük yaştaki çocukların eğitimine de ağırlık verildiği bilinmektedir. Cemaat mensuplarının bu amaç doğrultusunda kreş ve çocuk yuvalarının sayısını arttırdığı belirtilmektedir. Cemaatin en eski faaliyetlerinden birisi takvim basımı ve dağıtımıdır. Bu uygulama günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Son dönemlerde cemaatin yeni ve farklı faaliyet alanları olarak özellikle mensupları tarafından açılan hastaneler, poliklinikler, market zincirleri gibi ticari kurumlar da örnek gösterilebilir.

Süleyman Hilmi Tunahan'ın hayatta iken amaçladığı şekilde bugün de cemaat kurumlarında verilen eğitimde maddi olarak okutulan ders ile beraber manevi ve ruhsal eğitim için tasavvufi dersler ve sohbetler de yapılmaktadır. Yine tasavvufi yönden cemaat mensuplarının bilgilenmesi amacıyla eğitim kurumlarında ve dışarıdaki ihvan arasında Mektubatı İmamı Rabbani, Mektuplar Risalesi ve Bazı Mesaili Mühimme, Ali Erol'un "Hatıratım" eseri, Ödemişli Merhum Ziya Sunguroğlu'nun Notları gibi yazılı eserler okunmakta ve okutulmaktadır.

Sosyal bir gerçeklik olarak bütün cemaatler gibi "Süleymancı" cemaatte de oldukça içe kapalı ve hiyerarşik bir yapı gözlemlenmektedir. Ayrıca her sosyal grupta yaşanan zaman içinde dejenere olma durumu da özellikle son dönemde yetişen nesil arasında göze çarpmaktadır. Örneğin; diğer Müslümanlar ve cemaatler tarafından özellikle tesettür yönünden eleştirilen "Süleymancı" cemaatin bu yönünün geçen zaman sürecinde dejenere olduğu görülmektedir. Zira belgeler ışığında bakıldığında Süleyman Hilmi Tunahan'ın arkadaşları tarafından "müteşerri" denilecek derecede dinin emirlerinde hassas olduğu ve hanımının da tesettür emirlerine uygun şekilde örtüldüğü görülmektedir. Bu nedenle grup içinde yapılan ve yaşanan yanlışlıkların şahsi manada değerlendirilmesinin daha gerçekçi olacağı, bu durumların genellenmesinin ve bütün gruba veya cemaatin kurucusuna mal edilmesinin sosyolojik açıdan yanlış olacağı anlaşılmaktadır.

Yapılan bu çalışma özellikle, cemaatin dini eğitim de uyguladığı sistemin, izlediği yolun ve takip ettiği metotların anlaşılması bakımından fayda sunmaktadır. Yine bu çalışma sebebi ile cemaatin mensuplarının bağlılık sebeplerini, cemaate devam süreçlerini, elde ettikleri maddi ve manevi

kazanımlarını anlamının da mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Kendi konusunda yapılan tek çalışma olması sebebiyle özellikle cemaatin yapısının ve faaliyet alanlarının anlaşılması yönünden fikir verdiği görölmektedir.

EK-1

KUR'ÂN HARF ve HAREKELERİ

KUR'ÂNİ KERİMİ EN KISA
ZAMANDA OKUMAĞI ÖĞRETEN
YEPYENİ BİR TERTİP VE USUL

SÜLEYMAN HİLMİ TUNAHAN

HER HAKKI MAHFUZDUR

FAZİLET
NEŞRİYAT VE TİCARET A.Ş.

Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No: 52 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL

Tel.: (0212) 657 88 00 • Faks: (0212) 657 95 88

[illegible][illegible][illegible][illegible]

[illegible]

[illegible][illegible]

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ

وَجَلَّ شَأْنُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ❀

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿﴾ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ❁ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ❁ مَا لِكِ يَوْمَ الدِّينِ ❁

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٢٠٠﴾ ۞ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٢٠١﴾ ۞

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٥٠﴾

امین

قَاكَا	قِيكِي	قَوُكُو	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ
قَاكَا	قِيكِي	قَوُكُو	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ
قَاكَا	قِيكِي	قَوُكُو	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ
قَاكَا	قِيكِي	قَوُكُو	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ	قَاكُ

وَاهَا	وِيهِي	وَوُوهُو	وَه	وَه	وَه	وَه	وَه
وَاهَا	وِيهِي	وَوُوهُو	وَه	وَه	وَه	وَه	وَه
وَاهَا	وِيهِي	وَوُوهُو	وَه	وَه	وَه	وَه	وَه
وَاهَا	وِيهِي	وَوُوهُو	وَه	وَه	وَه	وَه	وَه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۖ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۚ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

الْحَيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
 وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ
 أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ
إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ ❀ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا
بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ ❀

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ❀
رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ❀

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغِيثُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهِدُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ
وَنُتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ
نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَحْمَدُكَ وَنُتَزَكُّكَ مِنْ يَفْجُرُكَ ❀
اللَّهُمَّ إِنَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ
رَجُو رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَافِرِ مُلْحِقٌ ❀

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ❀

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ❀

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

كَلِمَةُ تَوْحِيدٍ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ أَمَنْتُ بِرَسُولِ اللَّهِ وَبِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ
 وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَابْعَثْتُ بَعْدَ الْمَوْتِ (حَقًّا)
 أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ﷺ

صِفَاتِ ذَاتِيَّتِهِ	صِفَاتِ ثُبُوتِيَّتِهِ
1- وُجُودٌ	1- حَيَاتٌ Hayat
2- قَدَمٌ	2- عِلْمٌ Bilgi
3- بَقَا	3- سَمْعٌ İşitmek
4- وَحْدَانِيَّتٌ	4- بَصَرٌ Görmek
5- مُخَالَفَةُ الْحَوَادِثِ	5- إِرَادَتٌ Dilemek
6- قِيَامُ بِنَفْسِهِ	6- قُدْرَتٌ Gücü yetmek
	7- كَلَامٌ Konuşmak
	8- تَكْوِينٌ Yoktan varetmek, meydana getirmek, yaratmak

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﷻ
 رَبِّ أَنْي مَسْنَى الضُّرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﷻ
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﷻ
 لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ﷻ
 صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ ﷻ

حامد

۱۳۹۹

1- Kendinizi tanıtır mısınız? Süleyman Hilmi Tunahan ile nasıl tanıştınız ve nasıl talebesi oldunuz anlatır mısınız?

2- Süleyman Hilmi Tunahan ‘ın ders işleme sistemini ve mânevi (*tasavvufi*) yönünü tarif edebilir misiniz?

(ders işleme usûlündeki **maddi unsurlar**: öğrencilerin oturma şekli, müzakere yöntemi, okuyucu, önceden derse çalışma vs. - **mânevi unsurlar**: derse başlamadan okuduğu dua, ders arasında malumat, öğrencilere espri yaparak motive etmesi vs.)

3- Süleyman Hilmi Tunahan tarafından verilen din eğitimi, maddi eğitim ve mânevi (*tasavvufi*) eğitim olarak nasıl tanımlarsınız?

4- Süleyman Hilmi Tunahan‘ın talebelerinin yaş ortalamaları nasıldı ve bilimsel eğitim seviyeleri o zamanın durumu dikkate alındığında hangi düzeyde idi?

5- Süleyman Hilmi Tunahan’ ın talebelerini ait oldukları sosyal tabakalar yönüyle (*köylü-şehirli*) ve maddi imkânları yönüyle (*zengin-orta halli-fakir*) nasıl değerlendirirsiniz?

6- Sizce o dönemde Süleyman Hilmi Tunahan’ ın şahsi olarak din eğitimi vermesinin sebepleri nelerdir?

7- Süleyman Hilmi Tunahan’ın devlet tarafından verilen din eğitimine karşı tutumunu nasıl târif edersiniz?

8- Size verilen din eğitimi şuanda değerlendirdiğiniz zaman farkına vardığınız herhangi bir eksik veya olumsuz yönü var mı?

9- Günümüzde devletin ve diğer cemaat yâhut kurumların verdikleri dini eğitim ile Süleyman Hilmi Tunahan’ın izinden gidenlerin devam ettirdikleri dini eğitim arasında sizce ne gibi farklar bulunmaktadır?

10- “Süleymancılar” olarak günümüzde cemaatin yürüttüğü din eğitiminde öz eleştiri yapıldığında, sizce herhangi bir eksiklik var mı? Bu konuda ne tür değişiklikler yapılabilir?

BİBLİYOGRAFYA

1. AK ALİ, “Süleymancılık İle Yaftalanan Federasyon ve Dernekler İthamlar ve Cevaplar” , Kral Matbaası, İstanbul-1987
2. AK ALİ, “Süleymancılık Uydurması”, Coşkun Ofset, İstanbul-1986
3. AKGÜNDÜZ AHMET, “Arşiv Belgeleri Işığında Silistre’li Süleyman Hilmi Tunahan”, Osav Yay., İstanbul-1997
4. ALBAYRAK SADIK, “Son Devir Osmanlı Uleması”, İstanbul-1981
5. ALTUNTAŞ HALİL- ŞAHİN MUZAFFER, “Diyanet İşleri Başkanlığı Kuran-ı Kerim Meali”, Ankara-2008
6. AYDIN MUSTAFA, “Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık”, 6.Cilt,İstanbul-2004
7. BURSALI MUSTAFA NECATİ, “Yakın Tarihin Din Mazlumları”,İstanbul-1996
8. CEYLAN HASAN HÜSEYİN, “Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri”, Ankara-1992
9. EMRE MEHMET, “Üstadım Süleyman Hilmi Tunahan ve Hatıralarım”,Erhan Yay., İstanbul-2000
10. ERKAN ALİ,”Büyük Arapça-Türkçe Lügat-El-Beyan”,Yasin Yay., İstanbul-2004
11. GÜNER AHMET, “Tarikatlar Ansiklopedisi” İstanbul-1991
12. <http://nedir.dictionarist.com/ordonat>
13. <http://www.tasavvufnedir.com/component/content/article/25-tasavvuf-nedir/234-tasavvuf-allaha-en-yakn-yoldur.html>
14. KISAKÜREK NECİP FAZIL, “Son Devrin Din Mazlumları”, Büyük Doğu Yay., İstanbul-2010
15. KIRMAN MEHMET ALİ, “Süleymancılık, Ortaya Çıkışı, Gelişim Evreleri ve Günümüzdeki Durumu”, Demokrasi Platformu Dergisi, Yıl:2, S:6, 2006

16. KOMİSYON, “Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Ansiklopedisi 41. Cilt”, Ankara-2012
17. KUŞEYRİ ABDÜLKERİM, “Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risalesi”, Terc: Süleyman Uludağ, Dergah Yay.,1999
18. KÜÇÜK HASAN, “Osmanlı Devletini Tarih Sahnesine Çıkaran Kuvvetlerden Biri: Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müspet Tesirleri”, İstanbul-1976
19. KÜTÜKOĞLU MÜBAHAT S., “Darul Hilafetil Aliyye Medresesi”, DİA-8
20. MANAV OSMAN BÜLENT-KURT SEYFETTİN, “Süleyman Hilmi Tunahan-Sahabeden Günümüze Allah Dostları”, İstanbul-1996
21. MEKTUPLAR RİSALESİ VE BAZI MESAİL-İ MÜHİMME, (Baskı Tarihi ve Yeri Yok)
22. ÖDEMİŞLİ MERHUM ZİYA SUNGUROĞLU’NUN NOTLARI, (Baskı Tarihi ve Yeri Yok)
23. ÖZMEN MEHMET ALİ, “İslamiyet ve Süleymancılık Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma”, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Ankara-1978
24. RİSALE-İ KİBRİT-İ AHMER, (Baskı Tarihi ve Yeri Yok)
25. SİTEMBÖLÜKBAŞI ŞABAN, “Türkiye’de İslam’ın Yeniden İnkişafı (1950-1960)”, Ankara-1995
26. SÜHREVERDİ ŞİHABÜDDİN, “Avarifül Mearif – Gerçek Tasavvuf” Terc: Dilaver Selvi, Semerkand Yay., Ankara-2010
27. TOSUN NECMİ, “Orta Asya Evliyasından Salahaddin Mevlana bin Siracüddin”,Yüzakı-sayı:54
28. TURAN AHMET, “Süleymancılık”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:9, Samsun-1997
29. TUSİ EBU NASR SERRAC, “El-Lüma-İslam Tasavvufu-Tasavvufla İlgili Sorular-Cevaplar”, Terc: H. Kamil Yılmaz, Altınoluk Yay., İstanbul-1996

30. **UFUK: HAFTALIK SİYASİ GAZETE**, “Büyük Müceddid İçin Ne Dediler?”, (Dizi Röportaj-Aralık 1977 ve Haziran 1979 tarihleri arasındaki sayılar)
31. **VAKKASOĞLU VEHBİ**, “Maneviyat Dünyamızda İz Bırakanlar”,Nesil Yay.,İstanbul-2010
32. www.fazilettakvimi.com/aciklamalar/detay/16
33. **YENİ ŞAFAK**, “Bir İnanç Abidesinin Çileli Öyküsü: Süleyman Efendi Gerçeği”, İstanbul-(1-8 Şubat)2001
34. **YILMAZ HIZIR**, “Süleymancılık! Hakkında Bir İnceleme”, Köln-1977